

400620

Magyarországi kőnyv-
nyomdász statisztika.

6361
Ln

MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZ- STATISZTIKA

FELVÉTEGETT

AZ 1894. ÉV OKTÓBER, NOVEMBER ÉS DECEMBER HÓNAPJAIBAN

KIADJA A «MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETŰÖNTŐK EGYLETE»

Rev. 1956.

HIVATAL
KÖNYVTÁRA.

UNGARLÄNDISCHE BUCHDRUCKER-STATISTIK

AUFGENOMMEN

IN DEN MONATEN OKTOBER, NOVEMBER UND DEZEMBER DES JAHRES 1894

HERAUSGEGEBEN VOM «VEREIN DER BUCHDRUCKER UND SCHRIFTGIESSER UNGARNS.»

KSH Könyvtár

0000000319229

OROSZAGOS M. KIR. STATIS
HIVATAL
KÖNYVTÁRA.

146
0

BUDAPEST, 1895

A PESTI LLOYD-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA (FELELŐS VEZETŐ: MÜLLER ÁGOSTON)

Szaktársak!

A viszonyoknak minden tekintetben megfelelő és a valóságon alapuló statisztikát felvenni manapság még az összes segédeszközökkel rendelkező és a legnagyobb hatalommal dolgozó állami és közséi statisztikai hivataloknak is szinte lehetetlennek látszó feladat; mert az olyan műben, melynek kivitele kizárólag az emberi tudásra és akaratra nehezu, mindig lesznek hiányok és fogyatékok.

E tény elől nem zárkózott el a szaktársak azon kis csapata sem, mely azon nehéz feladatra vállalkozott, hogy a magyarországi könyvnyomdász-viszonyok lehető hű képét tárja az érdeklődők elé.

Ezelőtt két évvel, az 1893. év márciusában tartott egyleti rendes évi közgyűlésen a temesvári kerület indítványt nyújtott be a magyarországi könyvnyomdászviszonyok statisztikai felvétele iránt, mely indítvány többek pártoló hozzászólása után a közgyűlés által elfogadtatott. Az indítvány kivitele az akkor megválasztott új választmányra bízott, mely azonban a megbízatást nem vitte keresztül, úgy hogy az 1894. évi közgyűlés kénytelen volt az ügygel újra foglalkozni. A közgyűlés egy a választmányon kívül álló bizottságot választott a terv keresztülvitelére, mely bizottság 1894. év április 22-én tartotta alakuló ülését.

Midőn az előmunkákat a bizottság nemsokára megkezdte, azon szomorú tapasztalatra jutott, hogy a statisztika felvételére minden alap hiányzik; a «Magyar Nyomdászok Évkönyve», Faber «Almanach»-ja és néhány vidéki szaktárs szíves felvilágosítása volt az egyedüli útmutató a munka megkezdésére. Az egységes kivitel és a kérdések feltevése tekintetében az utolsó osztrák és svájci könyvnyomdász-statisztikák szolgáltak a bizottságnak zsinórmértékül.

Alig tette meg azonban a bizottság az első lépéseket, a szaktársak között kiütközött pártvillongások akadályozták a békés munkálkodást. A bizottság május 20-án beszüntette alig megkezdett tevékenységét. Négy hónapi szünet után, december 22-én, kezdette meg újra működését, de munkaereje nagyon lepadt, a mennyiben a megválasztott 9 tagból csak 2 maradt, a többiek részint a más funkciókkal való túlhalmozás, részint az ügy iránti bizalom és kedv csökkenése folytán leköszöntek állásaikról. A bizottság, számolva a körülményekkel, a kebelén kívül álló, de munkaerejüket az ügy szolgálatába szívesen bocsátó szaktársakkal magát kiegészítvén, a művet nemsokára a rendes kerékvágásba hozta. A kérdő-ívek újból szétküldettek, az idejüket mult dátumok kijavítottak, s a bizottság és az egyes vidéki városok között élénk levélváltás fejlődött ki. Október közepén a kitöltött kérdő-ívek is kezdtek gyors egymásutánban beérkezni, úgy hogy a bizottság december végén a már rendelkezésre álló anyag feldolgozásába kezdetett. Sajnos, e munka nem ment a legsimábbban, a rendezés számos keresgéléssel, kérdezősködéssel járt, s nagyon sok nehézséggel kellett a bizottságnak megküzdeni.

Végül az 1895. évi február hó 24-én megtartott bizottsági záruláson e mű kinyomtatása határozott el.

Horvát- és Szlavonorság nyomdászviszonyairól legnagyobb sajnálatunkra nem kaphattunk adatokat, ámbár a bizottság mindent megte, hogy ez irányban kifejtett fáradozásait siker koronázza, de ismételt felszólítások dacára sem sikerült munkánk ezen hégáját pótolni s ez irányban tett minden kísérletünk meddőnek bizonyult. Hasonlókép jártunk a főváros két nagyobb könyvnyomdájával, minek folytán az azokra vonatkozó adatokat az említett üzletekből legutóbb kilépett néhány szaktárs szolgáltatta. Valamint falra hányt borsó volt minden igyekezetünk, hogy a nagyváradi kerület működési jelentését megkaphassuk.

Midőn a bizottság munkáját a nyilvánosságnak átadja, egyszerismind alkalmat szolgáltat arra is, hogy a kritika elmondhassa felette véleményét. S minél szakszerűbb és tárgyilagosabb elbírálásban részesül művünk, annál inkább fognak mindazok, kik a jövőben ily irányú műveletek keresztülvitelével megbíznak, arra törekedni, hogy a jelen munkában található hiányok és hibák a jövőben ne ismétlődjenek.

Legyen szabad továbbá azon véleményt kifejeznünk, hogy a legközelebb összeülő könyvnyomdász-kongresszus valóban helyesen cselekednék, ha egy állandó statisztikai bizottságot választana, melynek feladata lenne a nagy fáradsággal összegyűjtött anyagot megtartani és kiegészíteni, úgy hogy a fontosabb adatok évről évre az egylet évi jelentéséhez 2—3 tabellában csatolatnának függelék alakjában.

Nyugodtan adjuk át a befejezett művet szaktársainknak, mert ha nem is sikerült teljesen kifogástalan munkát alkotnunk, inkább az becsületes és kitartó munkásokhoz illik, a teljesített kötelesség fel-emelő érzetével tekinthetünk vissza az ügy érdekében kifejtett tevékenységünkre.

Kollegen!

Eine Statistik aufzustellen, welche die Verhältnisse so getreu wiedergibt, wie sie in Wirklichkeit bestehen, ist heutzutage selbst den mit vortrefflichen Behelfen arbeitenden und mit grosser Machtvollkommenheit ausgestatteten staatlichen und kommunalen statistischen Aemtern noch ein Ding der Unmöglichkeit; denn wo die Ausführung eines Werkes auf dem Intellekt und auf dem physischen Können des Menschen allein beruht, dort wird es immer Mängel und Gebrechen geben.

Dieser Thatsache verschloss sich auch jenes Häuflein Kollegen nicht, welches die schwere Aufgabe übernahm, von den ungarländischen Buchdruckerverhältnissen ein möglichst getreues Bild zu geben.

Bereits vor zwei Jahren — im März 1893 — wurde in der ordentlichen Generalversammlung unseres Vereins von Seite des Ausschusses des Temesvárer Bezirks der Antrag zur Ausarbeitung einer Statistik über die Buchdruckerverhältnisse in Ungarn eingebracht, welcher Antrag von vielen Kollegen lebhaft unterstützt und schliesslich von der Generalversammlung auch angenommen wurde. Mit der Ausarbeitung der Statistik wurde der damals gewählte Ausschuss betraut, welcher jedoch diese Arbeit auf sich beruhen liess, was in der Generalversammlung vom Jahre 1894 Anlass zur Urgirung der Angelegenheit bot, wobei die Nothwendigkeit einer Statistik aufs nachdrücklichste betont wurde. Diese Generalversammlung wählte nun ein Komité ausserhalb des Ausschusses zur endgiltigen Durchführung des Werkes, welches Komité sich am 22. April 1894 konstituirte. Als dasselbe kurz darauf die Vorarbeiten begann, machte es die wenig erbauliche Wahrnehmung, dass es an jeder Basis zur Aufstellung einer Statistik fehlte; «Magyar Nyomdászok Évkönyve» und Faber's «Almanach», sowie die freundlichen Auskünfte einiger Provinzkollegen waren die alleinigen Wegweiser für die Arbeiten des Komités. Bezüglich der Einheitlichkeit der Ausführung, sowie der Fragestellung waren dem Komité die Schemata der letzten österreichischen und Schweizer Buchdruckerstatistiken massgebend.

Kaum jedoch hatte das Komité die ersten Schritte zum Beginn des Werkes gethan, wurde die Kollegenschaft durch einen unliebsamen Zwist in zwei Lager gespalten; hüben und drüben erscholl der Kampf und die Arbeit musste ruhen. Am 20. Mai stellte das Komité seine kaum begonnene Thätigkeit bis zum Eintritt ruhigerer Zeiten ein. Nach viermonatlicher Pause wurde am 22. September die Arbeit, wenn auch mit sehr reduzierten Kräften, wieder aufgenommen, indem theils wegen Ueberbürdung mit anderen Funktionen, theils in Folge mangelnder Lust an der Sache das Komité von 9 Mitgliedern auf 2 zusammenschumpfte, welche nun mit Hilfe einiger zwar ausserhalb des Komités stehender, doch ihre Arbeitskraft der Sache gern widmender Kollegen thatkräftig ans Werk gingen und die Arbeit bald ins Fliessen brachten; es wurden Fragebogen aufs neue ausgesendet, veraltete Daten rektifizirt und eine lebhafte Korrespondenz mit den in der Provinz befindlichen Vertrauensmännern geführt, und schon Mitte Oktober liefen ausgefüllte Fragebogen in rascher Reihenfolge ein. Ende Dezember konnte das Komité bereits mit dem vorliegenden Material, welches nur mehr kleine Lücken aufwies, die Arbeit der Zusammenstellung und Sichtung beginnen. Leider lief auch dies nicht so glatt ab; es gab viel zu urgiren, zu suchen und fragen, gegen manche Schwierigkeit anzukämpfen. Schliesslich wurde in der am 24. Feber 1895 stattgehabten Schlusssitzung des Komités die Indrucklegung des Werkes beschlossen.

Ueber die Buchdruckerverhältnisse Kroatiens und Slavoniens waren trotz mehrmaligen Ansuchens seitens des Komités an den dortigen Ausschuss weder Daten noch Antwort zu erlangen. Aehnlich erging es in der Hauptstadt bei zwei grossen Offizinen, wodurch die Nothwendigkeit eintrat, die Daten nach den Angaben einiger, in letzterer Zeit erst aus diesen Instituten ausgetretener Kollegen anzuführen. Ebenso war alle Mühe vergebens, einen Jahresbericht des Bezirks Nagyvárad zu erhalten.

Indem das Komité seine Arbeit der Oeffentlichkeit übergibt, ist es auch der Kritik gewärtig, ja es würde der Allgemeinheit ein grosser Dienst erwiesen werden, fände das sachliche Werk sachliche Kritik. Damit wäre den in Zukunft bei Buchdruckerstatistiken wirkenden Kollegen ein Fingerzeig gegeben, wie die in vorliegendem Werke sich findenden Fehler und Mängel zu vermeiden sind.

Das Komité spricht ferner den Wunsch aus, der in Bälde hier tagende Buchdruckerkongress möge ein ständiges statistisches Komité wählen, welchem die Aufgabe zufiele, das so mühsam zusammengetragene Material dadurch zu erhalten und zu ergänzen, dass es dem Jahresberichte des Vereins die wichtigsten statistischen Daten in einigen Tabellen beischliesse.

Das Komité übergibt hiemit die Arbeit den Kollegen im Bewusstsein dessen, kein nach allen Seiten hin tadellos dastehendes Werk geschaffen zu haben, doch mit dem Selbstgefühl ehrlicher, thätiger Arbeiter, die nach gewissenhaft ausgeführter Arbeit den Arbeitsplatz verlassen.

A kerületi választmányok jelentései.*

Központ.

A «Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete»-nek központja Budapest. Az egylet önképző-osztályból, munkanélküli- és átutazó-, özvegy és árva-, rokkant és betegsegélyző-pénztárból áll. A központi választmány a lefolyt évben minden hó első vasárnapján tartott ülést, azonkívül egy rendes és két rendkívüli közgyűlés is tartott. A rendes évi közgyűlés határozatából a beiratási díjat két havi időtartamra 1 forintba szállították le; az első rendkívüli közgyűlés hatósági beavatkozás következtében kénytelen volt az egylet kiadásában már 25 éven át akadálytalanul megjelent «Typographia» cz. szaklapunk kiadását felfüggeszteni; a lap további kiadását egy könyvnyomdászokból és betűöntőkből álló bizottság vállalta magára. E körülmény folytán az egyleti heti illeték a fővárosban 70 krról 65 krra, a vidéken pedig 60 krról 55 krra szállították le. A második rendkívüli közgyűlésen a módosított alapszabályokat vitatták meg, melyek véglegesen csak a húsvéti ünnepre kitűzött könyvnyomdász-kongresszuson lesznek elintézve s a belügyminiszterhez felterjesztve. Az elmúlt évben létesített jogügyi és panasz-bizottság rövid fennállása alatt már számos esetben hozott határozatot. «Typographia» című szaklapunk 25 éves jubileumát fényesen és méltóan ünnepeltük meg. Általános nyomdászgyűlésünk is volt, melyen a «Typographia» lapbizottságát választották meg, a melyre azután egyszersmind az árszabályügyi dolgok elintézése is bízott. Szükség szerint egybehívott ülésein kívül negyedévenként egy rendes gyűlést is tartott, melyen a bevételek, kiadások és több árszabályügyi dologról lett jelentés téve. A lapbizottság valamennyi munkás-egylettel folytonos érintkezésben van, gyűjtéseket eszközöl és tőle telhetőleg segítyezi a megrendszabályozott munkásokat. A lapbizottság az elmúlt évben szép sikereket ért el humánus működése által. Ismételtén megjegyezzük, hogy a lapbizottság egyletünk től teljesen függetlenül működik. Felemlítendő még a múlt évi parciális strájk, mely az 1890-iki árszabály érdekében vívatott azon üzletekben, melyek a 9 órai munkaidőt és a 12 fős minimumot be nem tartották. A szaktársak küzdelmét legtöbb helyen siker koronázta.

Az anya-egylet egyik tényezője, az «önképző-osztály» választmányi ülései minden hó második vasárnapján lettek volna megtartandók, de ez évben a megalakult lapbizottság az önképző-osztálynak ügyszólván majdnem minden teendőjét átvette. Egyletünk tudvalevőleg még mindig hatósági felügyelet alatt áll s mint ilyen, nem védheti a tagok anyagi érdekeit, dacára annak, hogy ez jelenlegi alapszabályaiban befoglaltatik. Az önképző-osztályi ülések egyikének határozata folytán a tanulni vágyó tagok részére a gyorsírásból, könyvviteltől, angol és francia nyelvű esti tanfolyamok nyitattak, e sok pénzbe került tanfolyamokat siker nem koronázta, a mennyiben az angol tanfolyamot egy hét múlva látogatás hiánya miatt be kellett szüntetni s a gyorsírást és könyvviteli órákat is nagyon gyéren látogatták; a legnagyobb látogatottságnak még a francia óra örvend. Az önképző-osztály a lefolyt évben négy felolvasást is tartott, melyek iránt a tagok nagy érdeklődést tanúsítottak. A központi könyvtár jelenleg körülbelül 5000 kötetből áll; ebből 2400 magyar szépirodalmi és tudományos mű, 1700 német szépirodalmi és tudományos mű, 260 magyar és német nyelvű szakkönyv, ezen kívül van még néhány bibliographiai becsű régi könyv. A lefolyt évben 7587 kötet volt a tagoknál használatban. Ugyancsak az önképző-osztály szubvencionálja az «Ébredés» és a «Typographia» dalárdákat; az előbbi a pesti, az utóbbi pedig a budai szaktársakból áll.

A könyvnyomdák száma Budapesten: 97; az egyleti tagok száma: 2028. A központ a kerületekkel folytonosan levelezésben és öthetenkénti lezárolásban áll.

Egyleti szálló a vidéken csak szórványosan található s ezek nagy részére sok a panasz, nemkülönben ugyanez áll a fővárosra is, a mely nagyon sok kívánni valót hagy fenn, de remélhető, hogy az arra hivatott közegek mielőbb segíteni fognak e bajon.

A budapesti könyvnyomdászok közt jól ki van fejlődve a társas élet, a mit legjobban bizonyítanak az alább röviden ismertetett szaktárskörök.

Az «Ébredés» dalkör, mely egyletünk által szubvencionáltatik, minden hóban egy választmányi ülést és februárban rendes évi közgyűlést tartott, melyen elhatározottat az árszabály-alap javára hónapoként egy-egy kedélyes estély rendezése, de e határozat nem volt egészen megvalósítható, a mennyiben a csekély érdeklődés folytán mindössze csak négy kedélyes estélyt tarthattak. Az «Ébredés» meghívásra közreműködött az egyes körök estélyein, valamint «Typographia» cz. szaklapunk május 1-én tartott jubileumán; Mindszentok napján egyletünk elhunyt két buzgó elnökének, Hornyánszky Viktornak és Sauerwein Géának sirjainál a minden évben rendezni szokott gyászünnepeken részt vett. Pünkösdkor a Fiumében megtartott országos dalárünnepélyen szintén részt vett, magával hozva a nyolczadik díjat: egy díszoklevelet. Dalórárt kétszer hetenként az egyleti helyiségben tart.

A «Typographia» dalkör a budai szaktársak vezetése alatt áll s egyletünk által — bár nem oly mérvben, mint az előbbi — szintén szubvencionáltatik. A május 1-én megtartott lapjubileumon az «Ébredés»-sel együtt közreműködött, azonkívül Budán a nyár folyamán sűrű egymásutánban kedélyes

összejöveteleket és kisebb-nagyobb kirándulásokat rendezett a műkedvelő zene-
kar közreműködésével, a mely néhány nyomdász kivételével hivatalnokokból áll.

A «Hirlapszedők köre» egy rendes évi közgyűlést és havonként választmányi ülést tartott. A közgyűlés rövid időre felfüggesztette a beiratási díjat, hogy minden napilap-, hirdetés- és regény-melléklet-szedőnek alkalom nyújtassék a beiratkozásra. Mulatságai mindig jól sikerültek.

A «Gépmesterek köre» havonként választmányi ülést és egy rendes évi közgyűlést tartott. Ez utóbbin 6 hétre fel lett függesztve a beiratási díj. Egy szépen sikerült mulatságot is tartott.

A «Betűöntők köre» egy rendes évi közgyűlést és választmányi üléseket tartott a fővárosi betűöntők érdekeinek megóvása céljából.

A «Jótekonysági kör», mint humánus intézmény, kevesek kivételével a szaktársak összességéből áll; rendes évi közgyűlést és havonként egy választmányi ülést tartott, melyeken hosszas betegség vagy munkanélküliség folytán nyomorba döntött tagtársaknak kisebb-nagyobb segítyeket szavazott meg. Márczius 4-én tartotta meg minden évben ismétlődő és most már nagy közkedveltségnek örvendő «Paraszt-bál»-ját, mely szép jövedelmet hajtott a nyomdászok árva-
nak felruházására. Karácsonykor pedig szokásos karácsonyfa-ünnepélyt tartott.

A «Könyvnyomdászok szakköre» a rendes évi közgyűlésen kívül minden hóban egy szakfelolvasásokkal összekötött ülést tartott. A kör saját kiadású lapja: a «Grafikai Szemle», a mely a hivatalos értesítéseken kívül kizárólag szakügyeket tárgyaló közleményeket tartalmaz. Ugyancsak a kör kiadásában jelenik meg a «Magyar Nyomdászok Évkönyve», a mely az idén tizedik évfolyamát érte meg. A kör múlt év április 22-től 28-ig egy igen tanulságos szaklap-kiállítást mutatott be, melyen a világ majdnem minden szaklapja egy-egy példányban ki volt állítva. Tagjai számára a hangjegyszedés gyakorlati megtanulására tanfolyamot létesített, a mely jó sikerrel kecsegtet; havi ülésein a nemzetközi mintacsere nyomtatványait több ízben közszemlére állította ki. Minden év márczius havában díszgyűléssel ünnepli meg a magyar sajtószabadság kihirdetésének emlékét. A szakügyek kultiválása közben a szórakoztató mulatságokról sem feledkezik meg, a mennyiben a kisebb összejöveteleken kívül minden évben még két nagyobb szabású mulatságot is rendez.

A «Hitelszövetkezet» minden hóban egy, esetleg két igazgatósági ülést tartott, melyen a kért kölcsönök és a folyó ügyek tárgyalattak. A részjegyek 50%-ot jövedelmeznek.

A «Gutenberg» könyvnyomda három évi fennállása után, sok akadályt leküzdve, mindinkább izmosodik, fejlődik s az évi jelentés szerint az igazgatóság a részvényeseket osztlélekkel kecsegteti.

Az «Athenaeum» dalárda tagjai a hasonló nevű nyomda személyzetéből sorakoznak. Célja: a szaktársak közt a kollegiális szellemet fejleszteni. Mulatságai és kirándulásai szerfelett sikerültek.

A Rigler-féle nyomda személyzete is létesített egy dalkört, mely bevonta a munkásnőket is; mulatságai mindig sikerültek.

Esztorgom. Az «Önképző kör» megalakulása óta minden hónapban tartott rendes ülést, néhányszor teljes összejövetellel. A könyvtár lassan-lassan gyarapodik.

Fiume. Itt négy könyvnyomda van; az általános minimum 10 ft. A nyomdák berendezése, egynek kivételével, elégtelen; a kivételt képező nyomda berendezése a kor igényeinek mindenképpen megfelel és accidenz-munkáit a lipcei szakkiallítás (nemzetközi nyomtatvány-mintacsere) már néhányszor kitüntették. Nyomdász-egyesületek, gyűlések, kollegiális élet stb. itt ismeretlen valami. Az egészségügyi állapot az egészséges égalj következtében nálunk nyomdászoknál is kitűnő.

Arad.

A kerületben 10 nyomda van, melyekben 40 egyleti és 15 nemegyleti tag működik. A bérviszonyok nem mondhatók kedvezőeknek, mert mint minden kerületben, úgy itt is, sokan minimumon alul díjaztatnak. A nyomdák berendezése, úgyisint az azokból kikerülő munkák legtöbb esetben megfelelnek a követelményeknek. A kerület székhelyén az elmúlt évben két rendes és egy rendkívüli közgyűlés és kilencz választmányi ülés tartott. Az egylet bevétele és kiadása a lefolyt évben a következő volt: anya-egylet bevétele 801 ft 88 kr., kiadása 1863 ft 35 kr.; önképző-osztály bevétele 132 ft 86 kr., kiadása 196 ft 88 kr. volt. A könyvtár állománya 490 kötetből állott, ezek közül 435 magyar- és 55 német nyelvű; tudományos tartalommal bírt 17 magyar és 7 német könyv. Kikölcsönözöttetett az év folyamán 749 kötet, részint magyar, részint német könyv. A szaktársak a kollegiális összetartozás érzetének fejlesztése céljából egy nagyobb szabású bált és két társas összejövetelt rendeztek. Az átutazó szaktársaknak ingyen szálló áll rendelkezésre, mintegy 8—10 átutazó részére, melynek költségeit az egylet viseli. A szálló minden fényűzés híján van, berendezése egyszerű és kifogástalan tisztaságú. A kerületben a leggyakrabban előforduló betegségek a mellbajok és luetikus bántalmak. A kerületi egyleten és önképző-osztályon kívül más nyomdász-egyesület a kerületben nem létezik.

* Közljük e tudósításokat úgy, a mint hozzánk érkeztek s a benne levő adatokért a felelősséget a tisztelt beküldő urakra vagyunk kénytelenek hárítani. — Wir geben diese Berichte genau so wieder, wie sie uns zugekommen sind und müssen die Verantwortung für die darin enthaltenen Daten den Herren Einsendern überlassen.

Debreczen.

A kerületben 39 nyomda van, melyekben 72 egyleti tag működik. Azonkívül 10 nem egyleti tag az itt felsorolt városok nyomdáiban van alkalmazva, úgy mint: Szatmáron, M.-Szigeten, N.-Bányán, N.-Károlyban, H.-Szoboszlón és H.-Böszörményben. A bérviszonyok a legtöbb nyomdában kedvezőnek mondhatók. A kerület székhelyén 1894. évben 2 rendes, 1 rendkívüli közgyűlés és 8 választmányi ülés tartott, melyeken a tisztújításon kívül több fontos és kizobb ügy intéztetett el. Ezek közt említésre méltó azon határozat is, melyben kimondatott, «hogy mint testület nem lép be (de mint egyesek igen) a szociáldemokrata pártba». A kerületi pénztár bevételei és kiadásai az elmúlt évben következők voltak: bevétel 1664 frt 24 kr., kiadás 1164 frt 81 kr.; maradvány 499 frt 43 kr. Az önképző-osztály bevétele 327 frt 14 kr., kiadása 266 frt 53 kr. volt; maradvány 60 frt 61 kr. Ez idő szerint az önképző-osztály vagyona 1058 frt 33 krt tesz ki. Az önképző-osztálynak külön tisztviselői nincsenek, miért is a választmány intézi az ügyeket. 510 kötetből álló könyvtárral rendelkezik; ezek közül 477 magyar, 17 német és 16 kötet latin tartalmú mű. Az elmúlt évben olvasás céljából 800 magyar és 15 német mű vétetett ki. A kerület székhelyén egy jótékonsági pénztár is van, mely különféle jótékonságot gyakorol. Ezen pénztárt azonban csak egy nyomda buzgó munkásai tartják fenn. A kerület székhelye, a vidéki szaktársak részvétele miatt, azokkal semmi különös érintkezésben nincs, az egyleti ügyeket kivéve. A lefolyt évben a szaktársak egy része által rendezett sikerült vigalom szép jövedelme részben a Kossuth-szobor-alapra, részben pedig az egyleti könyvtár javára fordított. Dalárdával vagy más, szaktársak által fentartott egyesülettel a kerület jelenleg nem rendelkezik. Az önképző-osztály egy szállót tart fenn, hol 6 ágy áll az átutazók rendelkezésére, melyek a lehető legjobb állapotban vannak. Az egészségügy kielégítőnek mondható; a mennyiben csak két haláleset fordult elő (egy nem egyleti tag) és ez is a katonaságnál. Legtöbben tüdő- és gyomorban szenvedtek. A megbetegedés körülbelül 1500-at tett ki.

Kassa.

A kerületben összesen 31 nyomda van 110 egyleti taggal, melyek mindegyikében nem egyleti tagok is működnek. Tudunkkal Kassán 3, S.-A.-Ujhelyen 8—10, Ungvárt 4—6 nem egyleti tag működik, azonban a Munkács, Szerencs, Szikszó, Szepesváralja, Rozsnyó, Rimaszombat, Nagy-Rőcze, Alsó-Kubin, Bártfa stb. városokban dolgozó nem egyleti tagok számát nem tudjuk. A bérviszonyokra vonatkozólag megemlítjük, hogy a minimum kevés városban lesz fizetve, de azért az átlag 8—10 frtra tehető. A kerület pénztárának 1894. évi bevétele 2548 frt 94 kr., kiadása 1671 frt 5 kr. volt. A kerület székhelyén 1 rendes, 2 rendkívüli közgyűlés és 9 választmányi ülés tartott. Az egyleti élet élénknak mondható, különösen az utóbbi időben igen gyakran tartanak összejöveteleket az egylet helyiségeiben. A kerületi központ (Kassa) a kerületben levő bizalmi férfakkal a legjobb viszonyban van. Az önképző-kör tulajdonát képező könyvtár 552 magyar, 505 német kötet és 24 emlékfüzetből áll; ezek között több szakirodalmi, de kevés tudományos tartalmú mű van. 1894. évben 1196 kötet kölcsönözött ki. A kerület székhelyén egy májusi és egy szüreti mulatságot rendezett az önképző-kör saját pénztára javára. Utas-szállók vannak: Kassán, melyet az egylet tart fenn, Sárospatakon, melyet a Steinfeld-féle nyomda kollegiális személyzete létesített, hol az átutazók bizonyos összegű viatikumon kívül még izletes étellel is elláttatnak, és Ungvárott. Hallomás szerint a kerület több városában vannak még utas-szállók, de ezekről hivatalos tudomással nem bírnak. Nyomdászok által létesített és fentartott más egyletek a kerületben nincsenek. A leggyakrabban előforduló betegségek: mellbaj, köszvény s kisebb meghűlési esetek.

Pécs.

A kerületnek átlag véve 23 nyomdában 66 egyleti tagja van. Ezek mellett körülbelül 25 nem egyleti tag működik a kerületben. Az 1894. évben 3 közgyűlés, 1 díszgyűlés és 5 választmányi ülés tartott. Az egyleti pénztár bevétele volt múlt évben 1548 frt 1 kr., a kiadás 1230 frt 86 kr., fölösleg tehát 317 frt 15 kr., a mi igen szép eredménynek nevezhető, tekintetbe véve azt, hogy a pécsi kerületben két fizető határállomás van, minek folytán a lefolyt évben közel 600 frt viatikum fizettetett ki. Kerületünk a pécsi nyomdász-egylet alapításának 25-ik évfordulóját az 1894. évi karácsonyi ünnepeken díszgyűléssel és társas összejövetelel ünnepelte meg. A kerületi központ (Pécs) a kerületben levő bizalmi férfakkal rendezett és barátságos viszonyban van. A kerületi központ önképző-osztályának könyvtára 490 kötetből áll; ezek közül 320 magyar, 169 német és 1 latin nyelvű; tudományos tartalmú 124 kötet. Az 1894. évben a könyvtár 378 esetben vétetett igénybe. A nagykanizsai szaktársak a kerületi központtól különálló önképző-osztályt tartanak fenn. Az átutazó szaktársak részére úgy Pécsen, mint Nagy-Kanizsán gondoskodva van szállóról, melyek jó állapotban vannak; az igénybevevők száma korlátozva nincs. Megjegyzendő azonban, hogy Pécsen a szállást, valamint a vacsorát (ebédet) — a tartózkodási napon — az átutazók után a pécsi önképző-osztály pénztára fizeti. Az egészségi viszonyok a kerületben nem mondhatók kedvezőtleneknek; a legtöbb betegedési eset rövid ideig tartott, kivéve egy tagunkat Csáktornán, ki tüdőbajban már 3 éve szenved. Rheuma legtöbbször fordul elő, a mi a rossz és egészségtelen nyomdahelyiségeknek következménye.

Szeged.

Az egyleti élet úgy látszik itt nincs meghonosítva, mert a szaktársak keveset törődve az őket leginkább érdekli fontos egyleti ügyekkel, azt a gondviselésre bízva átengedik a sorsának, míg ők a közönyösség pajzsa alá

rejtőzve, inkább más helyiségeket keresnek fel szórakozás végett, mint az egyleti. A kerületben jelenleg 55 nyomda van, melyekben átlag véve 115 egyleti és 50 nem egyleti tag működik; az utóbbiakat az egyletbe való belépésre rá bírni lehetetlen volt. Sajnos, hogy meg kell róni azon nyomdák vezetőit, a hol nem egyleti tagok is dolgoznak, azért, mert nem hogy a helyzet javítására törekednének, de látszólag annak rosszabbá tételére irányul működésük. Az 1894. évben tartott választmányi ülések száma 7. Közgyűlés csak egy volt az év elején. Rendkívüli közgyűlés szintén egy volt, mely azonban a helyzet javítása érdekében tartott, de eredménytelenül, miután egy nyomda személyzete teljesen kizárta magát a mozgalmából. Az egyleti pénztár múlt évi vagyonállapotát a következő számokban mutatjuk be: bevétel 1431 frt 64 kr., kiadás 1568 frt 48 kr., tehát a bevételt meghaladja a kiadás 136 frt 84 krral. E hiány oka abban keresendő, hogy Szeged az országnak körülbelül központja lévén, az átutazók leginkább és legsűrűbben látogatják. Az önképző-kör működéséről és annak könyvtáráról kimutatást nem közölhetünk, mert a kör tisztviselői hanyagsága miatt adatokat nem kaphattunk. Az 1894. évben csupán egy tombolával egybekötött táncszertély rendeztetett, mely összeesvéen Kossuth Lajos halálával, sikerültnek éppen nem mondható, de a kiadások fedeztetek. A legtöbbször előforduló betegségnemek tüdőgümőkör és vészegénység. Az átutazó szaktársak részére az önképző-kör gondoskodik szállóról egy éjjelre. A szálló, mely 16 ágyat foglal magában, semminemű kívánni valót nem hagy fenn. A kerületben az egyleten kívül nyomdászok által istápolt egyéb testület nincs.

Temesvár.

Ezen kerületet valamennyi között a legterjedelmesebbnek mondhatjuk, mivel nemcsak Temes, hanem Torontál, Krassó-Szörény és Bács-Bodrog vármegyékre is kiterjed. A kerület 24 városában 57 nyomdát és 155 egyleti tagot számlál. Azonkívül 36 nem egyleti tag van alkalmazásban a következő városokban, úgymint: Temesvárott 8, N.-Becskeken 9, Karánsebesen 4 és Ujvidéken 3. A következő városok mindegyike pedig egy-egy ilyen számlát: N.-Kikinda, N.-Szt.-Miklós, Lippa, Detta, Csákova, Német-Palánka, Zombolya, Fehértomplom, Buziás, Lugos, Perjámos és Stajerlak. — A kerület választmány 2 rendkívüli közgyűlést, 11 választmányi ülést, továbbá 8 önképző-köri ülést intézte el teljesen megfelelőleg az előforduló egyleti ügyeket, melyek alapszabályszerűleg hatáskörébe tartoztak. Örömmel jelezhetjük az egyleti tagok növekedését, mert a beiratkozási díjjal belépők száma 54 volt. Önként kilépett 1, alapszabályszerűleg töröltetett 4, meghalt 3 tag (N.-Szt.-Miklóson 1, Temesvárott 2), mind a három a tüdőbajnak, ennek a nyomdászok között különösen dúló betegségeknek, esett áldozatul.

A kerület pénztárának jövedelme az elmúlt évben a következőképpen lett kimutatva: bevétele 3407 frt 13 kr., kiadása 4142 frt 38 kr. volt. Az önképző-osztály bevétele 541 frt 83 kr., kiadása 436 frt 49 krt tett ki. Pénztári állománya 1894. év végével 105 frt 34 kr.

Az 1894. évben két egymásután következő parciális bérmozgalomról a következő tudósítást kaptuk: A Steiner-féle nyomda személyzete januárban hagyta abban a munkát; a Pleitz-nyomdaé N.-Becskeken pedig júnusban. Mind a két személyzet a viszonyok tarthatatlansága miatt volt kénytelen beharczra kelni. Sajnos, mind a kettő rossz sikerrel végződött, és pedig azért, mert az úgynevezett «szuszterek» mind a két helyen befészkeltek magukat, kik a követelt árszabályon alul vállaltak munkát, miért is az öntudatos szaktársakat helyeikből kiszorították. Kiemelkedő mozzanat gyanánt megemlíthetjük azt az öröndes körülményt, hogy a temesvári és nagybecskereki önképző-osztály a január havában Aradon megtartott szociáldemokrata-kongresszuson egy-egy küldöttel képviseltette magát. Továbbá, hogy a lugosi szaktársaknak egymás iránt vállalt szolidaritásukkal sikerült a 9 órai munkaidőt és a 10 frtos minimumot kivívni.

A székhely önképző-köre 860 kötetre rúgó magyar és német nyelvű könyvvállománnyal bir, ebből 200 kötet tudományos tartalmú. Az elmúlt évben 495 kötet adatott ki olvasás végett. A könyvtár több könyvadománnyal gyarapodott. Az önképző-kör által rendezett «Gutenberg-ünnepély» jövedelméből 113 frt 53 kr. folyt a kör pénztárába. Az egyleti helyiségben 25 különféle lap és folyóirat áll a tagok rendelkezésére. A kör a «Typographia» című szaklap 25 éves jubileuma alkalmával Budapesten képviseltette magát. A Kolozsvárott felállítandó Tótfalussy-szoborra 5 frtot adott. A kollegiális szilárdítására nagyban hozzájárult az 1890-ben alapított «Typographia»-dalkör. Ugyanis ennek közreműködésével a múlt év folyamán öt nyilvános mulatságon kívül több kedélyes összejövetel is tartott. Megemlítsük még az önképző-osztálynak Verseczen való létesülése, hol egyúttal fizető hely és utas-szálló is van. Az átutazókról szinte a kör gondoskodik, kiknek részére az ottani helyi szállón ágyakat tart fenn s télen meleg étellel látatja el őket. Végül megemlítjük, hogy helybeli választmányunk, a «Kerületi betegsegélyező-pénztár» kreálása után az egyleti orvosokat fölmentette állásuktól; a külvárosokban alkalmazott kerületi orvosokat pedig ellenőrző orvosokul alkalmazta, kiknek évi tiszteletdíját, a kerületekben lakó szaktársakhoz arányítva, szabta meg.

A kerület választmány 1894. év folyamán érintkezésben van a központtal, melynek az előforduló vitás kérdésekre adott válaszait figyelembe veszi. A vidék bizalmi férfai is élénk összeköttetésben áll.

Kolozsvár.

A kolozsvári kerületben 28 nyomda van, melyekben a lefolyt évben 70—80 tag működött. A kerületben a nem egyleti tagok száma 30, ezek így oszlanak föl: Kolozsvárt 7, Szamos-Ujvárt 3, Gyula-Fehérvárt 4, Déván 2, Bészterczen 3, Balázsfalván 2, Maros-Vásárhelyen 2, Nagy-Enyeden 1, Tordán 1, Szász-Régenben 2, Szászvároson 2, Naszodón 1. Egyleti közgyűlés tartott 4 és 8 választmányi ülés; önképző-köri közgyűlés 3 és 4 választmányi ülés. Az egyleti pénztár bevétele volt 1711 frt 26 kr., kiadása 2597 frt 6 kr.; a kör pénztár bevétele 245 frt 72 kr., kiadása 284 frt 49 kr. A lefolyt évben 23 egyen

volt beteg: 8 tüdőhájban, 6 gyomorhájban, 3 luetikus és 6 külső bántalomban szenvedett. Mult év szeptember 8-án ünnepeltük meg tánczestélylét egybekötve Szabó András veterán szaktárs 50 éves jubileumát, mely alkalommal a szaktársak közadakozásból egy ezüst órával, óralánczszal és 33 korona készpénzzel lepték meg a jubilánst. Az üzleti pénztárnokokat és bizalmi férfiakat — választmányi határozat szerint — a nyomdászemélyzetek ajánlatára a választmány nevezi ki s részt vesznek az üléseken, de szavazati joggal nem bírnak. Önképző-körünk könyvtárában van jelenleg 400 magyar és 100 kötet német mű. Ezekből költemény 32 kötet, regény és elbeszélés 245 kötet, humoros mű 18 kötet, életrajz 20 kötet, tudományos mű 25 kötet, történelmi 10 kötet, szakirodalmi 20 kötet. A dalárda most van újjal szervezés alatt. Az átutazó szaktársak részére az «Iparos ifjak önképző-köre» helyiségeiben van szállólól gondoskodva, mely 10 ágygyal van ellátva és úgy a közegészségügy, mint a tisztaság követelményeinek megfelel.

Brassó.

A lefolyt 1894. évben az egyleti élet sokkal élénkebb és mozgalmasabb volt az előző évinél, az érdeklődés oly nagy mérvet öltött, milyen azelőtt még soha sem tapasztaltatott. Ez örvendetes jelenség oka pedig leginkább abban rejlik, hogy az egyleti helyiség alkalmas helyen van; szépen és kényelmesen berendezve, minden követelménynek megfelel és vigalmakra és társas összejövetelekre igen alkalmas. Ennek következtében az egyleti összejöveteleken — nemzetiségi különbség nélkül — mindig szép számmal jelentek meg a szaktársak. Daczára ennek az egylet tagjai nem a legjobb kollegiális viszonyban élnek; mivel a szaktársak között a nemzetiségi gyűlölet vert gyökeret s ennek következtében bizonyos feszült viszony észlelhető a társadalmi érintkezésben. Egyes nyomdák személyzete az egyleti helyiséget csak gyűlések alkalmával látogatja. Kíváncsinos volna azonban, hogy vasár- és ünnepnapokon is ellátogatnának, mert a gyakori összejövetelek által a feszült viszony meglazulna. Az egylet vezetősége feladatául tűzte ki a különböző nemzetiségű szaktársak között az egyetértést létrehozni, mi sajnálatunkra, csak részben sikerült, mert úgy a magyar, mint a román szaktársak, minden egyleti összejövetel alkalmával különválnak, vagy legtöbbször meg sem jelennek; miért is csak a német szaktársak — dicséretükre legyen mondva — istápolják, élesztik az egyleti szellemet, élénkítik az egylet helyiségét. A brassói kerületben 21 nyomda van, melyek 61 egyleti tagot alkalmaznak; azonkívül Brassó városában 8 nem egyleti tag is dolgozik. Hogy a kerület többi nyomdáiban hány nem egyleti tag működik, arról ezideig tudomásunk nincsen. A lefolyt évben a székhelyen 2 közgyűlés és 9 választmányi ülés tartatott. Az egylet összebevétele 1894. évben 1878 frt 45 kr., az összkiadás pedig 1893 frt 86 kr. volt. Az önképző-osztály könyvtára 425 (486 frt 22 kr. értékét képviselő) kötetből áll, melyek közül 80 kötet magyar (86 frt értékű), 315 kötet német (374 frt 22 kr. értékű), s 50 kötet román (46 frt értékű) szépirodalmi, ezek közül 109 tudományos tartalmú mű. Azonkívül 1 franczia, 3 angol, 16 görög mű és több szaklap van a könyvtár birtokában. 50 könyvtári óra tartatott, melyen olvasásra 24 magyar, 79 német és 5 román mű adatott ki. A mult évben ünnepes mulatságok nem tartattak, e helyett minden vasárnap délelőtt kedélyes összejövetelek, mely alkalommal a könyvtár 11—12 óráig állott a tagok rendelkezésére. Továbbá minden hónapban, az egyleti vezetőség felhívására, egy összejövetel tartatik, melyen mindig élénk eszmecsere folyik különböző szak- és szépművészeti ügyek felett. A székhely és kerület bizalmi férfiúinak érintkezése szorosan az egyleti viszonyokra szorítkozik. Az átutazókról az önképző-osztály atyailag gondoskodik és pedig úgy, hogy egy szépen és jól berendezett vendéglőben 4 tiszta és kényelmes ágyat bocsát rendelkezésükre, azonkívül izletes étellel látatja el az úton kimerült szaktársakat. A bérvizonyok a legkedvezőbbeknek mondhatók, mert 1891. év óta, mikor a brassói szaktársak a vidéki árszabályt kidolgozták és kivívták, a kerület minden nyomdájában 10 frt minimum lesz fizetve 9 órai munkaidő mellett. A kerület székhelyén, a nyomdász-egyleten kívül, mely 1846. év május 1-én alapítottatott, más nyomdászok által fentartott egylet vagy egyesület nem létezik. Az egészségi állapotok kedvezők. A leggyakrabban előforduló megbetegedések meghűléstől származtak.

Nagy-Szeben.

(A brassói kerület fiókja.)

A nagyszebeni könyvnyomdászok és betűöntők egylete, mely 1892. év július havában 12 taggal alakult, a brassói kerület fiókját képezi. Egészben 5 nyomdát 15—21 taggal számlál. Ezeken kívül még 23 nyomdász a «Nagyszebeni segélyező-egylet» tagja, 29-en pedig az említett egyletek egyikéhez sem tartoznak. A fiókegylet 1 közgyűlés, 2 rendkívüli közgyűlés és 6 választmányi

ülésben az egyletet érdeklő, hozzá alapszabályszerűleg intézett ügyeket a kellő tapintattal intézte el. Az anya-egylet bevételei és kiadásai a brassói kerület zárszámadásában vannak feltüntetve. Az önképző-köri pénztár állománya 1894. év december 29-én 28 frt 75 krt tett ki. Könyvtára 71 német tartalmú könyvvél rendelkezik. Sajnálattal kell itt megemlíteni, hogy a kör pénztárosa működésének rövid ideje alatt 104 frt 77 krt sikerasztott, e körülmény a fiókegylet választmányát kényes helyzetbe juttatta; de erőley fellépése folytán sikerült az egyletet minden anyagi kártól mentesíteni. Említésre méltó a nyomdászok által 1883-ban alakított «Typographia» dalkör is, mely az egylettől független és saját pénztárral rendelkezik. A dalkör mult évben 4 hangversenyt rendezett. Az önképző-kör helyiségében a szokásos összejöveteleken kívül — melyek különben is gyéren látogattaknak — az átutazó szaktársak javára mult év december 1-én egy kedélyes estély rendeztetett, mely azonban deficitte végződött. Rövid időre rá egy zártkörű tánczestély jövedelméből sikerült az előző mulatság deficitjét részben fedezni. A fiók választmánya úgy a központtal mint a brassói kerülettel élénk levelezésben áll. Az önképző-kör saját költségén tartja fenn az egyleti helyiséget és egy jobb vendéglőben 2 tiszta ágyat az átutazó szaktársak részére. Az itteni nyomdászok réme a gyakrabban keletkező tuberculosos, melynek a mult évben is 2 szaktárs esett áldozatul.

A pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete.

Ezen egylet 69 nyomdával bíró 38 várost foglal magában, melyekben 168 egyleti és 10—15 nem egyleti tag működik. Az egylet székhelyén 5 gyors-sajtóval felszerelt és ugyanennyi taposó-géppel ellátott nyomda van. Ezekben 64 egyleti és 5 nem egyleti tag van alkalmazásban. A székhely nyomdáiban készülő munkák rendesen megfelelnek a kívánalmaknak. Az egyleti életre vonatkozólag — mely az utóbbi időben örvendetes lendületet nyert — kiemelendő, hogy a lefolyt évben a székhelyen 13 választmányi ülés és 4 egyleti közgyűlés tartatott, melyek mindegyike igen látogatott volt. Említésre méltó az új árszabály és a 9 órai munkaidő behozatala is, mely Pozsonynak majdnem minden nyomdájában érvényben van. Ezen győzelem első sorban a szaktársak bátor és rendületlen összetartásának, valamint az árszabály-bizottság tapintatos, buzgó tevékenységének köszönhető. «Egyesült erővel!» Ezen jelszót vallják a szaktársak irányelvül, és ebben rejlik a biztos siker. Az egylet 1894. évi mérlege a következő: Bevétel 5478 frt 65 kr., kiadás 4711 frt 58 kr., tehát a többlet 767 frt 7 krt tesz ki. Az egylet vagyonával ezzel 19,804 frt 24 kr. Ezenkívül rendelkeznek a pozsonyi nyomdászok egy alapítvánnyal, mely «Wigand-Schreiber-alapítvány» címet visel, s melynek tőkéje 3311 frt 79 kr. E jótékony alapítvány kamatai a Pozsonyban megbetegedett vagy munkanélkülivé lett szaktársak segélyezésére fordíttatnak. Célsszerű intézménynek nevezhető a «Jótékonyági pénztár», mely 1 kr. heti tagilleték befizetése által ma már 39 frt 22 krtnyi tőkével rendelkezik és többször tett már a jótékonyágnak hasznos szolgálatot. Az árszabály-alap 1894. év végén 76 frt 29 krt tett ki; ez évben Pozsonyban összesen 166 frt 48 krt gyűjtöttek. A könyvtári állomány: 1700 kötet, ezek között 400 tudományos tartalmú is található. Olvasás céljából 1894-ben körülbelül 500 kötet adatott ki. Pozsony és a kerülethez tartozó városokban munkálkodó szaktársak közt már többször kíséreltetett meg a szaktársi kötelek szorosabbá fűzése, de mindannyiszor hajótörést szenvedett a szaktársak indolenciáján; így az a vágy, hogy az egyleti és társadalmi élet a szaktársak között élénküljön, sajnos, csak jámbor óhajítás maradt. A pozsonyi szaktársak egy szép multtal bíró dalegyletet is tartanak fenn, mely «Typographenbund» címet visel. E dalegylet a nyomdászok összejöveteleinél és kirándulásainál hathatósan mozditja elő a kollegiálitást. Sopronban a «Typographia» társaskör most van alakulóban. A pozsonyi szaktársak a gyakori mulatságokon kívül még két nagyobb szabású társas-összejövetelt és a bécsi államnyomda szedő-személyzete tiszteletére egy kirándulással egybekötött kedélyes estélyt is rendeztek. A betegségek szomorú fejzeténél a légzőszervi és a mellettségeket említjük, mint a leggyakoribbakat. Az átutazó szaktársakról a legjobban van gondoskodva, e célra a «Pekete oroszán»-hoz címzett vendégfogadóban egy kifogástalan tisztaságú szállás áll rendelkezésre, mely az egyletnek évente körülbelül 35—40 forintjába kerül.

Nagyszebeni könyvnyomdászok egylete.

Ezen egylet egészen önálló és semmiféle kölcsönösségben nem áll a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyletével. Tagjainak száma 23, kik a következő nagyszebeni könyvnyomdákban működnek: Kraft V. 7, Reissenberger A. 6, Drotleff J. 5, Román püspöki könyvnyomda 4, Institut tipografic 1 tag. Az egylet a mult, azaz 1894. évben, 2 gyűlést tartott az egyletet érdeklő ügyekben. Bevétele 458 frt 15 kr., kiadása 542 frt 40 kr. volt.

Berichte der Bezirks-Ausschüsse.

Zentrale.

Budapest bildet die Zentrale des «Vereins der Buchdrucker und Schriftgiesser Ungarns». Der Verein besteht aus einer Fortbildungssektion, je einer Unterstützungskasse für Arbeitslose und Durchreisende, für Witwen und Waisen, für Invalide und Kranke. Der Zentralausschuss hielt seine Sitzungen immer am ersten Sonntag jedes Monats, ausser diesen fanden im abgelaufenen Jahre 1 ordentliche und 2 ausserordentliche Generalversammlungen statt. Anlässlich der ordentlichen Generalversammlung wurde der Beschluss gefasst, die Einschreibgebühr für die Dauer von zwei Monaten auf 1 fl. herabzusetzen. In Folge Einschreitens der Behörde war die erste ausserordentliche Generalversammlung gezwungen, die Herausgabe unseres Fachblattes «Typographia» — welches ungehindert durch 25 Jahre im Verlage des Vereins erschien —

bis auf Weiteres zu sistieren; die Herausgabe desselben übernahm ein aus Buchdruckern und Schriftgiessern bestehendes Comité. In Folge dessen wurden die wöchentlichen Vereinsbeiträge in der Hauptstadt von 70 kr. auf 65 kr. und in der Provinz von 60 kr. auf 55 kr. herabgesetzt. Aufgabe der zweiten ausserordentlichen Generalversammlung war es, die modifizierten Statuten zu diskutieren, deren endgiltige Erledigung Sach des hier zur Osterzeit tagenden Buchdrucker-Kongresses ist, wonach dieselben dem Ministerium des Innern unterbreitet werden. Die im Vorjahre ins Leben gerufene Kommission für Rechtsprechung und Beschwerdefälle fasste trotz der kurzen Dauer ihres Bestandes in zahlreichen Fällen Beschlüsse. Erwähnenswerth ist die Feier des 25jährigen Bestandes unseres Fachblattes «Typographia», welche als sehr gelungen bezeichnet werden kann. Eine allgemeine Buchdrucker-versammlung wurde behufs Konstituierung eines Blattkomitès einberufen, welches Comité ausser der Herausgabe

der «Typographia», auch die Tarifangelegenheiten zu besorgen hat. Dasselbe hielt nach Bedarf Sitzungen, ausser denselben rief es vierteljährliche Versammlungen ein, anlässlich welcher über Einnahmen, Ausgaben und über mehrere Tarifangelegenheiten Bericht erstattet wurde. Das Blattkomité steht mit allen Arbeitervereinen in Fühlung, veranstaltet Sammlungen und unterstützt nach Kräften gemessregelte Arbeiter und hatte im verflossenen Jahre schöne Erfolge für seine humane Wirksamkeit aufzuweisen. Nochmals sei hier bemerkt, dass das Blattkomité unabhängig vom Verein wirkt. Erwähnenswerth sind die im Vorjahre zum Ausbruch gekommenen partiellen Strikes in jenen Druckereien, welche die zwei Kardinalpunkte des 1890er Tarifs: die 9stündige Arbeitszeit und das Minimum von 12 fl. nicht einhalten wollten. In den meisten Fällen war der Kampf der Kollegen von Erfolg.

Ein wichtiger Faktor des Muttervereins, die Fortbildungssektion, deren Sitzungen am zweiten Sonntage jedes Monats stattfinden sollen, war im vergangenen Jahre fast zur Unthätigkeit verurtheilt und übernahm viele seiner Agenden das Blattkomité. Unser Verein steht eben — wie bekannt — noch immer unter behördlicher Aufsicht und kann daher die materiellen Interessen seiner Mitglieder nicht schützen, trotzdem ihm dies laut den zu Recht bestehenden Statuten zukommt. Einem Beschlusse der Fortbildungssektion zufolge wurden für die lernbegierigen Mitglieder Abendkurse zur Aneignung der Stenographie, Buchhaltung, französischen und englischen Sprache eröffnet, doch waren diese so viel Geld erheischenden Kurse nicht vom erwünschten Erfolg gekrönt, da der Lehrkurs für englische Sprache wegen Mangels an Besuch schon nach einer Woche eingestellt werden musste, während die Stenographie- und Buchhaltungsstunden auch nur sehr spärlich besucht wurden. Der grössten Frequenz erfreute sich noch der Kurs für französische Sprache. Die Fortbildungssektion veranstaltete im abgelaufenen Jahre auch vier Vorlesungen, für welche die Mitglieder grosses Interesse an den Tag legten. Die Bibliothek der Zentrale zählt nahezu 5000 Bände, von diesen sind 2400 ungarische Werke theils wissenschaftlichen, theils schöngestigen Inhalts, 1700 deutsche Werke, ebenfalls wissenschaftlichen und schöngestigen Inhalts; 260 Werke theils in ungarischer, theils in deutscher Sprache gehören der Fachliteratur an. Auch enthält die Bibliothek einige alte und bibliographischen Werthe besitzende Werke. Im verflossenen Jahre wurden von den Mitgliedern 7587 Bände benützt. Die Fortbildungssektion subventionirt ferner die zwei Gesangsvereine «Ébredés» und «Typographia». Die Mitglieder des ersteren rekrutiren sich zumeist aus den Kollegenkreisen Pests, während die Ofner Kollegen sich um die Fahne der «Typographia» scharen.

Die Zahl der Buchdruckereien in Budapest ist 97, die der Vereinsmitglieder 2028.

Die Zentrale steht mit den Bezirken in reger Korrespondenz und rechnet mit ihnen in Intervallen von je fünf Wochen ab.

Vereinsherbergen sind in der Provinz nur vereinzelt anzutreffen und es laufen über diese mit wenigen Ausnahmen genug Klagen ein; ja selbst die hauptstädtische lässt noch viel zu wünschen übrig. Hoffentlich werden die hiezu berufenen Organe diesem Uebel ehemöglichst abhelfen.

Das gesellige Leben ist unter den Budapester Kollegen gut entwickelt, was die folgenden Kollegenvereinigungen zur Genüge beweisen.

Der Gesangsverein «Ébredés», welcher vom Verein subventionirt wird, hielt in jedem Monat eine Ausschuss-Sitzung und im Feber seine ordentliche Generalversammlung, in welcher letzterer der Beschluss gefasst wurde, jedes Monat einen gemüthlichen Abend zu Gunsten des Tariffonds zu arrangiren, doch wurde dieser Beschluss nicht ganz verwirklicht, indem Mangels an Theilnahme nur vier gemüthliche Abende gehalten werden konnten. Der «Ébredés» wirkte auf Einladung einzelner Klubs an ihren Unterhaltungen mit, ebenso nahm er theil an dem von dem Fachblatt «Typographia» arrangirten Jubiläum und an der am Allerseelentage jedes Jahres stattfindenden Trauerfeier bei den Gräbern der zwei unermülich thätig gewesenen Präsidenten unseres Vereins: Viktor Hornyánszky und Géza Sauerwein. Derselbe wirkte auch an dem zu Pfingsten stattgefundenen Landes-Sängerfest in Fiume mit und brachte von dort den achten Preis, ein Ehrendiplom, heim. Seine Gesangstunden finden wöchentlich zweimal im Vereinslokal statt.

Der Gesangsverein «Typographia» steht unter Leitung der Ofner Kollegen und wird vom Ver-in — wenn auch nicht in dem Masse, wie obgenannter Gesangsverein — subventionirt. Bei der am 1. Mai stattgehabten Feier anlässlich des Blattjubiläums nahm derselbe im Vereine mit dem «Ébredés» wirksam theil, arrangirte auch in Ofen des Oefteren gemüthliche Zusammenkünfte, sowie grössere und kleinere Ausflüge unter Mitwirkung seines Dilettanten-Orchesters, welches mit Ausnahme einiger Buchdrucker aus Beamten besteht.

Der «Klub der Budapester Zeitungsetzer» hielt eine ordentliche Generalversammlung und monatlich eine Ausschuss-Sitzung. Die Generalversammlung beschloss für kurze Zeit die Aufhebung der Entrichtung einer Einschreibgebühr, um so jedem Zeitungs-, Inseraten- oder Romanbeilage-Setzer Gelegenheit zu bieten, dem Klub beizutreten. Die von Seite dieses Klubs arrangirten Unterhaltungen haben immer Erfolg aufzuweisen.

Der «Klub der Budapester Maschinemeister und Drucker» hielt im abgelaufenen Jahre eine ordentliche Generalversammlung und eine Ausschuss-Sitzung in jedem Monat. Die Generalversammlung beschloss die Aufhebung der Einschreibgebühr auf sechs Wochen. Der Klub hat ferner eine sehr gut gelungene Unterhaltung zu verzeichnen.

Der «Klub der Budapester Schriftgiesser» hielt eine ordentliche Generalversammlung und mehrere Ausschuss-Sitzungen zur Erledigung seiner Angelegenheiten.

Der «Wohlthätigkeitsklub der Budapester Buchdrucker und Schriftgiesser», diese humane Institution, zählt mit Ausnahme Einzelner fast alle Buchdrucker zu seinen Mitgliedern. Derselbe hielt eine ordentliche Generalversammlung und monatlich eine Ausschuss-Sitzung, bei welcher jeder grössere oder kleinere Unterstützungen solchen Mitgliedern votirt wurden, welche durch längere Krankheit oder Arbeitslosigkeit ins Elend gerieten. Am 4. März v. J. fand sein alljährlich wiederholender und auch beim grossen Publikum beliebter «Bauernball» statt, welcher eine schöne Einnahme zu Gunsten der Bekleidung von Buch-

druckerweisen aufwies. Zur Weihnachtszeit aber wurde das obligate Christbaumfest gefeiert.

Der «Graphische Klub der Buchdrucker» hielt ausser seiner jährlich stattfindenden ordentlichen Generalversammlung in jedem Monat eine Sitzung verbunden mit Fachvorträgen. Die vom Klub herausgegebene «Graphikai Szemle» veröffentlicht ausser amtlichen Berichten nur fachliche Artikel; auch erscheint im Verlage des Klubs «M. Nyomdászok Évkönyve», welches bereits zehn Jahrgänge zählt. Der Klub arrangirte vom 22. bis 28. April v. J. eine Ausstellung von Fachblättern, auf welcher fast jedes Fachblatt der Welt in je 1 Exemplar ausgestellt war; ausserdem stellte er in seinen Monatssitzungen den internationalen Drucksorten-Musteraustausch zur allgemeinen Besichtigung aus. Ferner eröffnete der Klub für seine Mitglieder einen Kurs zur praktischen Erlernung des Notensatzes, welcher einen ausgezeichneten Erfolg aufwies. Die Erinnerung an die Proklamirung der ungarischen Pressfreiheit feiert der Klub in einer im März jedes Jahres stattfindenden Festsitzung. Derselbe vergiesst auch inmitten seiner ersten Arbeit der geselligen Zerstreuung nicht und arrangirt ausser kleineren Zusammenkünften jedes Jahr noch zwei grössere Unterhaltungen.

Die «Kreditgenossenschaft der Budapester Buchdrucker und Schriftgiesser» hielt in jedem Monat ein bis zwei Sitzungen, in deren Verlauf angesuchte Darlehen bewilligt und laufende Angelegenheiten berathen wurden. Ihre Aktien tragen 5 Prozent.

Die «Gutenberg-Druckerei» erstarkt und prosperirt, trotzdem sie in den drei Jahren ihres Bestandes mit manchem Ungemach zu kämpfen hatte; die Direktion verspricht, dem Jahresausweis zufolge, den Aktionären Dividende.

Der «Athenaeum»-Gesangsverein zählt seine Mitglieder in den Reihen des Personals der Athenaeum-Druckerei und setzte es sich zum Ziel, unter den Kollegen die Einigkeit zu pflegen. Seine zu diesem Zwecke arrangirten Unterhaltungen und Ausflüge können als sehr gelungen bezeichnet werden.

Ferner errichtete das Personal der Rigler'schen Druckerei einen Gesangsverein, in welchen es auch die Hilfsarbeiterinnen mit einbezog. Seine Unterhaltungen können ebenfalls gelungen genannt werden.

Bszlergom (Gran). Die Fortbildungssektion hielt seit ihrer Errichtung in jedem Monat eine ordentliche Sitzung und waren die Mitglieder einige Male in voller Zahl vertreten. Die Bibliothek nimmt stetig an Inhalt zu.

Fiume. Hier befinden sich 4 Buchdruckereien; das allgemeine Minimum ist 10 fl. Die Einrichtungen der Druckereien sind ungenügend bis auf eine, welche den Ansprüchen des Fortschritts nachkommt und deren Accidenzarbeiten des Oefteren in der Leipziger Fachaussstellung (internationaler Drucksorten-Musteraustausch) prämiirt wurden. Buchdruckervereinigungen, Versammlungen, kollegiales Leben etc. sind hier eine unbekannte Sache. Der Gesundheitszustand ist in Folge des gesunden Klimas selbst unter den Buchdruckern ein ausgezeichneter.

Arad.

Im Bezirk befinden sich 10 Druckereien, in welchen 40 Vereinsmitglieder und 10 Nichtvereinsmitglieder wirken. Die Lohnverhältnisse können eben nicht günstige genannt werden, da wie überall, so auch hier, man Viele unter dem Minimum entlohnt. Die Einrichtungen der Druckereien, sowie die aus denselben hervorgehenden Arbeiten entsprechen in den meisten Fällen den Anforderungen. Im Sitze des Bezirks fanden im verflossenen Jahre 2 ordentliche und eine ausserordentliche Generalversammlung, ausserdem 9 Ausschuss-Sitzungen statt. Die Einnahmen und Ausgaben des Vereins stellten sich im abgelaufenen Jahre wie folgt: die Einnahmen des Muttervereins betrugen 801 fl. 68 kr., die Ausgaben 1863 fl. 35 kr.; die Fortbildungssektion wies auf an Einnahmen 132 fl. 66 kr., an Ausgaben 136 fl. 88 kr. Der Stand der Bibliothek betrug 490 Bände, davon 435 in ungarischer und 55 in deutscher Sprache; wissenschaftlichen Inhaltes waren 17 ungarische und 7 deutsche Bücher. Ausgeliehen wurden im verflossenen Jahre 749 Bände theils in ungarischer, theils in deutscher Sprache. Behufs Entwicklung des Gefühls kollegialer Zusammengehörigkeit arrangirten die Kollegen einen grösser angelegten Ball und zwei gesellige Zusammenkünfte. Den durchreisenden Kollegen steht eine für 8—10 Durchreisende eingerichtete Freiherberge zur Verfügung, deren Kosten den Verein belasten. Die Einrichtung der Herberge, obwohl jeden Luxus entbehrend, ist einfach und von tadelloser Reinlichkeit. Die im Bezirk am häufigsten vorkommenden Krankheiten sind Brustleiden und Lues. Ausser obgenanntem Bezirksverein und der Fortbildungssektion befindet sich im Bezirk kein anderer Buchdruckerverein.

Debreczen (Debreczin).

Der Bezirk zählt 31 Druckereien, in welchen 72 Vereinsmitglieder wirken. Ausserdem stehen in den Druckereien der nachbenannten Städte 10 Nichtvereinsmitglieder in Kondition, und zwar: in Szatmár, Máramaros-Sziget, Nagy-Bánya, Nagy-Károly, Hajdu-Szoboszló und Hajdu-Böszörmény. Die Tarifverhältnisse können in den meisten Druckereien als günstige bezeichnet werden. Im Jahre 1894 wurden im Bezirkssitze 2 ordentliche, 1 ausserordentliche Generalversammlung und 8 Ausschuss-Sitzungen gehalten, in welchen ausser der Neuwahl der Funktionäre, auch mehrere wichtigere Angelegenheiten verhandelt wurden. Unter Anderem ist jener Beschluss erwähnenswerth, laut welchem der Verein «als Korporation nicht (Einzelne jedoch ja) der sozialdemokratischen Partei beitrete». Die Einnahmen und Ausgaben der Bezirkskasse waren im verflossenen Jahre folgende: Einnahmen 1664 fl. 24 kr., Ausgaben 1164 fl. 81 kr., Rest 499 fl. 43 kr. Die Einnahmen der Fortbildungssektion waren 327 fl. 14 kr., Ausgaben 266 fl. 53 kr., Rest 60 fl. 61 kr. Der gegenwärtige Vermögensstand der Fortbildungssektion beträgt 1058 fl. 33 kr. Die Fortbildungssektion hat keine besonderen Beamten und werden ihre Agenden vom Ausschuss versehen. Sie verfügt über eine Bibliothek von 510 Bänden, darunter 477 Bände ungarischen, 17 deutschen und 16 Bände lateinischen Inhalts. Im verflossenen Jahre wurden zum Lesen 800 ungarische und 15 deutsche Werke der Bibliothek ent-

lehnt. Im Bezirkssitz existirt auch eine Wohlthätigkeitskasse, welche verschiedenen Wohlthätigkeitszwecken dient. Diese Kasse wird jedoch nur von den tüchtigen Arbeitern einer Druckerei aufrechterhalten. Der Bezirkssitz entbehrt in Folge Theilnahmslosigkeit der auswärtigen Kollegen jedweder anderen Berührung und beschränkt sich bloß auf das Vereinsleben. Die im verflossenen Jahre von einem Theil der Kollegen arrangirte Unterhaltung brachte eine schöne Einnahme, welche zum Theil dem Kossuth-Monument-Fond, zum Theil der Vereinsbibliothek zugeführt wurde. Einen Gesangverein oder andere Kollegenvereinigungen besitzt der Bezirk gegenwärtig nicht. Die Fortbildungssektion unterhält eine Herberge, in welcher den Durchreisenden 6 in möglichst bestem Zustande befindliche Betten zur Verfügung stehen. Die Sanitätsverhältnisse können als befriedigende bezeichnet werden, indem nur 2 Todesfälle (davon ein Nichtvereinsmitglied) vorkamen, beide jedoch beim Militär. Die meisten wahrgenommenen Krankheiten waren Lungen- und Magenleiden. Die Erkrankungen betrug beiläufig 15 Prozent.

Kassa (Kaschau).

Im Bezirk befinden sich insgesamt 31 Druckereien mit 110 Vereinsmitgliedern. Nichtvereinsmitglieder arbeiten in jeder dieser Druckereien, und zwar in folgenden Städten: in Kassa 3, S.-A.-Ujhely 8—10, Ungvár 4—6; die Zahl der in Munkács, Szerencs, Szikszó, Szepesváralja, Rozsnyó, Rimaszombat, Nagy-Rócze, Alsó-Kubin, Bátfia und in anderen Druckorten arbeitenden Nichtvereinsmitglieder kennen wir nicht. Die Lohnverhältnisse betreffend erwähnen wir, dass das Minimum in wenigen Städten gezahlt wird, doch kann der Durchschnitt mit 8—10 fl. angenommen werden. Die Einnahmen der Bezirkskasse betrugen im Jahre 1894 2548 fl. 94 kr., die Ausgaben 1671 fl. 5 kr. Im Bezirkssitz fanden 1 ordentliche und 2 ausserordentliche Generalversammlungen, sowie mehrere Sitzungen der Fortbildungssektion statt. Das Vereinsleben ist ein lebhaftes zu nennen und fanden besonders in letzterer Zeit häufig Zusammenkünfte im Vereinslokal statt. Die Bezirkszentrale Kassa pflegt mit den im Bezirk befindlichen Vertrauensmännern die besten Beziehungen. Die das Eigenthum der Fortbildungssektion bildende Bibliothek besteht aus 552 ungarischen, 505 deutschen Bänden und 24 Gedenkschriften; darunter mehrere fachliche, doch wenig Werke wissenschaftlichen Inhalts. Im Jahre 1894 wurden 1196 Bände ausgeliehen. Im Sitz des Bezirks wurden 1 Majalis und 1 Winterfest zu Gunsten der Kasse der Fortbildungssektion arrangirt. Der Verein erhält in Kassa eine Herberge, das kollegiale Personal der Steinfeld'schen Druckerei in Sárospatak ebenfalls eine, in welcher letzterer die Durchreisenden ausser einem fixirten Viatikum noch schmackhaft zubereitetes Essen erhalten; ausserdem besteht eine Herberge in Ungvár und, wie wir vom Hörensagen wissen, sollen sich in den übrigen Städten des Bezirks auch Herbergen befinden, doch haben wir von diesen keine offizielle Kenntniss. Der Bezirk besitzt keinen anderen von Buchdruckern ins Leben gerufenen Verein. Sanitäre Verhältnisse: Als am häufigsten auftretend erwähnen wir Brustleiden, Gicht und kleinere Erkrankungen.

Pécs (Fünfkirchen).

Der Bezirk hat durchschnittlich 66 in 23 Druckereien beschäftigte Vereinsmitglieder; ausser diesen sind ungefähr noch 25 Nichtvereinsmitglieder im Bezirksrayon thätig. Im Jahre 1894 wurden 3 Generalversammlungen, 1 Festversammlung und 5 Ausschuss-Sitzungen gehalten. Die Einnahmen der Vereinskasse betrugen 1548 fl. 1 kr., die Ausgaben 1230 fl. 88 kr., daher ein Ueberschuss von 317 fl. 15 kr., welches Ergebniss ein sehr schönes genannt werden kann umso mehr, als sich im Pécser Bezirksrayon zwei Grenz-Zahlstellen befinden, welche im Jahre 1894 nahezu 600 fl. an Viatikum auszahlten. Zur Weihnachtszeit 1894 feierte unser Bezirk die 25. Jahreswende der Gründung des Pécser Buchdruckervereins mit einer Festversammlung und einer geselligen Zusammenkunft. Die Bezirkszentrale Pécs pflegt mit den im Bezirk befindlichen Vertrauensmännern geordnete und freundschaftliche Beziehungen. Die Bibliothek der Fortbildungssektion der Bezirkszentrale besteht aus 490 Bänden, darunter sind 320 in ungarischer, 169 in deutscher und 1 Band in lateinischer Sprache; von diesen sind 124 Bände wissenschaftlichen Inhalts. Im Jahre 1894 wurde die Bibliothek in 376 Fällen in Anspruch genommen. Die Kollegen in Nagy-Kanizsa erhalten eine von der Bezirkszentrale getrennt stehende Fortbildungssektion. Sowohl in Pécs, wie auch in Nagy-Kanizsa ist für durchreisende Kollegen an Herberge gesorgt, welche beide sich in gutem Zustande befinden und ist die Zahl der Inanspruchnehmenden nicht beschränkt. Zu bemerken ist jedoch, dass in Pécs die Kosten der Herberge, sowie die des Nachtmahls, respektive Mittagmahls (am Aufenthaltstage) für die durchreisenden Kollegen die Fortbildungssektion trägt. Die sanitären Verhältnisse im Bezirk können eben nicht ungünstige genannt werden; die häufigsten Erkrankungen waren von kurzer Dauer, ausgenommen derjenigen eines Vereinsmitgliedes in Csáktornya, welches schon seit drei Jahren lungenleidend ist. Rheuma tritt am häufigsten auf, was eine Folge der schlechten und ungesunden Druckereilokale ist.

Szeged (Szegedin).

Das Vereinsleben scheint hier noch nicht eingebürgert zu sein, denn um die ihnen besonders nahe liegenden wichtigen Vereinsangelegenheiten kümmern sich die Kollegen sehr wenig; sie vertrauen dieselben lieber der Vorsehung selbst an und suchen in ihrer Gleichgültigkeit und nur um Zeitvertreib zu erlangen, eher alle anderen Lokale auf, als das Vereinslokal selbst. Im Bezirk existiren 55 Druckereien, in welchen durchschnittlich 115 Vereinsmitglieder und 60 Nichtvereinsmitglieder konditioniren. Letztere zum Eintritt in den Verein zu bewegen, war unmöglich. Traurig, dass man die Leiter jener Druckereien rügen muss, welche Nichtvereinsmitglieder beschäftigen, denn anstatt dass sie zur Verbesserung der Lage wirken würden, scheint ihr Trachten nur auf die Verschlimmerung derselben gerichtet zu sein. Im Jahre 1894 wurden 7 Ausschuss-Sitzungen gehalten. Generalversammlung hat nur eine, und zwar zu Beginn des Jahres stattgefunden. Ferner fand eine ausserordentliche Generalversammlung

im Interesse der Verbesserung der Lage statt; dieselbe verlief jedoch resultatlos, da das Personal einer Druckerei der Bewegung ganz fern blieb. In folgenden Zahlen weisen wir den Stand der Vereinskasse im verflossenen Jahre nach: Einnahmen 1431 fl. 64 kr., Ausgaben 1568 fl. 48 kr.; die Ausgaben überstiegen daher die Einnahmen um 136 fl. 84 kr. Der Grund dieses Defizits ist hauptsächlich darin zu suchen, dass Szeged, so ziemlich den Mittelpunkt des Landes bildend, von den durchreisenden Kollegen am häufigsten besucht wird. Ueber das Wirken und über die Bibliothek der Fortbildungssektion liegen uns keine Daten vor, da wir solche in Folge Nachlässigkeit der Funktionäre nicht erhielten. Im Jahre 1894 wurde eine mit Tombola verbundene Tanzunterhaltung arrangirt, welche — da sie mit dem Tode Ludwig Kossuth's zusammenfiel — nicht eben als gelungen bezeichnet werden kann, doch fanden die Auslagen ihre Deckung. Die meisten vorkommenden Krankheiten sind Lungen tuberkulose und Blutarmuth. Bezüglich der Beherbergung durchreisender Kollegen für eine Nacht sorgt die Fortbildungssektion. Die Herberge verfügt über 16 Betten, welche nichts zu wünschen übrig lassen. Im Bezirk besteht ausser dem Verein keine andere von Buchdruckern erhaltene Korporation.

Temesvár.

Unter allen Bezirken des Landesvereins nimmt der Temesvárer Bezirk vermöge seiner Ausdehnung einen hervorragenden Platz ein. Derselbe erstreckt sich auf die Komitate Temes, Torontál, Krassó-Szörény und Bács-Bodrog und zählt in 24 Druckorten mit 57 Druckereien insgesamt 155 Vereinsmitglieder. Ausser den Letzteren üben noch 36 «Wilde» die Kunst Gutenberg's aus; hievon sind 8 in Temesvár, 9 in Nagy-Becskerek, 4 in Karánsebes, 3 in Ujvidék; Nagy-Kikinda, Nagy-Szent-Miklós, Lippa, Dettá, Csáköva, Nemet-Palánka, Zsombolya, Fehértemplom, Buziás, Lugos, Perjámos, Stajerlak haben je ein Nichtvereinsmitglied. — In 2 ausserordentlichen Generalversammlungen und 11 Ausschuss-Sitzungen des Muttervereins, sowie in 8 Sitzungen der Fortbildungssektion hat der Bezirk alle Aufgaben, welche statutarisch und geschäftsmässig an ihn gestellt wurden, erledigt. In administrativer Beziehung haben wir zu berichten, dass sich die Zahl der mit Einschreibgebühr eingetretenen Mitglieder im abgelaufenen Jahre auf 54 beziffert; freiwillig ausgetreten ist 1 Mitglied, gestrichen wurden 4, gestorben sind 3 Mitglieder (1 in Nagy-Szent-Miklós, 2 in Temesvár), sämmtliche waren Opfer der Proletarierkrankheit: der Lungenschwindsucht.

Die Bilanz des Muttervereins gestaltete sich folgendermassen: Einnahmen 3407 fl. 13 kr., Ausgaben 4142 fl. 38 kr., die Fortbildungssektion weist eine Einnahme von 541 fl. 83 kr. auf; die Ausgaben betrugen 436 fl. 49 kr., verbleibt Kassestand mit Ende 1894 105 fl. 34 kr.

Im abgelaufenen Jahre sind im Temesvárer Bezirk zwei partielle Streiks ausgebrochen, und zwar waren es das Personal der Steiner'schen Druckerei in Temesvár, welches im Januar die Arbeit niederlegte und im Juni das Personal der Pleitz'schen Druckerei in Nagy-Becskerek; beide Streiks sind insofern unglücklich verlaufen, als sich in genannten Druckereien eine Anzahl von «Schustern» eingenistet hat, die nun tarifmässig entlohnt werden, während unsere Vereinsmitglieder das Feld räumen mussten. Als bedeutendes Moment in unserem Vereinsleben können wir die Gründung der Fortbildungssektion in Versecz bezeichnen, woselbst auch eine Zahlstelle errichtet wurde und durchreisende Mitglieder beherbergt werden; ferner dass sich die Fortbildungssektionen von Temesvár und Nagy-Becskerek an dem im Monat Januar in Arad getagten Kongress der Sozialdemokraten durch je einen Delegirten vertreten liessen, sowie dass die Lugoser Kollegen durch einmüthiges Vorgehen die neunstündige Arbeitszeit und 10 fl. Minimum erzielten.

Die Temesvárer Fortbildungssektion besitzt gegenwärtig eine 860 Bände enthaltende Bibliothek, welche einen Werth von 600 fl. repräsentirt; hievon sind circa 150 Bücher in ungarischer Sprache, über 200 Bände wissenschaftlichen Inhalts. Im abgelaufenen Jahre sind 495 Bände ausgeliehen worden und mehrere Bücherspenden eingelaufen. Die von der Fortbildungssektion arrangirte Johannis-Feier brachte der Kasse 118 fl. 53 kr. ein. Im Vereinslokal liegen insgesamt 25 verschiedene Zeitungen und Zeitschriften auf. Unsere Fortbildungssektion liess sich auch gelegentlich der 25jährigen Jubiläumsfeier der «Typographia» in Budapest vertreten; spendete für das Tótfalussy-Monument in Kolozsvár 5 fl. und hat, was zwar in erster Linie erwähnt zu werden verdiente, für die durchreisenden Kollegen insofern gesorgt, als denselben in der hiesigen Herberge anständige Betten unentgeltlich zur Verfügung stehen und dieselben in den Wintermonaten auch mit warmem Nachtmahl versorgt werden. — Zur Hebung der Kollegialität unter den Mitgliedern trug nicht wenig der im Jahre 1890 in Temesvár gegründete Gesangverein «Typographia» bei, welcher im abgelaufenen Jahre fünf öffentliche Produktionen und zahlreiche gemüthliche kollegiale Zusammenkünfte veranstaltet hat. Schliesslich sei noch erwähnt, dass der Temesvárer Ausschuss vom 1. Juli ab — nachdem er mit dem Inslebentreten der Bezirks-Krankenkasse die angestellt gewesenen Vereinsärzte entlassen musste — die in den einzelnen Vorstädten funktionirenden Bezirksärzte zur Kontrolle unserer Vereinsmitglieder aufgenommen hat und denselben hiefür je nach der Anzahl der in den resp. Vorstädten wohnenden Mitgliedern alljährlich ein Ehrenhonorar ausgefolgt.

Mit Vorstehendem haben wir in kurzen Umrissen ein Bild von dem Wirken unseres Bezirks gegeben und bemerken noch, dass der Temesvárer Ausschuss das ganze Jahr über in regem Briefwechsel mit den Provinz-Vertrauensmännern stand, denselben stets mit Rath und That an die Hand ging.

Kolozsvár (Klausenburg).

Im Kolozsvárer Bezirk gibt es 28 Druckereien, in welchen im verflossenen Jahre 70—80 Kollegen konditionirten. Die Zahl der im Bezirke befindlichen Nichtvereinsmitglieder belief sich auf 30, welche sich folgendermassen vertheilten: Kolozsvár 7, Szamos-Ujvár 3, Gyula-Fehérvár 4, Déva 2, Balázs-

Jalva 2, Bisztricz 3, Maros-Vásárhely 2, Nagy-Enyed 1, Torda 1, Szász-Régen 2, Szászváros 2, Naszód 1. Generalversammlungen wurden 4, Ausschuss-Sitzungen 8 gehalten. Die Fortbildungssektion hielt 3 Generalversammlungen und 4 Ausschuss-Sitzungen. Die Vereinskasse wies auf an Einnahmen 1711 fl. 26 kr., an Ausgaben 2597 fl. 6 kr. Die Kasse der Fortbildungssektion hatte 245 fl. 72 kr. Einnahmen und 284 fl. 49 kr. Ausgaben. Im verfloßenen Jahre waren 23 Personen krank, und zwar: 8 an Lungenleiden, 6 an Magenleiden, 3 an luetischen und 6 an äusserlichen Krankheiten. Am 8. September v. J. feierten wir das 50jährige Jubiläum unseres Veteranen-Kollegen Andreas Szabó, welches mit einer Tanzunterhaltung verbunden war. Bei dieser Gelegenheit wurde der Jubilar mit einer silbernen Taschenuhr sammt Kette und 33 Kronen in baarem Gelde überrascht, welches Geschenk aus freiwilligen Spenden der Kollegen beschafft wurde. Die Offizinskassiere und Vertrauensmänner werden — auf Grund eines Ausschuss-Beschlusses — über Vorschlag des Offizinspersonals vom Ausschuss ernannt; sie nehmen Theil an den Sitzungen, haben jedoch kein Stimmrecht. Die Bibliothek der Fortbildungssektion enthaltet gegenwärtig 400 ungarische und 100 deutsche Werke. Unter diesen befinden sich: Gedichte 32 Bände, Romane und Erzählungen 245 Bände, humoristische Werke 18 Bände, Biographien 20 Bände, wissenschaftliche Werke 25 Bände, Geschichte 10 Bände, Fachliteratur 20 Bände. Der Gesangverein ist gegenwärtig einer Neuorganisation unterworfen. Den durchreisenden Kollegen stehen im «Fortbildungsclub der Gewerbe-Jugend» 10 Betten zur Verfügung, welche für eine Nacht unentgeltlich benützt werden können und sowohl den Sanitäts-, wie Reinlichkeits-Anforderungen entsprechen.

Brassó (Kronstadt).

Im abgelaufenen Jahre 1894 gestaltete sich das Vereinsleben im Grossen und Ganzen etwas lebhafter, als dies in den früheren Jahren der Fall war. Der Grund zu dieser erfreulichen Thatsache liegt hauptsächlich darin, dass das Vereinslokal an einem sehr geeigneten Platze sich befindet und auch an und für sich nicht nur sehr hübsch eingerichtet, sondern auch allen Anforderungen in Bezug auf Unterhaltungen und sonstigen Bedürfnissen vollkommen entspricht, in Folge dessen auch die Vereinsversammlungen von den Kollegen, ohne Unterschied der Nationalität, ziemlich gut besucht werden. Ein Umstand muss hier jedoch gerügt werden, welcher auf das Vereinsleben und das kollegiale Verhältniss einen nicht erfreulichen Eindruck macht. Es ist dies eine gewisse Spaltung unter den Nationalitäten. Die Vereinsleitung benützt die günstige Gelegenheit, auch an dieser Stelle den Wunsch dahin zu äussern, dass die Mitglieder einzelner Druckereien das Vereinslokal nicht nur gelegentlich der Hauptversammlungen, sondern auch an Sonn- und Feiertagen besuchen mögen, indem durch öfteres Zusammenkommen die gespannten Verhältnisse schwinden würden. Wiewohl es sich die Vereinsleitung zur Aufgabe gemacht hat, die Einigkeit unter den Mitgliedern der verschiedenen Nationalitäten zu pflegen, so muss doch mit Bedauern konstatiert werden, dass sowohl die ungarischen, als auch die rumänischen Kollegen bei zwanglosen Zusammenkünften nur vereinzelt und auch da sehr selten erscheinen. Dem entgegen steht wieder die erfreuliche Thatsache, dass die deutschen Kollegen nicht nur mit dem Vereinsgeist, sondern auch mit dem Vereinslokal eng verbunden sind. Der Brassóer Bezirk hat 21 Druckereien, in welchen 61 Vereinsmitglieder konditioniren; ausser diesen sind in Brassó noch 6 Nichtvereinsmitglieder beschäftigt. Wie viel Nichtvereinsmitglieder in den anderen Druckereien des Bezirks beschäftigt sind, ist uns dermalen nicht bekannt. Im verfloßenen Jahre wurden im Bezirkssitze 2 Generalversammlungen und 9 Ausschuss-Sitzungen gehalten. Die Gesamt-Einnahmen des Vereins beliefen sich im Jahre 1894 auf 1878 fl. 45 kr., die Ausgaben auf 1693 fl. 86 kr. Die Bibliothek der Fortbildungssektion besteht aus 425 Bänden, darunter 60 Bände ungarisch, 315 Bände deutsch und 50 Bände rumänisch. Wissenschaftlichen Inhalts sind 109 Werke. Ausser diesen befinden sich noch 1 französisches, 3 englische, 16 griechische Werke und mehrere Fachblätter im Besitze der Bibliothek. Es wurden in 50 Bibliothekstunden 24 ungarische, 79 deutsche und 5 rumänische Werke entliehen. Festliche Unterhaltungen wurden im vorigen Jahre keine gehalten, hingegen aber fanden jeden Sonntag Vormittag ungezwungene Zusammenkünfte statt, bei welcher Gelegenheit auch die Bibliothek von 11—12 Uhr den Kollegen zur Verfügung stand. Ferner wurden über Einladung der Vereinsleitung in jedem Monat Diskussionsabende gehalten, in welchen lebhafter Gedankenaustausch über Fach- und schöngeistige Angelegenheiten stattfand. Für die durchreisenden Kollegen sorgt die Fortbildungssektion bestens, indem sie in einem guteingerichteten Gasthause denselben 4 reine und bequeme Betten zur Verfügung stellt, ausserdem aber die von der Reise ermüdeten Kollegen mit schmackhaftem Essen versehen lässt. Das Verhältniss der Bezirkszentrale, resp. dessen Ausschuss zu den Vertrauensmännern der übrigen Druckorte des Bezirks beschränkt sich bloss auf Vereinsangelegenheiten. Die Tarifverhältnisse können als günstige bezeichnet werden, denn seit dem Jahre 1891, allwo die Brassóer Kollegen den Tarif für die Provinz feststellten und auch durchführten, gilt im Bezirksrayon als Minimum 10 fl. bei 9stündiger Arbeitszeit. Ausser dem im Bezirkssitze befindlichen und seit Mai 1846 bestehenden Buchdruckervereins existirt im Bezirk kein anderer von Buchdruckern erhaltener und unterstützter Verein. Die Gesundheitsverhältnisse sind günstige; die meisten Krankheiten sind Erkältungen zuzuschreiben.

Nagy-Szeben (Hermannstadt).

(Filiale des Brassóer [Kronstädter] Bezirks.)

Die Filiale Nagy-Szeben des «Vereins der Buchdrucker und Schriftgiesser Ungarns» konstituirte sich Mitte Juli des Jahres 1892 mit 12 Mitgliedern und bildet einen Zweig des Brassóer Bezirks. Sie zählte abwechselnd in ihrem Rayon 15—21 Mitglieder in 5 Druckereien; ausserdem gehörten dem «Hermannstädter Unterstützungsverein» noch 23 Buchdrucker als Mitglieder an. In unserem Kreis befanden sich auch 29 Buchdrucker, welche keinem von beiden Vereinen

als Mitglieder angehörten. Die Filiale erledigte die an sie statutarisch gestellten Vereinsaufgaben in 2 ordentlichen, 1 ausserordentlichen Generalversammlung und in 6 Ausschuss-Sitzungen. Die Einnahmen und Ausgaben des Muttervereins sind in dem Rechnungsausweis des Brassóer Bezirks mit inbegriffen. Der Kassenstand der Fortbildungssektion war mit 29. Dezember 1894 28 fl. 75 kr. Der Stand der Bibliothek umfasste 71 Bände, sämtliche in deutscher Sprache. Mit Bedauern sei hier konstatiert, dass der frühere Kassier nach einer kaum 5 Monate währenden Thätigkeit sich eines Unterschleifs von 104 fl. 77 kr. schuldig machte und durch dieses Gebahren den Ausschuss der Filiale in eine fatale Lage brachte. Dank dem energischen Auftreten des letzteren gelang es, den Verein vor effektivem Schaden zu bewahren und genügende Sicherstellung zu verschaffen. Erwähnenswerth ist der im Jahre 1883 von Buchdruckern gegründete Gesangsverein «Typographia», welcher, unabhängig vom Verein, seine eigene Kassenverwaltung führt. Derselbe veranstaltete im vorigen Jahre 4 Konzerte. Ausser den gewöhnlichen Zusammenkünften — welche zwar auch nur lau gepflegt werden — veranstaltete die Fortbildungssektion zu Gunsten reisender Buchdrucker am 1. Dezember v. J. eine gemüthliche Abendunterhaltung, welche jedoch bedauerlicherweise mit einem Defizit schloss. Durch ein rasch darauf arrangirtes Tanzkränzchen wurde oberwähntes Defizit halbwegs wett gemacht. Der Ausschuss der Filiale steht sowohl mit der Centrale, wie mit dem Brassóer Bezirk in lebhafter Korrespondenz. Auf Rechnung der Fortbildungssektion wird ein Vereinslokal und eine Herberge aufrechterhalten, in welcher letzterer 2 reine Freibetten den durchreisenden Kollegen zur Verfügung stehen. Die hier unter Buchdruckern am häufigsten auftretende Krankheit ist die Tuberkulose, welcher auch im Vorjahre 2 Kollegen zum Opfer fielen.

Verein der Pressburger Buchdrucker und Schriftgiesser.

Im Rayon unseres Vereins befinden sich in 38 Druckorten 69 Druckereien, in welchen insgesamt 168 Vereinsmitglieder wirken; ausserdem aber haben wir noch 10—15 Nichtvereinsmitglieder zu unserem Leidwesen anzuführen. In der Centrale unseres Vereines selbst bestehen 5 Druckereien mit Schnellpressen und ebensoviel Tretpressen-Druckereien. In diesen Offizinen konditioniren 64 Vereinsmitglieder und 5 Nichtvereinsmitglieder. Die Druck-erzeugnisse speziell aus der Vereinszentrale entsprechen gewöhnlich den an sie gestellten Anforderungen. Bezüglich des Vereinslebens, welches in letzter Zeit einen sehr erfreulichen Aufschwung nahm, haben wir hervorzuheben, dass im Sitze des Vereines während des abgelaufenen Jahres 13 Ausschuss-Sitzungen und 4 Versammlungen stattfanden, die sich alle guter Besuchtheit erfreuten. Erwähnenswerth finden wir ferner noch das Inslebentreten eines neuen Tarifs mit 9stündiger Arbeitszeit, welcher bereits in allen Druckereien Pozsonys zur Wirklichkeit wurde. Diesen Sieg verdanken wir in erster Linie dem muthigen, unentwegten Zusammenhalten der hiesigen Kollegen, sowie der rüh- rigen Thätigkeit unserer wackeren Tarifkommission. «Einigkeit macht stark»: dies Sprüchlein sollten sich manche Kollegen besser zu Gemüthe führen, denn wo es verwirklicht wird, bringt es Sieg. Die Bilanz unseres Vereines ist in folgenden Ziffern zum Ausdruck gebracht: Einnahmen 5478 fl. 65 kr., Ausgaben 4711 fl. 58 kr., demnach ein Ueberschuss von 767 fl. 7 kr. Der Stand des Vereinsvermögens beträgt hiemit 19,604 fl. 24 kr. Ferner verfügt der Verein über eine «Wigand-Schreiber-Stiftung für Pressburger Buchdrucker» mit einem Kapital von 311 fl. 79 kr. Die Interessen dieser humanen Stiftung werden in Pozsony erkrankten oder konditionslosen Kollegen zugewendet. Eine gute Institution ist die Wohlthätigkeitskasse zu nennen, welche bei einer Einzahlung von 1 Kreuzer per Woche und Mitglied heute bereits über einen Bestand von 39 fl. 22 kr. verfügt und schon mehrmals in der Lage war, Gutes zu wirken. Der Tariffond betrug mit Ende dieses Jahres 76 fl. 29 kr. Im verfloßenen Jahre wurden für diesen Fond in Pozsony selbst 166 fl. 46 kr. gesteuert. Der Stand der Bibliothek ist 1700 Bände, wovon 400 Bände wissenschaftlichen Inhalts sind. Ausgeliehen wurden im vergangenen Jahre circa 500 Bände. Ein ianigerer Verkehr zwischen den Kollegen der Centrale und denen der ausserhalb dieser liegenden Druckorte wurde schon oft versucht, litt aber an der Indolenz der Letzteren immer Schiffbruch, und so musste der Wunsch, Leben und Rührig- keit in Bezug auf Vereins- und kollegiales Leben unter die auswärtigen Kol- legen zu bringen — Wunsch bleiben. Die hiesige Kollegenschaft birgt in ihrer Mitte einen Gesangsverein, den «Typographenbund», welcher durch sein eifriges Mitwirken bei kollegialen Zusammenkünften, Ausflügen etc. immer gute Stimmung macht. In Sopron ist gegenwärtig eine kollegiale Vereinigung unter dem Titel «Typographia-Geselligkeitsklub» in Gründung begriffen. An geselligen Zusammenkünften im verfloßenen Jahre haben wir in Pozsony zwei Kommerse, einen Ausflug und eine gemüthliche Unterhaltung zu Ehren der Setzer der Wiener Staatsdruckerei zu verzeichnen. Das missliche Kapitel der Krank- heiten unter den Buchdruckern berührend, müssen wir als häufigst vorkommend, Fälle von Erkrankungen der Athmungsorgane und last not least Lustseuche registriren. Für die durchreisenden Kollegen haben die Pozsonyer aufs beste gesorgt, indem denselben im Gasthof «zum schwarzen Löwen» eine reine, gute Herberge zur Verfügung steht, deren jährliche Erhaltungskosten sich auf 35—40 fl. belaufen.

Verein der Hermannstädter Buchdrucker.

Dieser Verein ist ganz unabhängig und steht nicht in Gegenseitigkeit zum «Verein der Buchdrucker und Schriftgiesser Ungarns». Die Zahl seiner Mit- glieder ist 23, welche in folgenden Nagy-Szebener Buchdruckereien arbeiten: W. Kraft 7, A. Reissenberger 6, J. Drotloff 5, Archidiöcesan-Buchdruckerei 4, Institut tipografic 1 Mitglied. Der Verein hielt im Vorjahre 2 Versammlungen, welche sich nur mit auf den Verein bezüglichen Fragen befassten. Die Einnahmen des Vereines betrugen im v. J. 458 fl. 15 kr., die Ausgaben 542 fl. 40 kr.

Kerület és város Bezirk und Stadt	Folyó szám — Laufende Zahl	A cég neve Name der Firma	Személyzet száma — Anzahl des Personals											Az alkalmazottak fizetésbemondása											
			Munkaidő — Arbeitszeit	Művezetők — Faktoren	Javitnokok — Korrektoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde	Számolóban levő szedők Setzer im Berechnen	Gépmesterek Maschinenmeister	Nyomók — Drucker	Szedőtanoncok Setzerlehrlinge	Nyomótanoncok Druckerlehrlinge	A törvényszabta idő előtt felvett tanoncok Vor der gesetzmäßigen Zeit aufgenommene Lehrlinge	Segéd- munkások Hilfs- arbeiter		Mű- vezetők Fak- toren	Javit- nokok Korre- ktoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde		Számoló szedők Setzer im Berechnen						
													Férfi — Männliche	Női — Weibliche			Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt		
osztrák értékű forint																									
Központ — Zentrale*																									
Budapest...	1	Anglo-nyomda ¹	9	—	—	2	—	1	—	4	2	3	1	4	—	—	10	12	11	—	—	—	—	—	—
	2	Athenaeum ² †§	9	2	5	64	20	13	2	66	6	?	10	37	?	?	10	?	?	12	25	?	?	?	?
	3	Bagó Márton és fia ³	9	—	—	4	—	1	—	1	—	1	2	2	—	—	10	15	13	—	—	—	—	—	—
	4	Bártlits Imre	9	—	—	4	—	1	—	2	—	—	2	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—
	5	Belvárosi könyvnyomda ⁴	10	—	—	1	—	1	—	10	2	9	1	3	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—
	6	Bendiner A. ⁵	9	—	—	2	—	1	3	—	1	—	1	7	—	—	14	15	14.50	—	—	—	—	—	—
	7	Bichler I.	9	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	8	Ózv. Boruth E. ⁶	9	1	1	18	—	1	—	5	2	—	2	5	25	20	12	16	12.60	—	—	—	—	—	—
	9	Brózsza Ottó ⁷	9	—	1	13	9	1	—	4	1	2	2	6	—	?	10	15	12.66	?	?	?	?	13	—
	10	Budapesti Hírlap†	9	2	2	32	1	4	—	7	1	8	14	14	?	?	12	18	15.50	?	?	?	?	14	—
	11	Bpesti könyvny. és kiadószöv. ⁸	9	1	—	5	—	1	1	2	—	—	2	4	27	—	10	13	11.50	—	—	—	—	—	—
	12	Buschmann Ferencz ⁹	9	1	1	22	—	2	—	6	3	3	2	8	40	14	10	19	14	—	—	—	—	—	—
	13	Corvina, irod. és nyomdai r.-t.†	9	2	1	30	12	3	—	26	3	3	2	9	25	13	10	14	11.60	?	?	?	?	12	—
	14	Czettel és Deutsch ¹⁰	9	1	2	26	—	4	1	10	7	10	2	14	40	16.50	10	15	13	—	—	—	—	—	—
	15	Dávid Károly és fia ¹¹	?	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	16	Deutsch József ¹²	9	—	—	1	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—
	17	Eckstein és Neufeld ¹³	9	—	—	4	—	1	—	2	1	1	2	1	—	—	12	13	?	—	—	—	—	—	—
	18	Első kőbányai könyvnyomda ¹⁴	10	—	—	—	—	1	—	2	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	19	Engelmann Mór ¹⁵	10	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—
	20	Europa, irod. és nyomdai r.-t.†	9	1	3	7	—	1	—	14	—	—	7	3	35	25	12	16	13.50	—	—	—	—	—	—
	21	Fővárosi nyomda részv.-társ. ¹⁶	9	1	—	5	—	1	1	4	1	—	1	6	25	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—
	22	Franklin-Társulat ¹⁷ §	9	4	7	49	62	3	1	38	18	?	19	62	35	14.40	8	25	12.40	7	37	17	—	—	—
	23	Fritz Ármin ¹⁸	10	—	—	4	—	—	1	3	—	2	1	1	—	—	10	13	?	—	—	—	—	—	—
	24	Fuchs Samu és társa	9	—	—	3	—	1	—	2	1	—	2	1	—	—	12	13	?	—	—	—	—	—	—
	25	Garai Mór	10	—	—	3	—	1	2	4	—	—	1	1	—	—	10	15	?	—	—	—	—	—	—
	26	Goldstein és Adler ¹⁹	10	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	27	Goszler Gyula ²⁰	9	—	—	1	—	2	1	2	2	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—
	28	Gutenberg, könyvnyomda-szöv.	9	1	—	6	2	1	—	3	1	—	2	1	20	—	13	20	16.50	?	?	?	?	16	—
	29	Hedvig Sándor ²¹	9	—	—	3	—	1	—	1	2	3	—	2	—	—	12	14	?	—	—	—	—	—	—
	30	Heimlich és Händler	10	—	—	2	—	1	—	1	2	—	1	2	—	—	10	16	13	—	—	—	—	—	—
	31	Heislér Jaroslav ²²	10	1	—	3	2	1	—	4	2	2	3	2	16	—	13	14	?	?	?	?	14	?	—
	32	Herrman Ignác ²³	9	—	—	3	—	1	2	—	—	—	1	3	—	—	12	18	14	—	—	—	—	—	—
	33	Hornyánszky Viktor ²⁴	9	1	3	27	15	6	1	20	5	—	3	26	?	—	10	16	13.50	?	?	?	?	—	—
	34	Hungaria ²⁵ †	9	1	2	23	3	2	1	29	5	?	3	10	30	7-16	8	16	12.20	12	19	17	—	—	—
	35	Hunnia ²⁶	9	1	—	2	—	1	—	3	1	2	3	6	16	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—
	36	Hunyadi Mátyás-nyomda†	9	1	—	5	1	1	—	6	—	4	2	7	35	17	9	11	?	13	15	14	—	—	—
	37	Kálmán M. és társa ²⁷	9	1	—	8	—	1	2	2	—	—	1	8	18	—	12	13	12.50	—	—	—	—	—	—
	38	Kanitz C. és fia ²⁸	9	—	—	1	—	1	1	1	1	2	—	1	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—
	39	Károlyi György	9	—	—	3	—	1	1	2	—	—	1	1	—	—	12	13	?	—	—	—	—	—	—
	40	Kaszino-könyvnyomda	10	—	—	1	—	3	1	—	1	—	3	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—
	41	Kaufmann József ²⁹	9	1	—	5	—	1	2	1	2	—	1	4	14	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—
	42	Kertész József ³⁰	9	—	—	3	1	1	—	4	1	3	1	4	—	—	12	22	?	9	12	10.50	—	—	—
	43	Klauber és Singer	9	—	—	4	—	1	—	3	1	—	1	2	—	—	10	15	12.50	—	—	—	—	—	—
	44	Kollmann Fülöp ³¹	9	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	45	Kosmos, műintézet ³² †	9	1	2	22	2	4	1	8	4	7	4	23	45	14	10	16	12.50	4	15	9.50	—	—	—
	46	Kunosi Vilmos és fia ³³	10	1	—	3	—	1	—	4	4	—	—	3	20	—	10	12	?	—	—	—	—	—	—
	47	Légrádi testvérek†	9	1	2	20	8	5	1	20	2	?	10	16	34	17	12	20	13	12	16	13	—	—	—
	48	Löbl Dávid	9	1	—	6	—	1	3	3	3	—	1	4	20	—	7	12	?	—	—	—	—	—	—
	49	Löbl Mór ³⁴	9	—	—	6	—	1	1	6	2	4	1	2	17	—	10	12	?	—	—	—	—	—	—
	50	Löblovitz Zsigmond	9	—	—	2	—	—	1	2	1	—	—	—	—	?	12	15	13.50	—	—	—	—	—	—
	51	Löw Ede ³⁵	9	—	—	1	—	1	—	2	1	—	1	2	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—
52	Magyar nyomda ³⁶	9	1	—	2	—	1	—	6	1	2	1	2	22	—	10	16	13	—	—	—	—	—	—	

* 1 A művezetői és javítói teendőket a gépmester végzi. Der Maschinenmeister versieht die Agenden des Faktors und Korrektors. — 2 Különóra gyakori és árszabály szerint lesz kárpótolva; a két művezetőn kívül 1 fő- és 1 aligazgató van, az utóbbi szakember; a felsorolt személyzetben kívül 3 gépkezelő és 1 raktárnok; a bejegyzett gyorsajátók közt 3 kettős gép és 1 kétszínnyomó körforgó-gép. (Műtán ezen nyomda személyzetétől írásbeli adatok nem érkeztek be, azok magánúton lettek megszerezve.) Ueberstunden häufig und werden nach Tarif entlohnt; ausser den beiden Faktoren 1 Ober- und 1 Unterdirektor, wovon Letzterer Fachmann; ausser dem angeführten Personal 3 Maschinenwärter und 1 Magaziner; unter den eingetragenen Schnellpressen 3 Doppelmaschinen und 1 Zweifarben-Druck-Rotationsmaschine. (Nachdem von Seite des Personals dieser Druckerei man schriftliche Daten nicht einsandte, wurden dieselben auf privatem Wege beschafft.) — 3 Különórák ritkán fordulnak elő. Ueberstunden kommen selten vor. — 4 A művezetői és javítói teendőket a főnök végzi, ki egyszersmind szed is. Die Agenden des Faktors und Korrektors versieht der Prinzipal, der auch zugleich setzt. — 5 Különóra ritka; 4 segéd munkás a taposó-gépeken dolgozik darabszáma. Ueberstunden selten; 4 Hilfsarbeiterinnen arbeiten an Tretpressen im Akkord. — 6 Két általános szedő. Zwei Setzer im Pauschale. — 7 A számolóknál váró-idő szokott előfordulni. Bei den Berechnenden pflegen Steher vorzukommen. — 8 A művezető szükség esetén szed; kisegítő 1-2 heti időközben

fordul elő; reggel és oszonna-ldő. Der Faktor setzt, wenn nöthig; Aushilfe kommt in Intervallen von 1-2 Wochen vor; Frühstücks- und Jausenzeit. — 9 A gépnél 10 órai munkaidő; különóra ritka. Bei der Maschine 10stündige Arbeitszeit; Ueberstunden selten. — 10 Petroleumvilágítás; a gépeknél 10 órai munkaidő, de kárpótlással; különóra gyakori; a gyorsajátók között van 1 kettős gép. Petroleumbeleuchtung; bei den Maschinen 10stündige Arbeitszeit, jedoch mit Entschädigung; Ueberstunden häufig; unter den Schnellpressen befindet sich 1 Doppelmachine. — 11 Doboz-gyár. Kartonnage-fabrik. — 12 A szedő nyom is. Der Setzer druckt auch. — 13 A gépmester 2 tanonczal 3 gépet kezel. Der Maschinenmeister bedient mit 2 Lehrlingen 3 Maschinen. — 14 Főnök (szakember) is dolgozik. Prinzipal (Fachmann) arbeitet auch. — 15 Főnök korrekturát olvas; segéd munkást csak szükség esetén alkalmaz. Prinzipal liest Korrektur; Hilfsarbeiter wird nur nach Bedarf beschäftigt. — 16 Gépeknél 10 órai munkaidő; különóra ritka; a művezető korrekturát olvas. Bei den Maschinen 10stündige Arbeitszeit; Ueberstunden selten; Faktor liest Korrektur. — 17 A 10-ik óra mint különóra lesz fizetve; a javítók mind szakemberek, köztük 1 revizor; a nyomó a kézi sajtón dolgozik; a tanoncok átlag 13-14 éves korukban vétetnek fel; a taposó-gépeken fiúk és leányok dolgoznak; 1 gőz- és 5 légszusz motor; a gyorsajátók közt 2 kettős gép van. Die 10. Stunde wird als Ueberstunde gezahlt; unter den Korrektoren (alle Fachmänner) 1 Revisor; der Drucker arbeitet an der Handpresse; die Lehrlinge werden durch-

A †-tel megjelölt könyvnyomdáknak napilapokat is állítanak elő, az ezekre vonatkozó adatokat lásd a «A budapesti napilap-könyvnyomdák statisztikája» című táblázatban. A §-sal megjelölt könyvnyomdáknak házi öntődjük is van; az ezekre vonatkozó adatokat lásd «A budapesti betűöntődék statisztikái kimutatása» című táblázatban. Az «Üzemerő» rovatban feltüntetett betűk magyarázata: G. = Gőz — K. = Kézi — L. = Légszusz — P. = Petroleum — T. = Taposó — V. = Villamosság. Az első betű a magyar, a második betű a német megnevezést jelenti; pl.: K. H. = Kézi — Hand. A szedő-nyomókra és szedő-nyomótanoncokra vonatkozó adatok a jegyzetekben találhatók fel.

Gehaltsangabe der Beschäftigten										Üzemerő Betriebs- kraft	A gépek száma Anzahl der Maschinen					Folyó szám — Laufende Zahl	A helyiség egészségügyi szempontból Das Lokal vom sanitären Gesichtspunkte	
Gépmesterek Maschinenmeister			Nyomók — Drucker			Férfi Männliche		Női Weibliche										
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	segédmunkások — Hilfsarbeiter												
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Minimum	Maximum	Gyorsajtó Schnellpressen	Táposgép Fettpressen	Kézi sajtó Handpressen	Nemegyleti tagok Nichtvereinsmitglieder					
Gulden österr. Währung																		
—	18	—	—	—	—	—	6	1.50	5	L. G.	3	2	—	2	1	tűrhető — erträglich		
16	25	?	—	12	—	7	10	2	7	L. G.	15	1	2	?	2	kissé sötét, nem szellős — halbdunkel, nicht luftig		
—	18	—	—	—	—	—	7	—	6	K. H.	2	—	—	—	3	tiszta és világos — rein und hell		
—	12	—	—	—	—	—	6	—	—	K. H.	1	1	—	1	4	jó — gut		
—	13	—	—	—	—	—	5	1	4.50	K. H.	3	—	—	1	5	dohos, sötét pincze — dumpfiger, finsterner Keller		
—	16	—	8	10	9.33	—	6.50	2	7	K. H.	1	9	—	3	6	világos és tiszta — licht und rein		
—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	7	világos és egészséges — licht und gesund		
—	22	—	—	—	—	7	8	3	6.50	L. G.	3	1	1	—	8	jó — gut		
—	18	—	—	—	—	—	7.50	4	6	L. G.	3	1	—	1	9	megfelelő — entsprechend		
14	20	?	—	—	—	8	12	1.50	6	L. G.	6	2	1	3	10	szép, világos és szellős — schön, licht und luftig		
—	16	—	—	9	—	—	7	4	6.50	K. H.	2	1	—	1	11	egészségtelen pincze — ungesunder Keller		
12	30	21	—	—	—	—	8.50	5	7.50	L. G.	1	1	4	2	12	tűrhető, néhol sötét — erträglich, theilweise finster		
11	25	16	—	—	—	—	7	1	7.50	L. G.	7	3	—	8	13	világos, télen kályha nincs — licht, im Winter kein Ofen		
13	32	?	—	14	—	8	8.50	4	7	G. D.	9	2	2	2	14	csak részben világos — nur theilweise licht		
—	18	—	—	—	—	—	—	—	5	L. G.	1	—	—	—	15	jó — gut		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	3	—	1	16	tűrhető — erträglich		
—	14	—	—	—	—	6.60	7	—	6	K. H.	1	2	—	1	17	egészségtelen — ungesund		
?	9	?	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	18	világos pinczehelyiség — lichte Kellerlokalität		
—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	3	—	2	19	tűrhető — erträglich		
—	20	—	—	9	—	8	10	2	8	L. G.	2	2	—	15	20	megfelelő — entsprechend		
17	18	17.30	—	14	—	7	11	1	7	L. G.	3	1	—	4	21	jó — gut		
—	22	—	—	10	—	—	8.50	5	7	G. D. L. G.	14	5	1	30	22	jó — gut		
—	16	—	—	—	—	—	8	—	4	K. H.	1	1	—	4	23	jó — gut		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	V. E.	1	1	—	—	24	tűrhető — erträglich		
—	16	—	—	10	—	—	7	—	7	K. H.	2	3	—	1	25	rossz — schlecht		
—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	T. T.	—	3	—	2	26	tűrhető — erträglich		
—	16	—	—	10	—	—	—	—	—	T. T.	—	3	—	2	27	tűrhető — erträglich		
—	16	—	—	—	—	—	7	—	7	L. G.	1	1	—	—	28	megfelelő — entsprechend		
—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	V. E.	1	2	—	1	29	tűrhető — erträglich		
—	14	—	—	—	—	?	?	?	?	K. H.	1	3	—	1	30	tűrhetetlen — unerträglich		
—	16	—	—	—	—	—	7	5	7	L. G.	3	2	1	2	31	tűrhető pinczehelyiség — erträgliche Kellerlokalität		
10	30	15	—	12	—	—	8	2.50	7	K. H.	1	2	—	4	32	tiszta és világos — rein und licht		
20	26	23	—	10	—	—	8	4	8	L. G.	9	1	2	4	33	kivánni valót hagy hátra — lässt zu wünschen übrig		
—	16	—	—	14	—	—	7	2	6.50	L. G.	6	3	—	—	34	teljesen megfelel — entspricht vollkommen		
—	10	—	—	—	—	—	7	2.50	7.50	K. H.	2	2	—	1	35	sötét — finster		
—	16	—	—	12	—	—	8	2	6	K. H.	3	—	—	2	36	sötét pincze — finsterner Keller		
—	16	—	—	12	—	—	8	2	7	L. G.	3	4	1	2	37	elég világos — genügend licht		
—	14	—	—	8	—	—	—	—	7.50	L. G.	1	3	—	1	38	tűrhető — erträglich		
—	15	—	—	12	—	—	8	—	6	L. G.	2	2	—	1	39	—		
—	—	—	7	12	?	—	—	—	5	K. H.	—	6	—	4	40	tiszta — rein		
—	18	—	—	14	—	—	9	3	6	L. G.	3	3	—	1	41	rossz pincze — schlechter Keller		
—	16	—	—	—	—	—	8	4	7	L. G.	2	1	—	3	42	igen tiszta és világos — sehr rein und licht		
—	16	—	—	—	—	—	7	5	9	L. G.	2	4	—	—	43	tűrhető — erträglich		
—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	T. T.	—	3	—	—	44	tűrhető — erträglich		
13	40	?	—	10	—	7	11	2	7.50	G. D.	6	2	1	3	45	tágas csarnok, félvilágos — geräumige Halle, halblucht		
—	16	—	—	—	—	—	—	—	5.50	G. D.	2	1	—	3	46	tiszta és világos — rein und licht		
12	42	20	—	11	—	6.50	10	3	6.50	L. G.	11	2	10	18	47	tűrhető — erträglich		
—	14	—	—	6	—	—	6.50	1.20	5	L. G.	3	4	1	4	48	egészségtelen, sötét pincze — ungesunder, finsterner Keller		
—	16	—	?	?	?	?	?	—	4	L. G.	2	2	—	3	49	sötét, egészségtelen — finster, ungesund		
—	—	—	—	14	—	—	—	—	—	T. T.	—	4	—	—	50	világos — licht		
—	18	—	—	—	—	—	8	5	8	K. H.	1	1	—	—	51	világos és egészséges — licht und gesund		
—	20	—	—	—	—	—	6	—	4	L. G.	2	1	—	1	52	jó — gut		

schnittlich in ihrem 13—14. Lebensjahre aufgenommen; bei den Tretpressen arbeiten Knaben und Mädchen; 1 Dampf- und 5 Gasmotoren; unter den Schnellpressen sind 2 Doppelmaschinen. — 18 A főnök végzi a művezetői, javítónoki és gépmesteri teendőket. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors, Korrektors und Maschinenmeisters. — 19 Táposógép-nyomda; a főnök korrekturát olvas, szed stb. Druckerei à la Minute; Prinzipal liest Korrektur, setzt u. s. w. — 20 A szedő korrekturát olvas. Der Setzer liest Korrektur. — 21 A művezetői és javítónoki teendőket egy szedő végzi. Die Agenden des Faktors und Korrektors versieht ein Setzer. — 22 A művezető korrekturát olvas és szed; a számoló szedők általában dolgoznak. Der Faktor liest Korrektur und setzt; die berechnenden Setzer arbeiten im Pauschalé. — 23 A segéd munkások között 2 tanuló-leány van. Unter den Hilfsarbeiterinnen befinden sich 2 Lehrlingmädchen. — 24 Külön-óra gyakori; a gyorsajtók között 1 accidens- és 1 liliput-gép van. Ueberstunden häufig; unter den Schnellpressen befinden sich 1 Accidens- und 1 Liliputmaschine. — 25 A bizonyos pénzben levő szedők közt 6 általános-szedő van; a második javítónok nem szakember; különóra igen gyakori. (Miután ezen nyomda személyzetétől írásbeli adatok nem küldettek be, azok magánúton lettek megszerezve.) Unter den Setzern im gewissen Gelde befinden sich 6 Pauschalsetzer; der zweite Korrektor ist kein Fachmann; Ueberstunden sehr häufig. (Nachdem von Seite des Personals dieser Druckerei man schriftliche Daten nicht einsandte, wurden dieselben auf privatem Wege beschafft.) —

26 A művezető korrekturát olvas. Der Faktor liest Korrektur. — 27 A művezető korrekturát olvas és szed. Der Faktor liest Korrektur und setzt. — 28 A gépeknél 10 órai munkaidő kárpótlás nélkül; kisegítők a téli hónapokban alkalmaztatnak; különóra ritka. Bei den Maschinen 10stündige Arbeitszeit ohne Entschädigung; in den Wintermonaten beschäftigt man Aushilfe; Ueberstunden selten. — 29 A gyorsajtók között 1 kettős gép van. Unter den Schnellpressen ist 1 Doppelmaschine. — 30 Egy szedő végzi a művezetői teendőket; a főnök korrekturát olvas. Ein Setzer versieht die Agenden des Faktors; der Prinzipal liest Korrektur. — 31 A főnök korrekturát olvas, szed stb. Der Prinzipal liest Korrektur, setzt u. s. w. — 32 A felsorolt gyorsajtók közül 2 körforgó-gép (ezek között 1 öt-szinnyomató) és 1 bronzírozó-körforgó-gép van. Ausser den angeführten Schnellpressen sind noch 4 Rotationsmaschinen (wovon 2 für Fünf-Farben-Druck) und 1 Bronz-Rotationsmaschine. — 33 A művezető korrekturát olvas; a segéd munkások nagyobb részét a könyvnyomdában vannak alkalmazva; a gyorsajtók között van 1 liliput-gép. Der Faktor liest Korrektur; die Hilfsarbeiterinnen werden zumeist in der Steldruckerei beschäftigt; unter den Schnellpressen befindet sich 1 Liliputmaschine. — 34 A főnök korrekturát olvas; a tanoncok táposó-gépeken nyomnak. Prinzipal liest Korrektur; Lehrlinge drucken auf den Tretpressen. — 35 Külön-óra ritkán fordul elő. Ueberstunden kommen selten vor. — 36 Művezető korrekturát olvas. Faktor liest Korrektur.

In den mit † bezeichneten Buchdruckereien stellt man auch Tageblätter her; die auf diese bezüglichen Daten siehe in der Tabelle «Statistik der Budapester Tagblatt-Druckereien». Die mit § bezeichneten Buchdruckereien besitzen auch eine Hausgiesserei; die auf diese bezüglichen Daten siehe in der Tabelle «Statistischer Ausweis der Budapester Schriftgiessereien». Erklärung der in der Rubrik «Betriebskraft» angeführten Buchstaben: D. = Dampf G. = Gas E. = Elektrizität P. = Petroleum H. = Hand T. = Tritt. Der erste Buchstabe bedeutet die ungarische, der zweite die deutsche Bezeichnung; z. B.: K. H. = Kézi — Hand. Die auf Schweizerdegen u. Schweizerdegen-Lehrlinge bezüglichen Daten finden sich in den Noten.

Kerület és város Bezirk und Stadt	Folyó szám — Laufende Zahl	A cég neve Name der Firma	Személyzet száma — Anzahl des Personals										Az alkalmazottak fizetésbemondása										
			Munkaidő — Arbeitszeit	Művezetők — Faktoren	Javítók — Korrektoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde	Számolásban levő szedők Setzer im Berechnen	Gépmesterek Maschinenmeister	Nyomók — Drucker	Szedőtanoncok Setzerlehrlinge	Nyomótanoncok Druckerlehrlinge	A törvényszabta idő előtt felvett tanoncok Vor der gesetzlichen Zeit aufgenommene Lehrlinge	Segéd- munkások Hilfs- arbeiter		Mű- vezetők Fak- toren	Javit- nokok Korre- ktoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde			Számoló szedők Setzer im Berechnen			
													Férfi — Männliche	Női — Weibliche			Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt
Központ — Zentrale*	53	Magyar királyi államnyomda ⁸⁷ §	9	—	1	26	—	9	13	1	—	—	92	153	—	—	10	19	14	—	—	—	
	54	M. kir. államvasutak nyomdája ⁸⁸	6	—	—	3	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	10.50	15	?	—	—	—	
	55	M. kir. tud. egyetemi nyomda ⁸⁹ §	9	1	2	19	—	4	2	3	2	—	14	20	—	18.50	12	18	12.94	—	—	—	
	56	Mährer testvérek ⁴⁰	9 ^{1/2}	—	—	1	—	—	2	1	2	—	—	1	—	—	—	14	—	—	—	—	
	57	Markovits és Garai ⁴¹	9	—	—	9	—	1	1	5	1	—	3	5	—	—	8	17	12.25	—	—	—	
	58	Márkus S. ⁴²	9	1	1	34	?	2	1	20	5	20	2	10	30	16	12	15	12.20	12	15	13	
	59	Minerva-nyomda ⁴³	9	1	—	4	—	1	1	3	—	3	2	4	18	—	12	16	?	—	—	—	
	60	Müller Károly ⁴⁴	10	—	—	5	1	1	—	3	1	2	1	4	—	—	8.40	15	?	4	8	6	
	61	Nagy Sándor	9	—	1	27	4	3	—	5	3	—	3	13	—	15	12	20	12.70	?	?	?	
	62	Nemzeti könyvnyomda ⁴⁵	9	1	—	6	—	1	1	5	2	?	1	5	30	—	11	18	13	—	—	—	
	63	Neumayer Ede ⁴⁶ †	9	2	—	23	—	1	—	9	3	?	8	13	34.50	20	12	13	12.25	—	—	—	
	64	Neuwald Illés ⁴⁷	10	1	1	3	2	1	—	8	2	—	1	3	50	12	7	13	8	7	9	8	
	65	Országgyűlési Értesítő-ny. ⁴⁸ †	9	2	2	10	12	3	—	15	6	—	6	26	?	18	6	16	?	13	18	15	
	66	Pallas, könyvnyomda r. t. ⁴⁹ §	9	4	4	60	30	8	2	25	4	?	8	40	—	15.50	7	16	?	?	?	13.50	
	67	Pannonia-nyomda ⁵⁰	9	—	—	5	—	1	1	1	1	1	1	5	—	—	10	16	?	—	—	—	
	68	Pardavy József ⁵¹	10	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	
	69	Patria, könyvnyomda r. t. ⁵² †	9	3	3	14	36	3	1	26	4	3	9	7	27—40	14—17	12	15	13.50	12	18	14	
	70	Pesti könyvnyomda r. t. ⁵³ §	9	2	5	58	59	10	5	15	11	3	14	42	30	15	12	20	13.40	10	23	15	
	71	Pesti Lloyd-társ. könyvny. ⁵⁴ †	9	—	2	15	10	2	—	14	2	—	4	10	—	15—20	12	25	13.54	14	18	16	
	72	Petőfi-nyomda	10	—	—	6	—	1	1	?	?	?	3	3	—	—	?	9	?	—	—	—	
	73	Pitzger Izidor ⁵⁵	10	—	—	1	—	—	—	?	—	1	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	
Budapest	74	Poldini Ede és társa ⁵⁶	9	1	—	3	—	1	—	3	1	—	3	3	—	—	10	12	10.70	—	—	—	
	75	Pollacsek Mór ⁵⁷	10	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	76	Pollak M. Miksa és társa	9	—	—	3	—	1	1	1	1	—	2	4	—	—	—	12	—	—	—	—	
	77	Posner K. L. és fia ⁵⁸	9	2	1	25	—	4	2	3	2	3	2	17	35	14	10	16	12.60	—	—	—	
	78	Preszburg Frigyes ⁵⁹	9	1	—	3	—	1	1	2	—	—	3	4	18	—	—	12	—	—	—	—	
	79	Propper Leó ⁶⁰	10	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	80	Quittner József ⁶¹	10	—	1	3	—	1	1	1	1	1	1	1	—	14	7	12	9.70	—	—	—	
	81	Rigler József Ede ⁶²	9	1	—	8	—	3	—	—	1	—	1	16	20	—	12	15	?	—	—	—	
	82	Rózsa Kálmán és neje ⁶³	9	2	1	14	6	3	—	6	1	—	4	20	18—25	13	10	19	13	12	20	15	
	83	Schlesinger és Kleinberger	9	—	—	5	—	1	1	5	2	—	1	3	—	—	10	15	12	—	—	—	
	84	Spitzer és Fischer ⁶⁴	9	1	—	4	4	1	1	1	1	—	2	2	18	—	12	20	?	?	?	?	
	85	Szent Gellért-nyomda ⁶⁵ †	9	1	—	8	—	1	—	5	—	—	1	4	20	—	12	23	15	—	—	—	
	86	Szűsz Dávid ⁶⁶	10	—	—	1	—	—	1	4	—	3	—	—	—	—	?	?	?	—	—	—	
	87	Ullmann József	10	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	
	88	Unio-nyomda ⁶⁷	9	—	—	5	—	1	—	2	2	2	2	2	—	—	12	15	?	—	—	—	
	89	Várnai F. ⁶⁸	9	1	—	3	—	1	1	16	2	15	1	3	18	—	5	9	6	—	—	—	
	90	Vayda és Hamburger ⁶⁹	10	1	—	5	—	2	—	2	1	—	2	10	17	—	5	?	?	—	—	—	
	91	Weissenberg Armin	10	—	—	2	—	1	—	2	2	—	—	—	—	—	8	12	10	—	—	—	
	92	Weisz testvérek ⁷⁰	9	1	—	3	—	—	—	3	2	3	—	2	—	—	6	13	?	—	—	—	
	93	Weizmann és Kohn	9	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	
	94	Wimmer Márton ⁷¹	9	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	
	95	Wodianer F. és fiai ⁷² †	9	2	1	18	12	3	—	24	5	4	9	19	23	18	10	18	12.50	10	17	14	
	96	Zeisler Mór ⁷³	10	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	

* 37 a) Az intézet üzemágai: könyv- és könyvnyomda, galvanoplasztika, réznyomda, betűöntő, könyvkötészet, asztalos- és lakatosműhely, emvezde és fényképezde. b) Munkaidő: műszaki személyzetnél 9 órai, segédszemélyzetnél 10 órai. Különirányítási gyakorlati, rendszeres éjjeli 10 óráig félórát vacsoraidővel. c) Tisztai személyzet: 1 igazgató, 1 igazgató-helyettes, 3 osztályvezető, 12 főtitár, 2 segédtitár, 3 altitár. A főmunkavezető, valamint a javítók (altitár) szakemberek. d) A segédmunkások között 47 tanulóleány van. e) A műszaki tiszták fizetése: 1 szedőosztály-művezető (hivatalnok) évi 1300 forint, 400 forint lakpénzzel; 1 főgépmester (hivatalnok) évi 1100 forint, 400 forint lakpénzzel; 2 főgépmester (hivatalnok) egy-egy évi 800 forint, 350 forint lakpénzzel; 1 betűtárnok (hivatalnok) évi 1000 forint, 350 forint lakpénzzel és 77 forint lakpénzpótlékkal. f) A javítók évi fizetése 700 forint, 300 forint lakpénz. Az évi fizetést élvező műszaki egyének azonfelül különóra-pénzt is kapnak. g) Szedők heti bére: 2 á 19, 1 á 18, 1 á 17, 3 á 16, 4 á 15, 3 á 14, 6 á 13, 1 á 12, 4 á 11, 1 á 10 forint és 1 szedőtanoncz heti 3.50 forint. h) Gépmesterek heti bére: 1 á 18, 4 á 16, 2 á 15, 1 á 14, 1 á 13 forint. A gépmesterek mindegyike 2 gépet kezel. i) Nyomók heti bére: 1 á 16, 2 á 14, 4 á 13, 4 á 12, 2 á 11 forint. j) Segédmunkások heti bére: 1 á 10, 1 á 9.50, 2 á 9, 3 á 8, 2 á 7.50, 1 á 7, 13 á 6.50, 3 á 6 forint. k) Segédmunkások heti bére: 2 á 7, 9 á 6.50, 15 á 6, 7 á 5.50, 12 á 5, 24 á 4.50, 37 á 4, 18 á 3.50, 29 á 3 forint. l) 3 keféző-gép, 4 kétszínnyomású gép, 13 gyorsajtó, 9 kézi sajtó, 1 taposó-gép és számos segédgép. Munkahányból eredő szünet nem fordul elő. — 37 a) Betriebszweig des Instituts: Buch- und Steindruckerei, Galvanoplastik, Kupferdruckerei, Schriftgiesserei, Buchbinderi, Tischler- und Schlosserwerkstätte, Leimerei und photographisches Atelier. b) Arbeitszeit: beim technischen Personal 9stündige, beim Hilfspersonal 10stündige. Ueberstunden häufig, gewöhnlich bis 10 Uhr Nachts mit halbstündiger Nachtmahlspause. c) Beamtenkorps: 1 Direktor, 1 Direktor-Stellvertreter, 3 Abtheilungschefs, 12 Oberbeamte, 12 Beamte, 2 Hilfsbeamte, 3 Unterbeamte. Der Oberfaktor, sowie der Korrektor (Unterbeamter) sind Fachmänner. d) Unter den Hilfsarbeiterinnen sind 47 Lehnmädchen. e) Gehalt der technischen Beamten: 1 Setzerfaktor (Beamter) jährlich 1300 fl. und 400 fl. Quartiergeld; 1 Obermaschinenmeister (Beamter) jährlich 1100 fl. u. 400 fl. Quartiergeld; 2 Obermaschinenmeister (Beamte) je jährlich 800 fl. und 350 fl. Quartiergeld; 1 Depositor (Beamter) jährlich 1000 fl., 350 fl. Quartiergeld u. 77 fl. Quartiergeldzuschuss. f) Gehalt des Korrektors jährlich 700 fl. und 300 fl. Quartiergeld. Die im jährlichen Gehalt genießenden Personen erhalten ausserdem Ueberstundengeld. g) Wochenlohn der Setzer: 2 zu 19, 1 zu 18, 1 zu 17, 3 zu 16, 4 zu 15, 3 zu 14, 6 zu 13, 1 zu 12, 4 zu 11, 1 zu 10 fl. und 1 Setzerlehrling mit wöchentlich 3.50 fl. h) Wochenlohn der Maschinenmeister: 1 zu 18, 4 zu 16, 2 zu 15, 1 zu 14, 1 zu 13 fl. Jeder Maschinenmeister bedient 2 Maschinen. i) Wochenlohn der Drucker: 1 zu 16, 2 zu 14, 4 zu 13,

4 zu 12, 2 zu 11 fl. j) Wochenlohn der Hilfsarbeiter: 1 zu 10, 1 zu 9.50, 2 zu 9, 31 zu 8, 23 zu 7.50, 18 zu 7, 13 zu 6.50, 3 zu 6 fl. k) Wochenlohn der Hilfsarbeiterinnen: 2 zu 7, 9 zu 6.50, 15 zu 6, 7 zu 5.50, 12 zu 5, 24 zu 4.50, 37 zu 4, 18 zu 3.50, 29 zu 3 fl. l) 3 Doppelmaschinen, 4 Zweifarben-Druckmaschinen, 13 Schnellpressen; 9 Handpressen, 1 Treppresse und zahlreiche Hilfsmaschinen. Aussetzen wegen Arbeitsmangel kommt nicht vor. — 38 A munkaidő reggel 8 óráig délután 2 óráig tart; a bejegyzett taposó-gépek kivül van még 1 kis körforgó-gép is. Die Arbeitszeit dauert von 8 Uhr Morgens bis 2 Uhr Nachmittags; ausser der eingetragenen Treppresse ist daselbst noch 1 kleine Rotationsmaschine. 39 a) Iskolakönyvek és térképek kiadása, könyvnyomda, betűöntő, tömöntő és könyvkötészet. b) Munkaidő: a szedőknél és nyomóknál 9 órai, a gépeknél 10 órai, de a 10-ik órát külön fizetik; a segédszemélyzetnél általános a 10 órai munkaidő. Különirányítási a szedőknél egy évben átlag véve 3—4 hétig tart, de a különirányítást csak 2 1/2 %-kal fizetik; ellenben a gépeknél gyakran a rendszeres időn túli munka. c) Az igazgató hivatalnok, a főmunkavezető is hivatalnok (szakember) évi 1200 forint, 300 forint lakpénzzel és a tisztá jövedelemből 1 1/2 %-kal. d) A két javítók közül egyik reviziót olvas. e) Szedők heti bére: 1 (betűtárnok) 18 forint, 1 főtitár, 4 főtitár, 13 forint, 12 forint, 12 forint. f) Gépmesterek heti bére: 2 á 16 forint, 1 á 14 forint, 1 á 12 forint. Mindegyik gépmester 2 gépet dolgozik. g) A két nyomó, a kinek egyike lehozó, 3 kézi sajtót dolgozik. h) Segédmunkások heti bére: 1 á 12 forint, 1 á 8 forint, 4 á 7.70 forint, 3 á 7 forint, 5 á 6 forint. Ezek közül egy a gőzmotornál mint fűtő van alkalmazva. i) Segédmunkások heti bére: 7 á 6 forint, 1 á 5.40 forint, 6 á 4.80 forint, 1 á 4.20 forint, 2 á 3.60 forint, 2 á 3 forint és 1 tanulóleány 2.50 forint. j) Három szedő nemegyleti tag. — 39 a) Schulbücher u. Landkarten-Verlag, Buchdruckerei, Schriftgiesserei, Stereotypie u. Buchbinderi. b) Arbeitszeit: bei den Setzern u. Druckern 9stündige, bei den Maschinen 10stündige, doch wird die 10. Stunde vergütet; das Hilfspersonal hat allgemein 10stündige Arbeitszeit. Ueberstunden werden bei den Setzern jährlich durchschnittlich 3—4 Wochen hindurch gemacht, doch wird die Ueberstunde nur mit 2 1/2 % vergütet; bei den Maschinen ist Ueberstundenarbeit häufig. c) Der Direktor ist Beamter, der Oberfaktor (Fachmann) ebenfalls, Gehalt des Letzteren jährlich 1200 fl., 300 fl. Quartiergeld und vom Reineinkommen 1 1/2 %. d) Von den zwei Korrektoren ist einer Revisor. e) Wochenlohn der Setzer: 1 (Depositor) zu 18, 1 zu 15, 4 zu 14, 1 zu 13, 12 zu 12 fl. f) Wochenlohn der Maschinenmeister: 2 zu 16, 1 zu 14, 1 zu 12 fl. Jeder Maschinenmeister arbeitet an 2 Maschinen. g) Die zwei Drucker, von welchen einer Abzieher, arbeiten an 3 Handpressen. h) Wochenlohn der Hilfsarbeiter: 1 zu 12, 1 zu 8, 4 zu 7.70, 3 zu 7, 5 zu 6 fl. Unter diesen ist einer als Heizer beim Dampfmotor beschäftigt. i) Wochenlohn der Hilfsarbeiterinnen: 7 zu 6, 1 zu 5.40, 6 zu 4.80, 1 zu 4.20, 2 zu 3.60, 2 zu 3 fl. und 1 Lehnmädchen zu 2.50 fl. j) Drei Setzer sind Nichtvereinsmitglieder. — 40 Idé-

Gehaltsangabe der Beschäftigten										Üzemerő Betriebs- kraft	A gépek száma				Folyó szám — laufende Zahl	A helyiség egészségügyi szempontból Das Lokal vom sanitären Gesichtspunkte
Gépmesterek Maschinenmeister			Nyomók — Drucker			Férfi Männliche		Női Weibliche			Anzahl der Maschinen					
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	segédmunkások — Hilfsarbeiter										
						Minimum	Maximum	Minimum	Maximum							
										Minimum	Maximum	Minimum	Maximum			
														Minimum	Maximum	Minimum
Gulden österr. Währung																
13	18	15.40	11	16	12.76	6	10	3	7	G. D.	21	1	9	2	53	minden tekintetben megfelel — entspricht in jeder Hinsicht
—	18	—	—	—	—	—	17	—	—	L. G.	—	1	—	2	54	tiszta és világos — rein und licht
12	16	14.50	—	12	—	6	12	2.50	6	G. D.	8	—	3	3	55	tágas, világos és tiszta — geräumig, licht und rein
—	—	—	10	12	11	—	10	—	7	T. T.	—	4	—	1	56	világos és tiszta — licht und rein
—	22	—	—	—	—	7.50	9	5	7.50	L. G.	3	3	—	2	57	világos, de nagyon poros — licht, aber sehr staubig
17	20	18.50	—	12	—	—	10	4	7	L. G.	6	4	—	5	58	tűrhető — erträglich
—	16	—	—	12	—	7.50	9	3	5.50	L. G.	2	3	1	—	59	megfelelő — entsprechend
—	20	—	—	—	—	7	9.50	3	4.50	K. H.	2	2	—	6	60	sötét és egészségtelen — finster und ungesund
14	25	19	—	—	—	8	8	1.50	12	L. G.	6	1	3	2	61	kivánni valót hagy hátra — lässt zu wünschen übrig
—	18	—	—	8	—	—	14	3	6.50	L. G.	3	1	—	3	62	sok kivánni valót hagy hátra — lässt viel zu wünschen übrig
—	25	—	—	—	—	8	14	4	7	L. G.	5	2	1	6	63	jó — gut
—	18	—	—	—	—	—	12	1.50	4	L. G.	3	—	—	5	64	egészségtelen — ungesund
14	18	15	—	—	—	8.50	12	4	11	L. G.	13	2	2	6	65	megfelelő, világítás gyér — entsprechend, Licht spärlich
12	18	15	?	?	?	—	8	2	7.50	L. G.	24	7	—	28	66	kevésbé megfelelő — minder entsprechend
—	22	—	—	12	—	—	—	2	7.80	L. G.	3	2	1	—	67	tűrhető — erträglich
—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	T. T.	—	2	—	—	68	tűrhető — erträglich
12	25	18.50	—	12	—	9	12	3	8	V. E.	5	2	—	1	69	jó — gut
12	17	14	10	12	11	8	—	4	6.50	G. D. L. G.	25	2	7	—	70	minden tekintetben megfelel — entspricht in jeder Hinsicht
13	22	17.50	—	—	—	9	13	4.50	8	G. D.	4	1	—	—	71	minden követelménynek megfelel — entspricht jeder Anforderung
—	12	—	—	10	—	—	—	—	6	L. G.	1	2	—	?	72	—
—	15	—	—	—	—	6	—	4.50	5.30	T. T.	—	1	—	1	73	világos — licht
—	—	—	—	12	—	—	7	—	—	K. H.	2	1	—	2	74	egészséges és világos — gesund und licht
—	12	—	—	12	—	—	8	5	6	T. T.	—	3	—	2	75	tűrhető — erträglich
12	14	13	—	11	—	—	7	3	7	K. H.	2	3	—	2	76	világos és tiszta — licht und rein
—	20	—	—	12	—	6	—	3	7	L. G.	8	2	2	7	77	meglehető — annehmbar
—	—	—	—	8	—	—	7	—	—	K. H.	—	4	—	—	78	tűrhető — erträglich
—	11	—	—	7	—	—	?	—	2.50	K. H.	1	2	—	1	79	—
12	?	?	—	—	—	?	?	?	?	K. H.	1	2	—	2	80	alkalmas, de elhanyagolt — geeignet, aber vernachlässigt
14	22	17	—	—	—	?	?	?	?	G. D.	12	—	—	3	81	kevésbé megfelelő — minder entsprechend
—	20	—	—	11	—	7	3.50	6	6	L. G.	8	1	1	—	82	egészségtelen pinczehelyiség — ungesundes Kellerlokal
—	15	—	—	12	—	—	7	5	7	L. G.	3	3	—	2	83	megfelelő — entsprechend
—	17	—	—	—	—	7.50	8	5	7	K. H.	—	2	1	1	84	nem felel meg — entspricht nicht
—	—	—	?	?	?	—	—	—	—	L. G.	2	1	—	3	85	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	3	—	1	86	világos, de alkalmatlan — licht, aber nicht geeignet
—	16	—	—	—	—	—	10	—	4	T. T.	1	1	—	—	87	—
—	16	—	6	—	—	—	6	2	4.50	K. H.	1	2	—	2	88	tűrhető — erträglich
12	22	17	—	—	—	8	9	3	7	L. G.	3	1	—	3	89	rossz, sötét — schlecht, finster
—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	L. G.	4	1	1	1	90	sötét pinczehelyiség — finstres Kellerlokal
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	2	—	—	91	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	L. G.	1	1	—	1	92	sötét — finster
—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	T. T.	—	2	—	1	93	szűk és sötét — beschränkt und finster
—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	T. T.	—	5	—	1	94	jó — gut
12	20	17	—	—	—	7	10	—	60	L. G.	13	2	2	8	95	kielégítő — ausreichend
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	?	1	1	—	1	96	tűrhetetlen — unerträglich

leges munkaszünet csak nyáron (hetenként 1–2 napig) fordul elő; a segédmunkások a taposón dolgoznak. Aussetzen (2–3 Tage wöchentlich) kommt nur im Sommer vor; die Hilfsarbeiterin arbeitet an der Tretpresse. — 41 A gépeknél 10 órai munkaidő; különóra októbertől áprilisig; 1 szedő végzi a művezetői és javítói teendőket. Bei den Maschinen 10stündige Arbeitszeit; Ueberstunden vom Oktober bis April; 1 Setzer versieht die Agenden des Faktors und Korrektors. — 42 A gépszemélyzetnek a nyomó kivételével a 10-ik órát fizetik; van itt több átalány-szedő alkalmazva, kik addig dolgoznak, míg a gépek járnak, azonkívül vasár- és ünnepnapokon. Dem Maschinenpersonal wird mit Ausnahme des Druckers die 10. Stunde vergütet; daselbst sind mehrere Pauschalsetzer, welche so lange arbeiten, als die Maschinen gehen, ausserdem an Sonn- und Feiertagen. — 43 A művezető korrekturát olvas és szed. Faktor liest Korrektur und setzt. — 44 A gépmester művezetői és javítói teendőket végzi; a szedőknek egy része árszabályon alul díjaztatik; különóra gyakori. Der Maschinenmeister versieht die Agenden des Faktors und Korrektors; ein Theil der Setzer wird unter dem Tarif entlohnt; Ueberstunden häufig. — 45 A javítói teendőket 2–3 szedő, a tömítői teendőket pedig a nyomó végzi. Die Agenden des Korrektors versehen 2–3 Setzer, die Agenden des Stereotypers der Drucker. — 46 Egyik művezető német korrekturát olvas. Der eine Faktor liest deutsche Korrektur. — 47 A művezető szed; a számláló szedők nem árszabály, hanem oldal szerint lesznek díjazva; különórát 2 1/2%. Der Faktor setzt; die berechnenden Setzer werden nicht nach Tarif, sondern nach Kolumnen entlohnt; per Ueberstunde 2 1/2%. — 48 A művezető-helyettes javítói teendőket is végzi; a gépmestereknek nem fizetik árszabály szerint a különórákat. Der Faktor-Stellvertreter versieht auch die Agenden eines Korrektors; Ueberstunden werden den Maschinenmeistern nicht tarifmässig bezahlt. — 49 A gépeknél 10 órai munkaidő, azonkívül sok különóra úgy a gépeknél, mint a szedőkénél és javítókknál; a lexikon-személyzet különórát 25 krral díjaztatik; a számláló szedők (ezek között több átalány-szedő) nincsenek folytonosan foglalkoztatva; a gyorsajatók között 2 kettős-gép. Bei den Maschinen 10stündige Arbeitszeit, ausserdem viel Ueberstunden bei den Maschinen, Setzern und Korrektoren; die Ueberstunden des Lexikon-Personals werden mit 25 kr. bezahlt; die berechnenden Setzer (unter welchen mehrere Pauschalsetzer) sind nicht fortwährend beschäftigt; unter den Schnellpressen 2 Doppelmaschinen. — 50 A főnök korrekturát olvas. Prinzipal liest Korrektur. — 51 Szedő nyom is; korrekturát egy kisasszony olvas. Setzer druckt auch; ein Fräulein liest Korrektur. — 52 Különóra árszabály szerint lesz fizetve. Ueberstunden werden nach Tarif gezahlt. — 53 A művezetők fizetésükön kívül még 300–300 frt lakpénzt élveznek; egész éven át különóra. Die Faktore geniessen ausser ihrem Gehalt noch je 300 fl. Wohnungspauschale; Ueberstunden das ganze Jahr hindurch. — 54 Az üzlet vezetésével egy felelős igazgató (szakember) van megbízva;

egy szedő végzi a művezetői teendőket; a két javítók egyike revíziót olvas; különórák árszabály szerint lesznek fizetve; az üzlet minden helyiségében villamos világítás van; munkahány beálltakor a számláló szedők feltakarítanak óránként 25 krral díjért; ha a számláló szedő órázámban szed, akkor óránként 30 krral lesz díjazva. Mit der Leitung des Geschäftes ist ein verantwortlicher Direktor (Fachmann) betraut; ein Setzer versieht die Agenden des Faktors; der eine der beiden Korrektoren liest Revision; Ueberstunden werden dem Tarif gemäss entlohnt; das Geschäft ist in allen seinen Räumlichkeiten elektrisch beleuchtet; bei Arbeitsmangel werden die berechnenden Setzer mit Aufräumen zu 25 kr. per Stunde beschäftigt; wenn der berechnende Setzer in Stundenberechnung setzt, erhält er 30 kr. per Stunde. — 55 Főnök korrekturát olvas; szedő nyom is. Prinzipal liest Korrektur; Setzer druckt auch. — 56 A művezető korrekturát olvas. Faktor liest Korrektur. — 57 Főnök szed is. Prinzipal setzt auch. — 58 A művezető egyike gépeknél van. Der eine Faktor ist bei den Maschinen. — 59 A művezető korrekturát is olvas. Der Faktor liest auch Korrektur. — 60 A nyomó szed stb. Der Drucker setzt u. s. w. — 61 A javítók egyúttal accidens-szedő; a 10-ik óra a javítókknak és a nyomónak lesz fizetve. Der Korrektor ist zugleich Accidens-Setzer; die 10. Stunde erhält der Korrektor und der Drucker bezahlt. — 62 Különóra leginkább ünnepnapokon. Ueberstunden meistens an Feiertagen. — 63 Különórák előfordulnak. Ueberstunden kommen vor. — 64 Az egyik főnök művezetői teendőket végzi, korrekturát olvas és szed, a másik főnök pedig a gépmesteri teendőket végzi. Der eine Prinzipal versieht die Agenden des Faktors, liest Korrektur und setzt, der andere Prinzipal aber versieht die Agenden des Maschinenmeisters. — 65 A művezető korrekturát olvas. Der Faktor liest Korrektur. — 66 A szedő nyom is; a tanácsok nyomni is tanulnak; a főnöknek korrekturát olvas. Der Setzer druckt auch; Lehrlinge lernen auch drucken; Prinzipal liest Korrektur. — 67 Az első szedő végzi a művezetői teendőket stb. Der erste Setzer versieht die Agenden des Faktors u. s. w. — 68 Főnök és művezető korrekturát olvasnak; különóra gyakori, de nem lesz fizetve, hanem másnap annyival rövidebb a munkaidő; vasárnap délután kárpótlás nélküli dolgozás. Ueberstunden häufig, werden jedoch nicht gezahlt, sondern am nächsten Tag von der Arbeitszeit in Abzug gebracht; Sonntag Nachmittags wird ohne Entschädigung gearbeitet. — 69 A művezető korrekturát olvas. Faktor liest Korrektur. — 70 A főnök végzi a művezetői, javítói, szedői stb. teendőket; a gépnél tanonc dolgozik. Der Prinzipal versieht die Agenden des Faktors, Korrektors, Setzers u. s. w.; Lehrling arbeitet an der Maschine. — 71 A főnök gépmester. Prinzipal ist Maschinenmeister. — 72 A művezető korrekturát is olvasnak; sok átalány-munka. Die Faktore lesen auch Korrektur; viel Pauschalarbeit. — 73 Főnök fia a gépeket kezeli; főnök korrekturát olvas. Sohn des Prinzipals bedient die Maschinen; Prinzipal liest Korrektur.

Kerület és város Bezirk und Stadt	Folyó szám — Laufende Zahl	A cég neve Name der Firma	Munkaidő — Arbeitszeit	Személyzet száma — Anzahl des Personals										Az alkalmazottak fizetésbemondása								
				Művezetők — Direktoren	Javitók — Korrekturen	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde	Számolásban levő szedők Setzer im Berechnen	Gépmesterek Maschinenmeister	Nyomók — Drucker	Szedőtanoncok Setzerlehrlinge	Nyomótanoncok Druckerlehrlinge	A törvényt szabta idő előtt felvett tanoncok Vor der gesetzlichen Zeit aufgenommene Lehrlinge	Segéd- munkások Hilfs- arbeiter		Mű- vezetők Fak- toren	Javit- ások Korrekt- uren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde		Számoló szedők Setzer im Berechnen			
													Férfi — Männliche	Női — Weibliche			Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt
oszlók értékű forint																						
Központ—Zentrale*																						
Aranyos-Maróth	96	Dóczy-féle könyvnyomda ⁷⁴	10			1				1								3				
Aszód	97	Kir. orsz. javítóint. könyvny. ⁷⁵	?	1																		
Balassa-Gyarmat	98	B. gyarmati könyvnyomda r.-t.																				
	99	Halyák István ⁷⁶	?																			
	100	Özv. Kék Lászlóné ⁷⁷	9	1		4		1		2	2	4	1	15				8				
	101	Machold Fülöp	10			3		1		4								10				
Besztercebánya	102	Singer Jakab	10			1		1		3								10				
Bicske	103	Lederer Hermann	10			1			1									7				
Breznóbánya	104	Kreisler J. ⁷⁸	?			1					1						3.50					
	105	Piros József és társa ⁷⁹	9 1/2			2							1				8	10	9			
Czegléd	106	Sebők Béla ⁸⁰	11			1				1	1	1	1					9				
	107	Egri könyvnyomda-részv. társ.	10	1		3		1		3	1		3	2	11.55			8	9	?		
Eger	108	Érseki lyceumi könyvnyomda ⁸¹	10	2		7	1	2		6			6	8	?			8	14	?	10	
	109	Lőw Sámuel ⁸²	10	1		4		1		4			1		15			8	12	?	12	
	110	Buzárovits Gusztáv ⁸³	10	1		4		1		3	1	1	2	2	16			8	9	8.75		
	111	Hunnia-könyvnyomda ⁸⁴	10			1		1		4	1		1						9			
Esztergom	112	Laiszky János ⁸⁵	10			1		1		3	1	2	1					9				
	113	Tábor Adolf ⁸⁶	10			1		?		2								6				
	114	Battara Pietro ⁸⁷	10			5		2		4	1	5	1	2				8	13	?		
	115	Chiuzzelin & Co. ⁸⁸	10	1		4		1		3	1	4			18			10	12	11		
Fiume	116	Jerouscheg G. ⁸⁹	10			1		1	1	2	2	4	1	2					18			
	117	Kortetzky F. ⁹⁰	10			1				1	1							8				
	118	Stabilimento Tipo-litografico ⁹¹	10	1		21		2	1	4	2	6	2	3	18			5	16	11		
	119	Braun Bertalan																				
Gyöngyös	120	Herzog Ernő Armin	10			2				2	1							?	?	?		
	121	Kohn L. ⁹²	?			3		1		1		?						?	?	?		
	122	Kohn Mór																				
	123	Práger Ferencz ⁹³	9			1				2		1	1					8.50				
Halas	124	Neumann Jakab ⁹⁴	10			1				1	1	2						11				
Ipolytás	125	Malatin Antal ⁹⁵	8 1/2			1		1					1	2				?	?	?		
	126	Werner Ferencz ⁹⁶	9 1/2	1		5		1		2			1	1	15			8	10	?		
Kecskemét	127	Fekete Mihály ⁹⁷	?																			
	128	Pannonia-könyvnyomda ⁹⁸	?		1	2			1	1							10	15	25			
	129	Sziládi László ⁹⁹	10			2	1	1		2			1					6	14	10	?	
	130	Tóth László ¹⁰⁰	10	1		2		1		1	1		1		25		4.80	5	4.90		?	
Kis-Kőrös	131	Kalisch Ignác ¹⁰¹	10																			
Kis-Kún-Félegyháza	132	Renezay József ¹⁰²	11			1				3		2							7			
	133	Merkel Alajos ¹⁰³	10																			
	134	Rónai Frigyes ¹⁰⁴	10			3		1		3			1	2				6	10	8.66		
	135	Schönwald J. ¹⁰⁵	10									?										
Komárom	136	Spitzer Sándor ¹⁰⁶	10	1		2			1	6					13			6	8	7		
	137	Özv. Joerges Ágost és fia (fiók) ¹⁰⁷	10																			
Körmöczbánya	138	Bors Károly																				
Kún.-Szt.-Miklós	139	Sima fiókja																				
	140	Dukesz Lipót ¹⁰⁸	11																			
Léva	141	Nyitrai és társa ¹⁰⁹	11	1		3		1		1		1			25				10			
	142	Kármán-társ. könyvnyomdája ¹¹⁰	9	1		2		1		2			1		12			8	9	8.50		
Losoncz	143	Losonczy és társa ¹¹¹	8				1	1		2	1	1	1								?	
	144	Róth Sámuel ¹¹²	9	1		1		1		1		1			14				9			
Moór	145	Völgyi Lajos ¹¹³	9			1		?	?	1				1					8			
	146	Bazsó Lajos ¹¹⁴	?																			
Nagy-Kőrös	147	Ottinger Ede	10			3		1		2		2						8.50	9	?		
Nagy-Szőllős	148	Zinner Mór ¹¹⁵	9			2		1		1									10			
	149	Friedler Ármán	9			2		1		4	1							9	10	9.50		
Sárbogárd	150	Spitzer Jakab ¹¹⁶	10							1												
Selmeczbánya	151	Özv. Joerges Ágost és fia	9			4		1		3			1					8.50	12	10.17		

* 74 A gépmesteri teendőket a főnök végzi; a szedőnek ellátása is van. Die Agenden des Maschinenmeisters versieht der Prinzipal; der Setzer hat auch Verpflegung. — 75 A művezető körülbelül tíz 14–18 éves javítóintézeti növendékkel dolgozik, kik munkajuttatás fejében havi 10 kr.-tól 1 frt 50 kr.-ig kapnak. Der Faktor arbeitet mit ungefähr zehn 14–18jährigen Zöglingen der Besserungsanstalt, welche monatliche Arbeitsprämien von 10 kr. bis 1 fl. 50 kr. erhalten. — 76 A főnök 1 tanulóval dolgozik; sok különóra. Der Prinzipal arbeitet mit 1 Lehrling; viel Ueberstunden. — 77 A művezető korrekturát olvas, szed stb.; a fuok felváltva a szekrényről és gépnél dolgoznak; különóra árszabály szerint lesz díjazva. Der Faktor liest Korrektur; setzt u. s. w.; die Lehrlinge arbeiten abwechselnd beim Kasten und bei der Maschine; Ueberstunden werden nach Tarif entlohnt. — 78 A szedőnek teljes ellátása is van. Der Setzer hat auch ganze Verpflegung. — 79 Különóra gyakori; a gépmesteri teendőket az egyik főnök (nem szakember) végzi. Ueberstunden häufig; die Agenden des Maschinenmeisters versieht einer der Prinzipale (Nichtfachmann). — 80 Különóra gyakori; a gépmesteri teendőket a két tanonc, kik szednek is, végzik; gépmester csak akkor lesz alkalmazva, ha a gép megromlott, a kerekajtó egyúttal könyvkihordó is. Ueberstunden häufig; die Agenden des Maschinenmeisters versehen die beiden Lehrlinge, welche auch setzen; ein Maschinenmeister wird nur dann eingestellt, wenn die Maschine verdorben ist; der Raddreher ist zugleich Kolporteur. — 81 Van két igazgató: egy egyházi és egy

műszaki, (szakember). Zwei Direktoren: ein kirchlicher und ein technischer (Fachmann). — 82 A művezető korrekturát olvas. Der Faktor liest Korrektur. — 83 A művezető korrekturát olvas és szed; különóra ritka és 2 1/2 kr.-kal lesz fizetve. Faktor liest Korrektur u. setzt; Ueberstunden selten und werden mit 2 1/2 kr. vergütet. — 84 A szedő korrekturát olvas; különóra 2 1/2 kr.-kal lesz kárpótolva, csak a lap készítésekor nem fizetnek különórát. Der Setzer liest Korrektur; Ueberstunden werden mit 2 1/2 kr. entschädigt, nur bei Herstellung des Blattes werden Ueberstunden nicht entlohnt. — 85 A főnök (szakember) korrekturát olvas; különóra gyakori, rendesen kétszer hetenként, ha a lap készül, de kárpótás nélkül. Der Prinzipal (Fachmann) liest Korrektur; Ueberstunden häufig, regelmässig zweimal per Woche, doch ohne Entschädigung. — 86 A nyomó nem szakember; különórát 20 kr. fizetnek. Der Drucker ist kein Fachmann; für die Ueberstunden zahlt man 20 kr. — 87 Különóra kárpótás mellett elfordul. Ueberstunden bei Entschädigung kommen vor. — 88 A munkaidő egy része éjjelre esik, mely nem lesz kárpótolva; a művezető korrekturát olvas. Ein Theil der Arbeitszeit fällt in die Nacht, derselbe wird nicht entschädigt. — 89 A szedő főnök, művezető és javítói teendőket végzik. Der Setzer versieht die Agenden des Prinzipals, Faktors und Korrektors. — 90 Művezető, javítók, szedők és nyomók teendőit a főnök végzi. Die Agenden des Faktors, Korrektors, Setzers und Druckers versieht der Prinzipal. — 91 A művezető korrekturát olvas; különóra fizetett. Der Faktor liest Korrektur; Ueberstunden werden he-

Gehaltsangabe der Beschäftigten									Üzemerő Betriebs- kraft	A gépek száma Anzahl der Maschinen					Folyó szám — Laufende Zahl	A helyiség egészségügyi szempontból Das Lokal vom sanitären Gesichtspunkte
Gépmesterek Maschinenmeister			Nyomók — Drucker			Férfi Männliche		Női Weibliche		Gyorsajtó Schneldrucken	Taposógép Treib-essen	Kézi sajtó Handpressen	Nemegyleti tagok Nichtvereinsmitglieder			
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	segédmunkások — Hilfsarbeiter										
						Minimum	Maximum	Minimum						Maximum		
Gulden österr. Währung																
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	1	1	96	tűrhető — erträglich	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	2	1	—	97	kitűnő — ausgezeichnet	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet	
—	8	—	—	—	—	?	?	—	K. H.	—	1	1	1	99	jó — gut	
—	11	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	2	1	—	5	100	megfelelő — entsprechend	
—	11	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	1	1	101	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	102	—	
—	—	—	—	7	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	—	103	egészséges — gesund	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	104	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	5	K. H.	1	1	—	1	105	kifogástalan — tadollos	
—	—	—	—	—	—	—	—	5	K. H.	1	—	—	2	106	szűk, sötét, egészségtelen — beschränkt, finster, ungesund	
—	10	—	—	—	—	4	6	2.50	K. H.	1	1	1	4	107	világos, egészséges — licht, gesund	
7	14	10.50	—	—	—	—	5	—	K. H.	3	—	1	8	108	kitűnő — ausgezeichnet	
—	10	—	—	—	—	—	5	—	K. H.	1	1	1	2	109	megfelelő — entsprechend	
—	12	—	—	—	—	—	5	1	K. H.	3	—	—	—	110	világos és tiszta — licht und rein	
—	10	—	—	—	—	—	6	—	K. H.	1	—	1	—	111	tiszta — rein	
—	10	—	—	—	—	—	5	—	K. H.	2	1	—	—	112	tiszta és világos — rein und licht	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	1	113	—	
?	12	?	—	—	—	—	9	2	K. H.	1	3	—	—	114	szűk, különben megfelelő — beschränkt, sonst entsprechend	
—	10	—	—	—	—	—	—	—	L. G.	1	1	—	4	115	tágas, de dohos — geräumig, aber dumpfig	
—	13	—	—	—	—	—	3	—	L. G.	1	2	—	—	116	tűrhető — erträglich	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	1	—	117	kevésbé megfelelő — minder entsprechend	
6	13	9.50	—	—	—	9	9.50	1	K. H.	2	2	3	22	118	szűk és szellőztethetlen — beschränkt und nicht ventilierbar	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	119	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet	
?	?	?	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	2	120	jó — gut	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	2	—	—	?	121	jó — gut	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	122	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet	
—	—	—	—	—	—	—	3.50	—	K. H.	1	—	2	—	123	egészséges — gesund	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	1	124	—	
—	8	—	—	—	—	?	?	1.50	K. H.	1	1	—	2	125	tágas, tiszta, világos, száraz — geräumig, rein, licht, trocken	
—	12	—	—	—	—	—	4.30	—	K. H.	1	—	—	6	126	tágas, tiszta és világos — geräumig, rein und licht	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	?	127	jó — gut	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	3	128	tiszta — rein	
—	12	—	—	—	—	—	5	—	K. H.	1	1	1	3	129	igen tiszta — sehr rein	
—	11	—	—	—	—	—	4.80	—	K. H.	1	1	1	3	130	tiszta — rein	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	131	több adat nem küldött be — mehr Daten wurden nicht eingesendet	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	1	132	jó — gut	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	1	133	kielégítő — ausreichend	
—	10	—	—	—	—	—	6	2.50	K. H.	1	1	1	3	134	jó — gut	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	1	135	kielégítő — ausreichend	
—	—	—	—	?	?	?	—	—	K. H.	1	1	1	3	136	sötét — finster	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	137	igen jó — sehr gut	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	138	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	139	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	140	nem felel meg — entspricht nicht	
—	10	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	2	—	?	141	teljesen megfelel — entspricht vollständig	
—	9	—	—	—	—	—	4	—	K. H.	1	1	—	1	142	jó — gut	
—	8	—	—	—	—	—	?	—	K. H.	1	2	—	?	143	jó — gut	
—	11	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	1	1	144	világos és egészséges — licht und gesund	
—	—	—	—	—	—	—	—	2.50	K. H.	1	1	—	1	145	kielégítő — ausreichend	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	146	—	
—	8.50	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	?	147	tiszta és világos — rein und licht	
—	11	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	—	148	világos és egészséges — licht und gesund	
—	12	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	2	1	—	149	jó — gut	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	?	150	tiszta — rein	
—	16	—	—	—	—	—	2.50	—	K. H.	1	1	1	—	151	tűrhető — erträglich	

zahlt. — 92 Főnök több adatokat nem szándékozik adni. Prinzipal ist nicht geneigt mehr Daten anzugeben. — 93 A szedőnél gyakori a munkaszünet. Beim Setzer häufiges »Aussetzen«. — 94 A szedő-nyomó korrekturát olvas. Der Schweizerdegen liest Korrektur. — 95 A segéd munkásoknak élelmezést is kapnak. Die Hilfsarbeiterinnen erhalten auch Kost. — 96 A segéd munkásoknak élelmezést is kap. Die Hilfsarbeiterin erhält auch Kost. — 97 1 szedő-nyomó havi 20 frttal és ellátással. 1 Schweizerdegen mit 20 fl. per Monat und Verpflegung. — 98 A javítónak egyuttal segéd szerkesztő. Der Korrektor ist zugleich Hilfsredakteur. — 99 Számolás: 1000 » után 16 kr. Berechnen: 16 kr. per 1000 ». — 100 A művezető korrekturát olvas és szed; számolás: 1000 » után 16 kr. Der Faktor liest Korrektur und setzt; Berechnen: 16 kr. per 1000 ». — 101 1 szedő-nyomó heti 10 frttal. 1 Schweizerdegen mit 10 fl. per Woche. — 102 A főnök (könyvkötő) is dolgozik. Der Prinzipal (Buchbinder) arbeitet auch. — 103 1 szedő-nyomó heti 6 frttal és teljes ellátással. 1 Schweizerdegen mit 6 fl. per Woche und ganzer Verpflegung. — 104 A főnök (szakember) korrekturát olvas; a 3 szedő tanonczon kívül 1 szedő-gyakornok is van. Der Prinzipal (Fachmann) liest Korrektur; ausser den 3 Setzerlehrlingen 1 Setzerpraktikant. — 105 1 szedő-nyomó heti 8 frttal és 1 tanonc. 1 Schweizerdegen mit 8 fl. per Woche und 1 Lehrling. — 106 A művezető korrekturát olvas és szed; a tanoncok szedni és nyomni tanulnak (?). Der Faktor liest Korrektur und setzt; die Lehrlinge lernen setzen und drucken (?). — 107 1 szedő-nyomó, ki a főnök vezeti, heti 11 frttal

különóra 20 krral lesz fizetve. 1 Schweizerdegen, welcher die Filiale leitet, mit 11 fl. per Woche; Ueberstunden werden mit 20 kr. vergütet. — 108 2 szedő-nyomótanonc, ezek egyike a 14. életév előtt lett főlvé. 2 Schweizerdegen-Lehrlinge, von welchen 1 vor dem 14. Lebensjahre aufgenommen wurde. — 109 A művezető (könyvkereskedő) korrekturát olvas; a gépmester szed is; szükség esetén segéd munkás 80 kr. napi bérrel lesz alkalmazva; különóra ritka. Der Faktor (Buchhändler) liest Korrektur; der Maschinenmeister setzt auch; Hilfsarbeiter nach Bedarf mit 80 kr. Taglohn; Ueberstunden selten. — 110 Különóra ritka. Ueberstunden selten. — 111 Különóra kárpótolva lesz. Ueberstunden werden vergütet. — 112 A művezető korrekturát olvas és szed; különóra június és december hónapokban szokott előfordulni. Der Faktor liest Korrektur und setzt; Ueberstunden pflegen im Juni und Dezember vorzukommen. — 113 A gépnél szedő-nyomó dolgozik heti 10 frttal. An der Maschine arbeitet ein Schweizerdegen mit 10 fl. per Woche. — 114 A főnök (könyvkötő) egyedül dolgozik. Der Prinzipal (Buchbinder) arbeitet allein. — 115 Különóra ritka. Ueberstunden selten. — 116 A főnök és 1 a 14. életév előtt felvett tanonc dolgozik; különóra előfordul. Der Prinzipal arbeitet mit 1 vor dem 14. Lebensjahre aufgenommenen Lehrling; Ueberstunden kommen vor. —

Kerület és város Bezirk und Stadt	Folyó szám — Laufende Zahl	A cég neve Name der Firma	Személyzet száma — Anzahl des Personals										Az alkalmazottak fizetésbemondása									
			Munkaidő — Arbeitszeit	Művezetők — Faktoren	Javitnokok — Korrektoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde	Számolásban levő szedők Setzer im Berechnen	Gépmesterek Maschinenmeister	Nyomók — Drucker	Szedőtanoncok Setzerlehrlinge	Nyomótanoncok Druckerlehrlinge	A törvényt szabta idő előtt vor der gesetzlichen Zeit ausgenommene Lehrlinge	Segéd- munkások Hilfs- arbeiter		Mű- vezetők Fak- toren	Javit- nokok Korrekt- oren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde		Számoló szedők Setzer im Berechnen			
													Férfi — Männliche	Női — Weibliche			Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum
osztrák értékű forint																						
Központ — Zentrale*	152	Kaufmann F. ¹¹⁷	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Székesfehérvár	153	Márián György ¹¹⁸	9	—	5	1	3	1	—	1	1	—	—	—	—	—	10	—	—	—		
	154	Singer E.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
	155	Szabadság-nyomda ¹¹⁹	9 1/2	1	4	1	2	—	1	1	1	12	—	6	12	8.50	—	—	—			
	156	Számmer Imre	10	1	7	1	3	—	1	1	2	13	—	5	10	8	—	—	—			
	157	Számmer Kálmán ¹²⁰	10	—	1	—	3	—	—	1	1	—	—	—	10	—	—	—				
Szikszo	158	Székesfehérvár és vidéke ny. ¹²¹	10	1	5	1	1	—	1	1	18	—	7	9	8	—	—	—	—			
	159	Blank Simon ¹²²	9	1	4	—	1	1	—	1	—	?	—	—	10	—	—	—	—			
Tata	160	Engländer Jakab	10	—	2	—	2	2	2	—	—	—	9	12	10.50	—	—	—	—			
Tisza-Füred	161	Löw Sámuel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Újpest	162	Fuchs J.	10	—	—	—	3	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—			
	163	Steiner Károly	10	—	1	1	2	—	2	1	—	—	—	10	—	—	—	—	—			
Vác	164	Kohn Viktor ¹²³	?	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
	165	Kohn S. ¹²⁴	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Zólyom	166	Mayer Sándor ¹²⁵	10	—	2	1	3	1	1	2	1	—	6	9	7.50	—	—	—	—			
	167	Nádosi G. ¹²⁶	9	1	2	1	2	—	—	—	—	10	—	8	—	—	—	—	—			
Vidéki kerületek Provinzial-Bezirke.																						
Arad.**	1	Aradi nyomda-részv.-társ. ¹	9 1/2	1	2	6	—	1	—	6	1	—	3	4	25	8.50	10	14	11.33	—	—	—
	2	Bloch H.	10	—	—	3	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	6	—	—	—	—
Arad	3	Gyulai István ²	9 1/2	1	2	4	—	1	—	13	—	3	2	4	13	10	7	14	10.25	—	—	—
	4	Keppich Zsigmond	10	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—
	5	Lengyel és Stein	10	—	—	2	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—
	6	Muskát M.	10	—	—	2	—	—	2	1	—	—	—	8	12	10	—	—	—	—	—	—
	7	Réthy L. és fia ³	9 1/2	1	1	9	—	1	10	—	2	2	4	18	7.50	7	14	10	—	—	—	—
Pécska	8	Román g. k. egyházm. nyomda ⁴	9 1/2	1	—	2	—	—	—	—	—	1	1	12.50	—	—	4	8	6	—	—	—
	9	Ruber István	10	—	—	2	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—
Debreczen.***	1	Csokonai-könyvnyomda r.-t. ¹	10	2	1	12	—	1	—	5	1	—	4	3	16	12	6	9	8.17	—	—	—
	2	Debreczen-könyvnyomda	10	1	—	4	—	1	—	3	1	4	1	1	19	—	—	9	—	—	—	—
Debreczen	3	Debreczeni városi nyomda	10	2	1	1	6	1	—	4	—	—	?	?	18.25	12	—	12	—	10	20	?
	4	Ifj. Gyürki Sándor ²	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
	5	Kutasi Imre	10	1	—	7	—	1	—	5	—	—	4	2	10	—	—	10	—	—	—	—
	6	László Albert ³	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	7	Pongrácz Géza ⁴	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hajdu-Böszörmény	8	Szabó József	10	—	—	2	—	1	—	2	—	1	1	—	—	—	10	—	—	—	—	—
Hajdu-Szoboszló	9	Plohn Gyula ⁵	10	—	—	3	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	9	—	—	—	—	—
Huszt	10	Mermelstein Fülöp ⁶	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jász-Apáti	11	Gallovič Dező ⁷	10	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—
Jászberény	12	Brünauer Adolf ⁸	10 1/2	1	—	4	—	—	—	8	2	9	2	1	13	—	5	8	6	—	—	—
Karczag	13	Haladás-könyvnyomda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	14	Szödi Miksa	10	1	1	4	—	1	—	3	—	?	2	—	12	10	?	?	?	—	—	—
Kisújszállás	15	Szeker József	10	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—
Kis-Várda	16	Berger Ignác ⁹	10	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—
	17	Blumenfeld és Dávid ¹⁰	10	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—
Máramaros-Sziget	18	Máramarosi részvény-nyomda	10	1	—	3	—	1	—	2	—	—	1	1	13	—	—	10	—	—	—	—
	19	Mayer és Berger	10	—	—	3	—	1	1	2	—	1	1	—	—	—	8	9	8.33	—	—	—
Mátészalka	20	Vider M. fia	10	—	—	2	—	1	—	4	—	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—
	21	Weisz Zsigmond ¹¹	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mezőtúr	22	Gyikó Károly ¹²	10	—	—	5	—	—	—	2	1	?	1	—	—	—	—	10	—	—	—	—
Nagy-Bánya	23	Haladás-nyomda	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	24	Molnár M.	10	—	1	6	—	1	—	2	—	—	9	1	—	—	6	12	8	—	—	—
Nagy-Károly	25	Ifj. Róth Károly ¹³	10	—	—	2	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	10	11	10.50	—	—	—
	26	Sarkadi Nagy Zsigm. és társa ¹⁴	10	—	—	2	—	1	—	2	1	—	—	—	—	—	8	9	8.50	—	—	—
Nyiregyháza	27	Joba Elek ¹⁵	11	—	—	4	—	1	—	5	1	—	1	—	—	—	7	12	9	—	—	—
	28	Piringer János ¹⁶	10	—	—	3	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	6	8	?	—	—	—

* 117 1 szedő-nyomó heti 7 frttal. 1 Schweizerdegen mit 7 fl. per Woche. — 118 Heten-
ként 3–4 különóra. Wöchentlich 3–4 Ueberstunden. — 119 A művezető egyúttal javit-
nok és szükség esetén szed is; sok különóra kárpótlás mellett. Der Faktor ist zu-
gleich Korrektor und setzt auch nöthigenfalls; viel Ueberstunden bei Entschädigung.

** 1 A javítók közül egy nem szakember; a különórát évenként 50 munkanapot tesz-
nek ki. Unter den Korrektoren ein Nichtfachmann; die Ueberstunden machen jährlich
50 Arbeitstage aus. — 2 A művezető korrekturát olvas és szed; a javítók nem szak-

*** 1 Kisegítők ritkán lesznek alkalmazva; a nyomótanonc kezel a taposógépet; gép-
személyzetnél a különórát gyakoriak. Aushilfe wird selten beschäftigt; der Drucker-
lehrling bedient die Tretpresse; beim Maschinenpersonal sind Ueberstunden häufig. —
2 A segédmunkás kezel a taposógépet. Die Hilfsarbeiterin bedient die Tretpresse.
— 3 Egy szedő-nyomó heti 11 frttal. Ein Schweizerdegen mit wöchentl. 11 fl. — 4 Egy
segédmunkás heti 7 frttal. Ein Hilfsarbeiter mit wöchentl. 7 fl. — 5 Két szedő mint

120 Főnök korrekturát olvas és gépnél dolgozik, a művezető teendőit pedig a szedő
látja el. Prinzipal liest Korrektur und arbeitet an der Maschine, die Agenden des Faktors
aber versieht der Setzer. — 121 Különóra gyakori. Ueberstunden häufig. — 122 A gép-
mesteri teendőket a főnök végzi; különóra előfordul. Die Agenden des Maschinen-

emberek és a lapnál vannak alkalmazva. Der Faktor liest Korrektur und setzt; die
Korrektoren (Nichtfachmänner) sind beim Blatt beschäftigt. — 8 A javítók nem
szakember; a különórát 20 krral díjaztatnak. Der Korrektor ist kein Fachmann;

kisegítő. Zwei Setzer als Aushilfe. — 6 Főnök 2 tanonccal dolgozik. Prinzipal arbeitet
mit 2 Lehrlingen. — 7 A főnök és főnöknek 1 tanonccal dolgozik a kézi sajtón; a
szedőnek ellátása is van. Der Prinzipal und die Prinzipalin arbeiten mit 1 Lehrling an
der Handpresse; der Setzer hat auch Verpflegung. — 8 A művezető egyszersmind gép-
mester; különóra 15 krral lesz díjazva. Der Faktor ist zugleich Maschinenmeister; die
Ueberstunde wird mit 15 kr. bezahlt. — 9 A szedő, valamint a 3 tanonc nyom is;

Gehaltsangabe der Beschäftigten										Üzemerő Betriebs- kraft	A gépek száma Anzahl der Maschinen					Folyó szám — Laufende Zahl	A helyiség egészségügyi szempontból Das Lokal vom sanitären Gesichtspunkte	
Gépmesterek Maschinenmeister			Nyomók — Drucker			Férfi Männliche		Női Weibliche										
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	segéd munkások — Hilfsarbeiter												
						Minimum	Maximum	Minimum	Maximum									
Gulden österr. Währung										Gyorsajtó Schnellpressen	Táposgépek Trippressen	Kézi sajtó Handpressen	Nemegyleti tagok Nichtvereinsmitglieder					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	152	sötét és piszkos — finster und schmutzig		
—	12	—	—	—	—	—	?	—	3	K. H.	1	1	—	—	153	szűk és sötét — beschränkt und finster		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	154	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet		
—	11	—	—	—	—	—	5	—	2.50	K. H.	1	—	—	4	155	jó — gut		
—	16	—	—	—	—	—	4	—	3	L. G.	3	1	—	4	156	jó — gut		
—	—	—	—	—	—	—	3	—	2	K. H.	1	1	—	1	157	sötét és nedves — finster und feucht		
—	10	—	—	—	—	—	6	—	4	K. H.	1	1	—	3	158	világos és tiszta — licht und rein		
—	—	—	—	—	—	—	?	?	—	K. H.	—	1	1	4	159	jó — gut		
—	—	—	9	12	10.50	—	—	—	—	T. T.	—	3	1	2	160	jó — gut		
—	—	—	—	—	—	—	?	?	?	K. H. T. T.	1	1	—	—	161	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet		
—	10	—	—	—	—	—	?	?	—	K. H. T. T.	1	1	—	2	162	jó — gut		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	1	—	163	jó — gut		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	164	egészségtelen — ungesund		
—	10	—	—	—	—	—	7	8	?	T. T.	—	—	—	—	165	sötét és egészségtelen — finster und ungesund		
—	?	—	—	—	—	—	?	?	?	K. H.	1	—	1	2	166	világos, sötét gépterein — licht, finsterner Maschinensaal		
—	—	—	—	—	—	—	?	?	?	?	?	?	?	?	167	tágas és világos — geräumig und licht		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
—	18	—	—	—	—	—	6	4	6	K. H.	3	1	—	—	1	egészséges — gesund		
—	9	—	—	—	—	—	4	—	—	K. H.	1	2	—	4	2	sötét, tisztátalan — finster, unrein		
—	16	—	—	—	—	—	6	2	6	K. H.	2	—	—	3	3	sötét, egészségtelen — finster, ungesund		
—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	2	—	2	4	egészséges — gesund		
—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	—	3	5	tiszta, világos — rein, licht		
—	—	—	—	—	—	—	5	2	4	K. H.	1	—	—	2	6	világos, egészséges — licht, gesund		
—	18	—	—	—	—	—	5	—	4	L. G.	2	1	—	2	7	egészségtelen — ungesund		
—	—	—	—	—	—	—	4	—	3	K. H.	1	—	—	2	8	világos, nedves pinczehelyiség — lichter, feuchtes Kellerlokal		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	2	9	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
—	13	—	—	—	—	5.40	6.50	1.50	3	K. H.	2	1	—	1	1	világos, egészséges — licht, gesund		
—	10	—	—	—	—	—	6	—	3	K. H.	1	—	—	—	2	tiszta, egészséges — rein, gesund		
—	15	—	—	—	—	—	6.50	—	2.50	K. H.	3	—	—	—	3	világos és egészséges — licht und gesund		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	T. T.	—	1	—	—	4	egészséges és világos — gesund und licht		
—	9	—	—	—	—	—	6	—	3	K. H.	2	—	—	2	5	egészséges és világos — gesund und licht		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	6	tiszta, egészséges — rein, gesund		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	7	egészséges — gesund		
—	10	—	—	—	—	—	5	—	—	K. H.	1	—	—	1	8	egészséges és tiszta — gesund und rein		
—	—	—	9	—	—	—	3	—	—	K. H.	—	—	2	4	9	a törvénynek megfelelő — dem Gesetz entsprechend		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	10	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	1	11	rossz — schlecht		
—	—	—	—	—	—	—	5	—	1.20	K. H.	2	2	—	4	12	tűrhető — erträglich		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet		
—	12	—	—	—	—	—	6	—	—	K. H.	2	—	—	?	14	jó — gut		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	?	15	tiszta és tágas — rein und geräumig		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	1	16	világos — licht		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	2	17	világos — licht		
—	14	—	—	—	—	—	—	—	4	K. H.	1	1	1	—	18	kitűnő — ausgezeichnet		
—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	5	19	kifogástalan — tadellos		
—	7	—	3	—	—	3.50	3	—	—	K. H.	1	1	—	3	20	megfelelő — entsprechend		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	1	21	jó — gut		
—	?	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	?	—	5	22	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	1	—	23	—		
—	12	—	—	—	—	—	4	—	4	K. H.	3	—	—	4	24	—		
—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	25	világos és egészséges — licht und gesund		
—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	1	26	szűk és sötét — beschränkt und finster		
—	12	—	—	—	—	—	5	—	—	K. H.	1	1	1	4	27	egészséges — gesund		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	3	28	világos — licht		

meisters versteht der Prinzipal; Ueberstunden kommen vor. — 123 Főnök szed és nyom. Prinzipal setzt und druckt. — 124 Főnök egyedül dolgozik. Prinzipal arbeitet allein. — 125 Különóra ritkán lesz kárpótoltva; a segéd munkások egyúttal elárúsítónak is. Ueberstunden werden selten entschädigt; die Hilfsarbeiterin ist zugleich Verkäuferin. — 126 A

Ueberstunden werden mit 20 kr. bezahlt. — 4 A művezető a javítási és gép-mesteri teendőket végzi és ha sok a munka szed is; különórát csak ritkán fordulnak elő és 25 krral díjaztatnak. Der Faktor versteht die Agenden des Korrektors und

különóra rendesen szombat este. Der Setzer, sowie die 3 Lehrlinge drucken auch; Ueberstunden regelmässig am Sonnabend. — 10 Az egyik főnök szakember, a másik korrekturát olvas; a szedő egyszersmind gépmester és teljes ellátást élvez. Der eine Prinzipal ist Fachmann, der andere liest Korrektur; der Setzer ist zugleich Maschinenmeister und erhält ganze Verpflegung. — 11 Egy szedő nyomó hetl 9 frrtal és 1 tanoncz. Ein Schweizerdegen mit wöchentlich 9 fl. und 1 Lehrling. — 12 A főnök

művezető korrekturát olvas; a személyzet fizetésén kívül lakást is kap; a különóra 20 krral lesz fizetve. Faktor liest Korrektur; das Personal erhält ausser dem Lohn auch Wohnung; die Ueberstunde wird mit 20 kr. bezahlt.

Maschinenmeisters, setzt auch, wenn viel Arbeit ist; Ueberstunden kommen nur selten vor und werden mit 25 kr. bezahlt.

szakember. Prinzipal ist Fachmann. — 13 Különóra gyakori. Ueberstunden häufig. — 14 Különóra gyakori. Ueberstunden häufig. — 15 A lap majdnem minden számmal sok különóra, de kárpótás nélkül. Fast bei jeder Nummer des Blattes viel Ueberstunden, doch ohne Entschädigung. — 16 A főnök művezetői, javítási és gépmesteri teendőket végez. Der Prinzipal versteht die Agenden des Faktors, Korrektors und Maschinenmeisters.

Kerület és város <i>Bezirk und Stadt</i>	Folyó szám — <i>Laufende Zahl</i>	A cég neve <i>Name der Firma</i>	Munkaidő — <i>Arbeitszeit</i>	Személyzet száma — <i>Anzahl des Personals</i>										Az alkalmazottak fizetésbemondása								
				Művezetők — <i>Faktoren</i>	Javitnokok — <i>Korrektoren</i>	Bizonyos pénzben levő szedők <i>Setzer im gewissen Gelde</i>	Számolásban levő szedők <i>Setzer im Berechnen</i>	Gépmesterek <i>Maschinenmeister</i>	Nyomók — <i>Drucker</i>	Szedőtanoncok <i>Setzerlehrlinge</i>	Nyomótanoncok <i>Druckerlehrlinge</i>	A törvényszabta idő előtt felvett tanoncok <i>vor der gesetzmässigen Zeit aufgenommene Lehrlinge</i>	Segéd-munkások <i>Hilfsarbeiter</i>		Művezetők <i>Faktoren</i>	Javitnokok <i>Korrektoren</i>	Bizonyos pénzben levő szedők <i>Setzer im gewissen Gelde</i>			Számoló szedők <i>Setzer im Berechnen</i>		
													Férfi — <i>Männliche</i>	Női — <i>Weibliche</i>			Átlag <i>Durchschnitt</i>	Minimum	Maximum	Átlag <i>Durchschnitt</i>	Minimum	Maximum
oszlárak értékű forint																						
Debreczen*	29	Molnár János	10	—	—	1	—	1	—	3	—	3	1	—	—	—	?	?	?	—	—	—
Szatmár-Németi	30	Nagy Lajosné	10	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	31	Pázmány-könyvnyomda	10	—	—	4	—	1	—	3	—	—	1	—	—	—	9	10	9.50	—	—	
	32	Szabadsajtó-könyvnyomda	10	—	—	4	—	1	—	3	1	—	2	—	—	—	9	12	10	—	—	
Szolnok	33	Bakos István ¹⁷	10 1/2	—	—	3	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	
	34	Fuchs Lipót	10	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
	35	Háy Fülöp ¹⁸	10	—	—	2	—	—	—	4	1	4	—	—	—	—	8	9	8.50	—	—	
Tisza-Füred	36	Megyei könyvnyomda	9	—	—	3	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	
	37	Wachs Pál ¹⁹	10	—	—	2	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	7	8	7.50	—	—	
	38	Lőw Sámuel	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Török-Szt.-Miklós	39	Rubinstein S. ²⁰	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kassa.**																						
Alsó-Kubin	1	Árvamegyei Hirlap-nyomda ¹	9	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	4	3.50	—	—	
Bártfa	2	Blayer M.	—	—	1	1	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Beregszász	3	Hajadás-könyvnyomda ²	10	—	—	1	—	—	—	3	—	3	1	—	—	—	9	—	—	—	—	
Eperjes	4	Kösch Árpád ³	9	—	1	6	—	1	—	2	—	—	2	3	14	—	8	13	10.20	—	—	
	5	Pannonia-könyvnyomda ⁴	9	1	—	—	1	—	1	1	1	1	1	1	15	—	—	11	—	—	—	
Homonna	6	Waller M.	9	1	—	2	—	—	—	1	—	—	—	18	—	—	10	18	13	—	—	
Igló	7	Schmidt József ⁵	10	1	—	3	—	1	—	1	—	—	2	—	13	—	—	10	12	11	—	
	8	Alexy Ödön ⁶	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kassa	9	Bernovics Gusztáv ⁷	9	1	—	12	3	1	—	10	2	4	1	5	?	—	7	12	9.10	?	?	
	10	Kalafony J. ⁸	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	
	11	Özv. Lippóczy Józsefné ⁹	9	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Király-Helmoc	12	Ries Lajos ¹⁰	9	1	—	7	—	1	—	4	—	2	2	2	14	—	8	12	10.14	—	—	
	13	Werfer Károly ¹¹	9	1	—	9	—	1	—	6	—	5	3	2	16	—	10	11	10.33	—	—	
	14	Klein József ¹²	9	—	1	2	—	1	—	1	—	1	—	—	?	—	?	?	?	—	—	
Késmárk	15	Altmann Dávid dr. ¹³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	16	Santer Pál ¹⁴	10	—	—	2	—	—	—	3	1	3	2	—	—	—	—	12	—	—	—	
Lőcse	17	Reisz M. József	10	—	—	4	—	1	1	—	—	—	2	—	—	—	8	10	9	—	—	
	18	Werthmüller J. és fia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Liptó-Szt.-Miklós	19	Steier Izidor ¹⁵	10	—	—	2	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	9	12	10.50	—	—	
	20	Özv. Blayer Pinkásné és fia ¹⁶	11	—	—	3	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	5	6	?	—	—	
Munkács	21	Farkas Kálmán ¹⁷	10	—	—	2	—	—	—	5	—	5	—	—	—	—	8	—	9	—	—	
	22	Munkács-könyvnyomda ¹⁸	10	—	—	2	—	—	—	6	—	2	1	—	?	—	—	8	—	—	—	
Miskolc	23	Forster Rezső	10	1	—	5	—	1	—	7	1	3	1	2	16	—	7	11	9.40	—	—	
	24	Stamberger Bernát ¹⁹	?	1	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	25	Wesselényi Géza	10	1	—	3	—	1	—	10	1	6	1	1	10	—	6	10	8.33	—	—	
Nagy-Mihály	26	Landesmann B. ²⁰	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nagy-Rőcze	27	Einzig Ignác ²¹	9	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	
Poprád	28	Kohn Vilmos	9	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	10	—	—	
Putnok	29	Gärtner Ignác ²²	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	30	Györffy P. G. ²³	9 1/2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	31	Náray J. A. ²⁴	9 1/2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	
Rimaszombat	32	Rábely Miklós ²⁵	9 1/2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	
	33	Salva Károly ²⁶	10	1	1	6	—	1	—	4	—	—	1	1	12	15	7	10	8	—	—	
Rózsahegy	34	Kovács Mihály	?	—	—	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	8	10	?	—	—	
Rozsnyó	35	Nagy János ²⁷	10	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	4	—	—	—	
Sajó-Gömör	36	Ev. ref. főisk. könyvnyomda ²⁸	9	—	—	9	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	
Sárospatak	37	Landesmann Miksa és társa ²⁹	10	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	13	—	—	—	
	38	Lövy Adolf ³⁰	10	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	
	39	Zemplén-könyvnyomda ³¹	9	1	—	5	—	1	—	3	—	1	2	—	24	—	8	10	9	—	—	
Szerencs	40	Simon József ³²	10	—	—	1	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	
	41	Gelisz Miksa ³³	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ungvár	42	Jäger Bertalan ³⁴	10	1	—	5	—	—	—	3	2	—	1	—	14	—	9	14	10.60	—	—	
	43	Lévai Mór ³⁵	10	1	—	2	—	1	—	2	1	—	1	—	12	—	—	7.50	—	—	—	
	44	Székely és Illés ³⁶	10	1	—	2	—	1	—	2	1	—	1	—	13	—	8	9	8.50	—	—	

* 17 Vasárnap déli előtt is dolgoznak; éjjeli munka előfordul. Sonntags Vormittags wird auch gearbeitet; Nacharbeit kommt vor. — 18 Az egyik szedő korrekturát olvas, a

** 1 Az egyik szedő a gépen is dolgozik; a személyzet teljes ellátást élvez. Der eine Setzer arbeitet auch an der Maschine; das Personal genießt ganze Verpflegung. — 2 Főnök egyúttal gépmester. Prinzipal ist zugleich Maschinenmeister. — 3 A javítók szed is; különóra árszabály szerint lesz fizetve. Der Korrektor setzt auch; Ueberstunden werden nach Tarif bezahlt. — 4 A művezető korrekturát olvas és szed; a nyomó is szed. Der Faktor liest Korrektur und setzt; der Drucker setzt auch. — 5 A művezető korrekturát olvas; az egyik segéd munkás 14 éves. Der Faktor liest Korrektur; der eine Hilfsarbeiter zählt 14 Jahre. — 6 Főnök (vésnök) egyedül dolgozik. Prinzipal (Graveur) arbeitet allein. — 7 Főnök fia (szakember) művezető és javító. Prinzipals- sohn (Fachmann) ist Faktor und Korrektor. — 8 Főnök (vésnök) egyedül dolgozik. Prinzipal (Graveur) arbeitet allein. — 9 Egy szedő-nyomó heti 3.50 forinttal és teljes ellátással; a szedőhöz egyúttal kerékajtó; télen sok a különóra s fizetve lesz. Ein Schweizer- degen mit wöchentlich fl. 3.50 und ganzer Verpflegung; Setzerlehrling ist zugleich Rad- dreher; im Winter viel Ueberstunden, dieselben werden bezahlt. — 10 Főnök korrekturát olvas; a művezető szed is; az egyik gyorsajtó kettős gép. Prinzipal liest Korrektur; der Faktor setzt auch; eine der Schnellpressen ist eine Doppel-Maschine. — 11 A mű- vezető szed s egyszersmind lapkezelő; munkapangás ritkán áll be. Der Faktor setzt und

másikra a gépmesteri teendők vannak bízva. Der eine Setzer liest Korrektur, der an- dere ist mit den Agenden des Maschinenmeisters betraut. — 19 A főnök egyúttal gép- ist zugleich Blattadministrator; Arbeitsmangel stellt sich selten ein. — 12 A javítók teendők egy néptanító végzi; die Agenden des Korrektors versieht ein Volksschul- lehrer. — 13 Egy tanonc szed és a főnöknek nyom. Ein Lehrling setzt und die Prin- zipal druckt. — 14 Főnök (szakember) korrekturát olvas; a gépmesteri teendőket az egyik segéd munkás végzi. Prinzipal (Fachmann) liest Korrektur; die Agenden des Maschinenmeisters versieht der eine Hilfsarbeiter. — 15 Az egyik szedő a gépmesteri teendőket is végzi. Der eine Setzer versieht auch die Agenden des Maschinenmeisters. — 16 Szombaton nem dolgoznak. Samstag wird nicht gearbeitet. — 17 A főnök végzi a művezetői teendőket; a gépmester szed is; különóra nem lesz díjazva. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors; der Maschinenmeister setzt auch; Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 18 A lapok készülésekor csinált különórát nem fizetnek. Die bei Herstellung der Blätter gemachten Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 19 A főnök végzi a művezetői teendőket; a gépmester szed is; különóra nem lesz díjazva. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors; der Maschinenmeister setzt auch; Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 18 A lapok készülésekor csinált különórát nem fizetnek. Die bei Herstellung der Blätter gemachten Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 19 A főnök végzi a művezetői teendőket; a gépmester szed is; különóra nem lesz díjazva. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors; der Maschinenmeister setzt auch; Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 18 A lapok készülésekor csinált különórát nem fizetnek. Die bei Herstellung der Blätter gemachten Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 19 A főnök végzi a művezetői teendőket; a gépmester szed is; különóra nem lesz díjazva. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors; der Maschinenmeister setzt auch; Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 18 A lapok készülésekor csinált különórát nem fizetnek. Die bei Herstellung der Blätter gemachten Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 19 A főnök végzi a művezetői teendőket; a gépmester szed is; különóra nem lesz díjazva. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors; der Maschinenmeister setzt auch; Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 18 A lapok készülésekor csinált különórát nem fizetnek. Die bei Herstellung der Blätter gemachten Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 19 A főnök végzi a művezetői teendőket; a gépmester szed is; különóra nem lesz díjazva. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors; der Maschinenmeister setzt auch; Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 18 A lapok készülésekor csinált különórát nem fizetnek. Die bei Herstellung der Blätter gemachten Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 19 A főnök végzi a művezetői teendőket; a gépmester szed is; különóra nem lesz díjazva. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors; der Maschinenmeister setzt auch; Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 18 A lapok készülésekor csinált különórát nem fizetnek. Die bei Herstellung der Blätter gemachten Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 19 A főnök végzi a művezetői teendőket; a gépmester szed is; különóra nem lesz díjazva. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors; der Maschinenmeister setzt auch; Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 18 A lapok készülésekor csinált különórát nem fizetnek. Die bei Herstellung der Blätter gemachten Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 19 A főnök végzi a művezetői teendőket; a gépmester szed is; különóra nem lesz díjazva. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors; der Maschinenmeister setzt auch; Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 18 A lapok készülésekor csinált különórát nem fizetnek. Die bei Herstellung der Blätter gemachten Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 19 A főnök végzi a művezetői teendőket; a gépmester szed is; különóra nem lesz díjazva. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors; der Maschinenmeister setzt auch; Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 18 A lapok készülésekor csinált különórát nem fizetnek. Die bei Herstellung der Blätter gemachten Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 19 A főnök végzi a művezetői teendőket; a gépmester szed is; különóra nem lesz díjazva. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors; der Maschinenmeister setzt auch; Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 18 A lapok készülésekor csinált különórát nem fizetnek. Die bei Herstellung der Blätter gemachten Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 19 A főnök végzi a művezetői teendőket; a gépmester szed is; különóra nem lesz díjazva. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors; der Maschinenmeister setzt auch; Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 18 A lapok készülésekor csinált különórát nem fizetnek. Die bei Herstellung der Blätter gemachten Ueberstunden werden nicht bezahlt. — 19 A főnök végzi a művezetői teendőket; a gépmester szed is; különóra nem lesz díjazva. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors; der Maschinenmeister setzt auch;

Gehaltsangabe der Beschäftigten									Üzemerő Betriebs- kraft	A gépek száma Anzahl der Maschinen				Folyó szám — Laufende Zahl	A helyiség egészségügyi szempontból Das Lokal vom sanitären Gesichtspunkte	
Gépmesterek Maschinenmeister			Nyomók — Drucker			Férfi Männliche		Női Weibliche		Gyorsajló Schneldrucken	Táposóép Tretpressen	Kézi sajló Handpressen	Nemegyleti tagok Nichtvereinsmitglieder			
						segédmunkások — Hilfsarbeiter										
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Minimum								Maximum
Gulden österr. Währung																
?	?	?	—	—	—	?	?	—	—	K. H.	1	—	—	?	29	jó — gut
—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	?	30	tűrhető — erträglich
—	13	—	—	—	—	—	5	—	—	K. H.	1	1	—	1	31	világos és tiszta — licht und rein
—	12	—	—	—	—	—	4	—	—	K. H.	1	1	—	3	32	világos és tiszta — licht und rein
—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	2	1	—	5	33	világos és egészséges — licht und gesund
—	8	—	—	—	—	—	3.25	—	—	K. H.	1	—	1	1	34	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	2	35	megfelelő — entsprechend
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	3	36	egészségtelen pinczehelyiség — ungesunde Kellorlokaltit
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	2	37	egészségtelen — ungesund
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	?	1	1	—	—	38	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	39	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	2	1	világos és egészséges — licht und gesund
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	?	1	2	—	—	2	—
—	18	—	—	—	—	?	?	2.50	4.50	K. H.	1	1	—	—	3	jó — gut
—	—	—	12	—	—	4	5	—	—	L. G.	3	1	—	1	4	teljesen megfelelő — vollkommen entsprechend
—	—	—	—	—	—	—	4.50	—	2.50	K. H.	1	1	—	?	5	nem felel meg — entspricht nicht
—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	?	6	megfelelő — entsprechend
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	G. D.	1	1	1	5	7	tágas, magas és világos — geräumig, hoch und licht
—	14	—	—	—	—	—	5	—	—	K. H.	—	—	1	?	8	—
—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	L. G.	3	1	—	1	9	világos, télen nem felel meg — licht, im Winter nicht entsprechend
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	—	10	—
—	12	—	—	—	—	—	4.50	3	4.50	K. H.	1	—	—	—	11	megfelel — entspricht
—	13	—	—	—	—	—	4	3	4.50	K. H.	2	—	—	2	12	sötét, de tiszta — finster, aber rein
?	?	?	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	2	—	—	—	13	tisztátalan — unrein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	3	14	kifogástalan — tadellos
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	?	?	?	?	?	15	—
—	10	—	—	—	—	6	10	—	—	K. H.	2	3	—	?	16	jó, de nem tiszta — gut, aber nicht rein
—	—	—	—	—	—	—	4.50	—	—	K. H.	1	1	—	2	17	tágas, világos — geräumig, licht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	nincs üzemben — nicht im Betrieb
?	?	?	—	—	—	—	4	—	—	K. H.	1	1	—	3	19	magas és tiszta — hoch und rein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	1	3	20	rossz — schlecht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	2	21	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	K. H.	1	1	—	3	22	megfelelő — entsprechend
—	13	—	—	—	—	—	8	2.50	4.50	K. H.	1	1	1	—	23	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	1	24	sötét és szűk — finster und beschränkt
—	12	—	—	—	—	—	6	—	3	K. H.	1	1	—	2	25	egészséges — gesund
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	1	—	26	tiszta, de sötét — rein, aber finster
—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	1	27	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H. T. T.	—	1	1	—	28	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	29	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	—	30	egészséges — gesund
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	—	31	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	—	32	jó — gut
—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	3	33	tiszta — rein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	?	34	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	1.50	?	—	K. H.	1	1	—	2	35	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	5.60	1.25	5	K. H.	1	1	1	3	36	tiszta és világos — rein und licht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	—	37	tiszta — rein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	—	38	tiszta — rein
—	10	—	—	—	—	—	5	—	—	K. H.	1	1	—	3	39	tiszta — rein
—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	1	1	40	kitűnő — ausgezeichnet
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	2	—	—	41	jó — gut
—	9	—	—	—	—	—	3.50	—	—	K. H.	1	1	—	1	42	—
—	12	—	—	—	—	—	3.50	—	—	K. H.	1	1	—	1	43	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	4	44	sötét és egészségtelen — finster und ungesund

mester; vasárnap délelőtt is dolgoznak. Der Prinzipal ist zugleich Maschinenmeister; Sonntag Vormittags wird auch gearbeitet. — 20 Táposóép-nyomda; főnök nem szak-

munkaszünet. Die Bezahlung ist mit ganzer Verpflegung zu verstehen; Samstag und Sonntag ist Arbeitsruhe. — 22 Főnök (könyvkötő) egyedül dolgozik. Prinzipal (Buchbinder) arbeitet allein. — 23 A szedő, kinek ellátása is van, 2 szedő-nyomótanonczsal dolgozik; mind a két tanoncz a törvényiszabta idő előtt lett főlvéve. Der Setzer, welcher auch Verpflegung hat, arbeitet mit 2 Schweizerdegen-Lehrlingen; beide Lehrlinge wurden vor der vom Gesetz vorgeschriebenen Zeit aufgenommen. — 24 A szedő, kinek teljes ellátása is van, 2 szedő-nyomótanonczsal dolgozik. Der Setzer, welcher auch ganze Verpflegung hat, arbeitet mit 2 Schweizerdegen-Lehrlingen. — 25 A szedőknek teljes ellátásuk is van; a nyomdában 2 szedő-nyomótanoncz tanul. Die Setzer haben auch ganze Verpflegung; in der Druckerei lernen 2 Schweizerdegen-Lehrlinge. — 26 A javítók egyszersmind könyvvezető; a segédmunkás teljes ellátást is kap. Der Korrektor ist zugleich Buchhalter; der Hilfsarbeiter erhält auch Verpflegung. — 27 A főnök korrekturát olvas, szed és a gépet kezeli; a bérek teljes ellátással értendők. Prinzipal liest Korrektur, setzt und bedient die Maschine; die Löhne sind mit ganzer Verpflegung zu verstehen. — 28 A főnök korrekturát olvas és a gépet kezeli; különóra gyakori. Der Prinzipal liest Korrektur; Ueberstunden häufig. — 29 Szombat egész nap és vasárnap délután munkaszünet. Samstag während des ganzen Tages und Sonntag

ember és egyedül dolgozik. Tretpressen-Druckerei; Prinzipal ist kein Fachmann und arbeitet allein.

Nachmittags Arbeitsruhe. — 30 Szombat egész nap és vasárnap délután munkaszünet. Samstag während des ganzen Tages und Sonntag Nachmittags Arbeitsruhe. — 31 A művezető korrekturát olvas. Der Faktor liest Korrektur. — 32 A bérek teljes ellátással értendők. Die Löhne verstehen sich mit ganzer Verpflegung. — 33 4 tanoncz, mind a négy törvényiszabta idő előtt vétetett föl; a tanonczok rendesen más iparághoz fognak, mert itt nem szabadulnak föl. 4 Lehrlinge, alle vier wurden vor der gesetzmässigen Zeit aufgenommen; die Lehrlinge treten gewöhnlich zu einem anderen Gewerbe über, da sie hier nicht freigesprochen werden. — 34 A főnök kezeli a gépet; a művezető korrekturát olvas; sok különóra árszabály szerinti fizetéssel. Der Prinzipal bedient die Maschine; der Faktor liest Korrektur; viel Ueberstunden mit tarifmässiger Entlohnung. — 35 A művezető korrekturát olvas; a szedők gyakran változnak; különóra gyakori, de árszabály szerinti kárpótlással; szükség esetén kerékhajtó lesz alkalmazva 60 kr. napi bérről. Der Faktor liest Korrektur; die Setzer wechseln oft; Ueberstunden häufig, doch mit tarifmässiger Entschädigung; Raddreher wird nach Bedarf mit 60 kr. Taglohn beschäftigt. — 36 Az egyik főnök szakember; a művezető korrekturát olvas; a szedők nagyon változnak. Ein Prinzipal ist Fachmann; der Faktor liest Korrektur; die Setzer wechseln sehr oft.

Kerület és város <i>Bezirk und Stadt</i>	Folyó szám — <i>Laufende Zahl</i>	A cég neve <i>Name der Firma</i>	Munkaidő — <i>Arbeitszeit</i>	Személyzet száma — <i>Anzahl des Personals</i>										Az alkalmazottak fizetésbemondása					
				Művezetők — <i>Faktoren</i>	Javítók — <i>Korrektoren</i>	Bizonyos pénzben levő szedők <i>Setzer im gewissen Gelde</i>	Számolásban levő szedők <i>Setzer im Rechnen</i>	Gépmesterek <i>Maschinenmeister</i>	Nyomók — <i>Drucker</i>	Szedőtanoncok <i>Setzerlehrlinge</i>	Nyomótanoncok <i>Druckerlehrlinge</i>	A törvényszabta idő előtt fejeztet tanoncok <i>Vor der gesetzmässigen Zeit aufgenommene Lehrlinge</i>	Segéd-munkások <i>Hilfs-arbeiter</i>	Mű-vezetők <i>Fak-toren</i>	Javít-nokok <i>Korrekt-toren</i>	Bizonyos pénzben levő szedők <i>Setzer im gewissen Gelde</i>		Számoló szedők <i>Setzer im Berechnen</i>	
														Átlag <i>Durchschnitt</i>		Minimum	Maximum	Átlag <i>Durchschnitt</i>	
osztrák értékű forint																			
Pécs.*																			
Bonyhád.	1	Raubitschek Izor	11			1				2		2						?	
Csáktornya	2	Fischel Fülöp ¹	10			1		1		1			1				8	10	
Csurgó	3	Vágó Gyula	10			2				2							9	8.50	
Devecser	4	Rosenberg Zsigmond ²	10			1											4		
Dombóvár	5	Első dombóvári könyvnyomda																	
Dunaföldvár	6	Schwarz Manó	10			1		1		1	1	1	1				8		
Gyöngy	7	Krausz-Spiegl J.	10			2				1		1					8.50		
	8	Berzsenyi Dániel-könyvnyomda	10	1		3		1					1				3	11	?
	9	Hagelmann Károly ³	11			2	3	1		4	1	4	1				6	7	6.50
Kaposvár	10	Kéthelyi Miksa ⁴	?			1				6	2	8	1	1			8		5
	11	Magyar János ⁵	11							2	1	2	1						8
	12	Megyei könyvnyomda ⁶	?																
Keszthely	13	Farkas János ⁷	10	1		2				1					?		7	8	7.50
	14	Nádai J. ⁸	10			1				2		1						?	
Mohács	15	Blandl János	10			1		1		2			1					9	
	16	Rosenthal Márk ⁹	10	1		1		1		1	1		1		13			11	
Nagy-Atád	17	Günsberger Antal	9			1			1	1								?	
	18	Fischel Fülöp ¹⁰	9	1		5		1		4	1	2	2	1	16		10	11	?
Nagy-Kanizsa	19	Singer Lipót ¹¹	9			1		1					1	1				12	
	20	Ifj. Wajdics József ¹²	9			1		1		4		2	1	2				13	
	21	Weisz L. és F. ¹³	10			3		1		1	2		2	3			12	15	13
Paks	22	Rosenbaum Miksa																	
	23	Ev. ref. főisk. könyvnyomda ¹⁴	10				4			1		1	2	1					6
Pápa	24	Goldberg Gyula	9	1	1	2		1		1		1	1	1	15	15	8	10	9
	25	Nobel Armin	11			2		1		2			3					8	
	26	Püspöki lyceumi könyvnyomda ¹⁵	10	1		2				4			2	1	14		7	10	8.50
Pécs	27	Telegdi Armin ¹⁶	10	1	1	11		2		9	1	2	1	6	22	14	7	18	11.27
	28	Taizs József ¹⁷	9	1		7		2		10		1	3	4	15		7	12	10.42
	29	Taizs Mihály ¹⁸																	
Siklós	30	Harangozó József	9							1	1	2							
	31	Löwy Miksa ¹⁹	?																
Sümeg	32	Horvát Gábor	10			1			1	2								10	
	33	Bátr János ²⁰	9			3		1		2			1	1				10	
Szegzárd	34	Ujfaluassy Lajos ²¹	9	1		1		1		1			1		15			10	
Szigetvár	35	Corvina-könyvnyomda ²²	10																
Tab	36	Pfeifer Ignác ²³	10							2	1	1							
Tapolca	37	Löwy B.	11			1		1		1	1	2						9	
Tolna	38	Schelly József ²⁴	10																
Tolna-Tamási	39	Jeruzsálem Ede ²⁵	10							1		1							
	40	Egyházmegyei könyvnyomda																	
Veszprém	41	Köves és Boros	?			1		1		1			1					7	
	42	Krausz A. fia ²⁶	10	1		3		1		1	1		1	1	12		8	9	?
Zala-Egerszeg	43	Breisach Sámuel ²⁷	10	1						2			1		12				
	44	Özv. Tahy Rozália ²⁸	10	1		1				2			1	1	13			7	
Szeged.**																			
Ada	1	Berger Adolf ¹	10		1	2				4					?			8	
Apatin	2	Szavadilli József ²	10			2				3		1						4	
	3	Kollár Antal és fia	10			1				1		1						9	
Baja	4	Nánay Lajos	?			1		1		3								?	
	5	Streintz Gyula ³	?			1				1			1					4	
Battonya	6	Hungária könyvnyomda	10		1	2		1		2	1	3	1		10			9	
	7	Drechsel Géza báró ⁴	?			1				2	2	2					?	?	?
Békés	8	Özv. Mar N. ⁵	?			1			1	2	1	?						?	
	9	Povársay László	10							1	1								
Békés-Csaba	10	Corvina-könyvnyomda ⁶	10			4		1		4							8	11	?
	11	Lepage Lajos ⁷	10			1				1								8	

* 1 A szedőnek 9 órai munkaideje van; a gépmester szed is. Arbeitszeit des Setzers ist eine 9stündige; Maschinenmeister setzt auch. — 2 A főnök is dolgozik; a szedőnek ellátása van. Prinzipal arbeitet auch; Setzer hat Verpflegung. — 3 A főnök egyúttal művezető és javítók; a gyorsajátók között 1 kettős gép. Prinzipal ist zugleich Faktor und Korrektor; unter den Schnellpressen 1 Doppelmachine. — 4 Különóra gyakori, de kárpótlás nélkül. Ueberstunden häufig, doch ohne Entschädigung. — 5 Kisegítő előfordul heti 10 frttal. Aushilfe mit wöchentl. 10 fl. kommt vor. — 6 A főnök 3 tanonczal, kik közül 2 a törvényszabta idő előtt lett főlvéve, dolgozik és ha sok a munka 1-2 rab mint segéd munkás kisegít. Prinzipal arbeitet mit 3 Lehrlingen, von welchen 2 vor der gesetzmässigen Zeit aufgenommen wurden; bei Arbeitshäufung helfen 2 Sträflinge als Hilfsarbeiter aus. — 7 A művezető kezeli a gépet. Der Faktor bedient die Maschine. — 8 Szedő egyúttal nyomó. Setzer ist zugleich Drucker. — 9 Főnök korrekturát olvas. Prinzipal liest Korrektur. 10 Művezető egyúttal javítók; különóra gyakori. Faktor ist zugleich Korrektor; Ueberstunden häufig. — 11 Szedő egyúttal

javitók; különóra ritka. Setzer ist zugleich Korrektor; Ueberstunden selten. — 12 Szedő egyúttal javítók; a segéd munkások közül 1 tanuló-leány. Setzer ist zugleich Korrektor; unter den Hilfsarbeitern 1 Lehrling. — 13 Az egyik főnök (szakember) egyúttal művezető és javítók; a 10-dik óra fizetve lesz. Der eine Prinzipal (Fachmann) ist zugleich Faktor und Korrektor; die 10. Stunde wird bezahlt. — 14 Az egyik segéd munkás egyúttal gépmester. Der eine Hilfsarbeiter ist zugleich Maschinenmeister. — 15 A művezető korrekturát olvas; egyik kerékajtó (vagy cipész) egyúttal gépmester. Der eine Radreher (gewesener Schuhmacher) ist zugleich Maschinenmeister. — 16 A művezető korrekturát is olvas; a javítók lapkorrekturát olvas és délután 2-től este 7-ig szed; az egyik gépmester nappal, a másik éjjel után 2-től másnap délig dolgozik; munkaidő a lapnál délután 2-től éjfélig tart. Der Faktor liest auch Korrektur; der Korrektor liest Blattkorrektur und setzt von 2 Uhr Nachmittags bis 7 Uhr Abends; der eine Maschinenmeister arbeitet bei Tag; der andere von 2 Uhr Nachts bis am andern Tag Mittags; Arbeitszeit beim Blatt von 2 Uhr Nachmittags bis

** 1 A javítók nem szakember. Der Korrektor ist kein Fachmann. — 2 A szedők teljes ellátást is élveznek. Die Setzer geniessen auch ganze Verpflegung. — 3 A szedőnek

teljes ellátása is van. Der Setzer hat auch ganze Verpflegung. 4 Főnök (szakember) korrekturát olvas és szed is. Prinzipal (Fachmann) liest Korrektur und setzt auch.

Gehaltsangabe der Beschäftigten									Üzemerő Betriebs- kraft	A gépek száma Anzahl der Maschinen				Folyó szám — Laufende Zahl	A helyiség egészségügyi szempontból Das Lokal vom sanitären Gesichtspunkte
Gépmesterek Maschinenmeister			Nyomók — Drucker			Férfi Männliche		Női Weibliche							
						segédmunkások — Hilfsarbeiter									
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Minimum	Maximum						
Gulden österr. Währung															
—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	1	világos és magas — licht und hoch	
—	11	—	—	—	—	—	3	—	K. H.	1	1	—	1	2 megfelelő — entsprechend	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	2	3 igen jó — sehr gut	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	4 jó — gut	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	—	5 adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet	
—	?	—	—	—	—	—	8	—	K. H.	1	1	—	—	6 jó — gut	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	2	7 nagyon jó — sehr gut	
11.55	—	—	—	—	—	—	6	—	K. H.	1	1	—	?	8 meglehető — annehmbar	
12	—	—	—	—	—	—	6	—	P. P.	3	1	—	6	9 egészségtelen — ungesund	
—	—	—	—	—	—	—	5	—	K. H.	1	1	—	1	10 egészségtelen és sötét — ungesund und finster	
—	—	—	—	—	—	—	5	—	K. H.	1	—	—	—	11 egészséges és szép — gesund und schön	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	—	12 tűrhető — leidlich	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	13 megfelel — entspricht	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	1	14 géphely szűk, sötét — Maschinenraum beschränkt, finster	
14	—	—	—	—	—	—	4.80	—	K. H.	?	—	—	—	15 egészséges — gesund	
13	—	—	—	—	—	—	5	—	K. H.	1	—	—	1	16 jó és tiszta — gut und rein	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	—	17 megfelelő — entsprechend	
15	—	—	—	—	—	—	4	—	K. H.	2	1	1	—	18 pinczehelyiség, sötét, nedves — Kellerlokalität, dunkel, feucht	
11	—	—	—	—	—	—	4.80	—	K. H.	1	1	—	1	19 jó és egészséges — gesund und gut	
11	—	—	—	—	—	—	5.50	1.80	K. H.	1	1	—	—	20 tűrhető — leidlich	
15	—	—	—	—	—	—	6.25	2	K. H.	1	3	1	1	21 tiszta és világos — rein und licht	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	—	22 adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	?	23 igen jó, világos és tiszta — sehr gut, licht und rein	
—	8	—	—	—	—	—	4	5	K. H.	1	1	1	—	24 —	
10	10	—	—	—	—	—	?	?	K. H.	1	—	—	—	25 tiszta és jó — rein und gut	
—	—	—	—	—	—	—	5	9	K. H.	1	—	—	—	26 világos és egészséges — licht und gesund	
10	16	13	—	—	—	—	6	1	L. G.	3	2	—	2	27 sötét és egészségtelen — finster und ungesund	
12	14	13	—	—	—	—	5	2	K. H.	3	1	—	1	28 egészséges, megfelelő — gesund, entsprechend	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29 —	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	—	30 világos és tiszta — licht und rein	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	?	31 egyszersmind lakás — zugleich Wohnung	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	1	32 igen jó — sehr gut	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	33 világos és tiszta — licht und rein	
12	—	—	—	—	—	—	4.50	—	K. H.	1	—	1	2	34 —	
11.25	—	—	—	—	—	—	7	—	K. H.	1	—	1	—	35 jó — gut	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	3	—	—	36 egészséges — gesund	
—	9	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	?	37 egészséges — gesund	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	1	38 tiszta és szellős — rein und luftig	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	39 jó — gut	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40 adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet	
—	?	—	—	—	—	—	5	—	?	?	?	?	?	41 —	
—	11	—	—	—	—	—	5	—	K. H.	1	1	—	—	42 kedvező — günstig	
—	—	—	—	—	—	—	1.20	—	K. H.	1	1	—	—	43 egészséges és tiszta — gesund und rein	
—	—	—	—	—	—	—	1.25	—	K. H.	1	1	1	—	44 egészséges és tiszta — gesund und rein	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	?	?	?	—	1	—
—	—	—	—	—	—	—	?	—	K. H.	?	?	?	—	2	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	1	3	tiszta és szellős — rein und luftig
—	?	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	—	4	—
—	—	—	—	—	—	—	5	—	K. H.	1	—	1	—	5	—
—	14	—	—	—	—	—	4	—	K. H.	2	—	—	3	6 megfelelő — entsprechend	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	2	—	1	1	7 szép és tiszta — schön und rein	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	2	8 meglehető — annehmbar	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	—	9 piszkos, rossz — schmutzig, schlecht	
—	11	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	1	10 világos, tiszta, igen szellős — licht, rein, sehr luftig	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	1	11 sötét és egészségtelen — finster und ungesund	

Mitternacht. — 17 Kisebb ünnepeken délelőtt dolgoznak; a művezető szed is. An kleineren Feiertagen wird Vormittags gearbeitet; der Faktor setzt auch. — 18 Folyó év május 1-jével feloslik a nyomda. Mit 1. Mai 1. J. wird die Druckerei aufgelöst. — 19 A főnök egyedül dolgozik, csak felesége segít. Prinzipal arbeitet allein, nur seine Frau hilft. — 20 Főnök egyúttal művezető és javítnok; télen sok a különóra árszabály szerinti fizetéssel. Prinzipal ist zugleich Faktor und Korrektor; viel Ueberstunden im Winter mit tarifmässiger Bezahlung. — 21 Különóra gyakori, rendszeren télen valamint vasár- s ünnepnapokon. Ueberstunden häufig, gewöhnlich im Winter und an Sonn- und Feiertagen. — 22 Főnök 1 szedő-nyomóval, kinek heti 5 frt és teljes ellátása van, dolgozik; különóra árszabály szerint lesz fizetve. (?) Prinzipal arbeitet mit 1 Schweizerdegen, welcher wöchentl. 5 fl. und ganze Verpflegung hat; Ueberstunden werden tarifmässig bezahlt. (?) — 23 Főnök is dolgozik. Prinzipal arbeitet auch. — 24 1 szedő-nyomó havi 32 frttal. 1 Schweizerdegen mit monatl. 32 fl. — 25 Szedőt csak télen, gépmestert és segédmunkást szükség szerint alkalmaz. Beschäftigt einen Setzer nur im Winter,

5 A főnöknek fiai szednek és nyomnak. Die Söhne der Prinzipalin setzen und drucken. — 6 A gépmester szedő teendőket is végez; különóra ritkán fordul elő. Der

Maschinenmeister und Hilfsarbeiter je nach Bedarf. — 26 Főnök korrekturát olvas, lapkorrekturát pedig a művezető olvassa külön fizetés mellett. Prinzipal liest Korrektur, Blattkorrektur aber liest der Faktor bei Extrabezahlung. — 27 Főnök egyúttal javítnok; a művezető szed és gépnél dolgozik; szeptembertől áprilisig 1—2 szedő heti 8 frttal lesz alkalmazva. Prinzipal ist zugleich Korrektor; der Faktor setzt und arbeitet an der Maschine; vom September bis April werden 1—2 Setzer mit wöchentl. 8 fl. beschäftigt. — 28 Művezető javítnoki, gépmesterei és szedői teendőket is végez; a segédszemélyzetnek teljes ellátása is van; különóra csakis május, június és december hónapokban fordul elő, a mikor kisegítőt is alkalmaznak. Faktor versieht die Agenden eines Korrektors, Maschinenmeisters und Setzers; das Hilfspersonal hat auch ganze Verpflegung; Ueberstunden kommen nur in den Monaten Mai, Juni und Dezember vor, in welcher Zeit man auch Aushilfe beschäftigt.

Maschinenmeister versieht auch die Agenden eines Setzers; Ueberstunden kommen selten vor. — 7 Különóra ritkán fordul elő. Ueberstunden kommen selten vor.

Kerület és város Bezirk und Stadt	Folyó szám — Laufende Zahl	A cég neve Name der Firma	Személyzet száma — Anzahl des Personals											Az alkalmazottak fizetésbemondása								
			Munkaidő — Arbeitszeit	Művezetők — Faktoren	Javítók — Korrektoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde	Számolásban levő szedők Setzer im Berechnen	Gépmesterek Maschinenmeister	Nyomók — Drucker	Szedőtanoncok Setzerlehrlinge	Nyomótanoncok Druckerlehrlinge	A törvénytől való előtti felvett tanoncok Vor der gesetzlichen Zeit aufgenommene Lehrlinge	Segéd- munkások Hilfs- arbeiter		Mű- vezetők Fak- toren	Javit- nokok Korre- ktoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde			Számoló szedők Setzer im Berechnen		
													Férfi — Männliche	Női — Weibliche			Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt
osztrák értékű forint																						
Szeged.*																						
Békés-Csaba	12	Povázsay Sándor	?	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
B.-Topolya	13	Wilhelm Miksa	10	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—
	14	Hegyi Antal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csongrád	15	Schvarcz Sándor	10	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—
	16	Szilber Jánosné	10	1	1	2	—	1	—	1	—	1	—	1	10	8	—	7	—	—	—	—
Gyoma	17	Kner Izidor ⁸	10	1	—	2	—	1	—	1	—	1	2	1	13	—	—	9	10	9.50	—	—
Gyula	18	Dobay János ⁹	10	—	—	3	—	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	8	9	8.66	—	—
	19	Kohn Adolf ¹⁰	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	20	Hungaria-könyvnyomda	10	1	—	1	—	—	—	3	—	3	1	1	12	—	—	10	—	—	—	—
H.-M.-Vásárhely	21	Kanitzer Gottlieb	9	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	22	Lévai Fülöp	10	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	8	—	—	—	—
	23	Városi könyvnyomda	10	1	—	—	—	—	1	1	—	1	1	1	12	—	—	—	—	—	—	—
Kún-Szt.-Miklós	24	Özv. Bors Károlyné ¹¹	10	1	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	8	—	—	8	—	—	—	—
Makó	25	Gaal László ¹²	10	1	—	2	—	—	1	2	—	—	—	—	10	—	—	6	—	—	—	—
	26	Neumann József ¹⁸	10	1	—	1	—	—	—	3	1	—	—	1	14	—	—	8	—	—	—	—
Mindszent	27	Goldstein Mór	10	—	—	1	—	1	—	1	1	1	1	—	—	—	—	10	—	—	—	—
Ó-Becse	28	Löwy Lajos ¹⁴	10	—	—	2	—	1	—	4	—	2	1	—	—	—	—	9	10	9.50	—	—
Ó-Kanizsa	29	Schwarz A.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	30	Altstädter M. Johanna ¹⁵	10 1/2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	13	10	—	—
Orosháza	31	Kellner Albert ¹⁶	?	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	?	—	—	—	—
	32	Veres Lajos	10 1/2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	6.50	6.25	—	—
	33	Bittermann József	9	—	—	—	—	1	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	34	Krausz és Fischer	9	1	—	1	—	1	—	4	1	—	1	2	15	—	—	8	—	—	—	—
Szabadka	35	Petrovics Dusan dr. ¹⁷	9	1	—	—	—	—	1	2	—	—	1	—	14	—	—	—	—	—	—	—
	36	Schlesinger Sándor ¹⁸	9	—	—	—	—	—	1	4	1	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
	37	Székely Simon ¹⁹	9	—	—	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—
	38	Sámuel Adolf ²⁰	9	—	—	1	—	—	—	2	2	4	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—
Szarvas	39	Sápszky János	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	40	Székes Antal ²¹	10	—	—	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	?	—	—	—	—
	41	Bába Sándor ²²	9	1	—	12	—	1	—	6	—	—	2	4	18	—	—	8	13	?	—	—
	42	Endrényi Imre ²³	9	1	1	6	—	1	—	8	1	1	2	3	14	15	—	8	17	11	—	—
Szeged	43	Endrényi Lajos ²⁴	9	1	—	3	—	1	—	3	—	3	1	2	15	—	—	6	11	?	—	—
	44	Engel Adolf ²⁵	9	1	1	7	—	2	—	3	—	—	2	8	19	15	—	6	12.50	11	—	—
	45	Fürtös testvérek ²⁶	10	—	—	2	—	1	—	2	—	—	1	—	—	—	—	10	—	—	—	—
	46	Várnai L. ²⁷	9	1	—	3	—	2	—	2	—	?	1	6	16	—	—	7	10	8.50	—	—
Szeghalom	47	Kovács A. ²⁸	?	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szentes	48	Sima Ferencz ²⁹	10	1	—	4	—	1	—	3	—	—	1	1	?	—	—	5	8	6.75	—	—
	49	Szentes és Vidéke nyomda ³⁰	10	1	—	4	—	1	—	1	—	—	2	1	14	—	—	8	10	9	—	—
	50	Klenóczky József	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zenta	51	Schwarz Sándor ³¹	10	—	—	2	—	1	—	2	—	—	1	—	—	—	—	8	10	9	—	—
	52	Zentai Hirlap könyvnyomda	10	—	—	1	—	1	—	1	1	—	1	—	—	—	—	8	—	—	—	—
	53	Bittermann Nándor ³²	9	1	1	8	—	2	—	1	—	—	1	—	?	?	7.50	12.25	?	—	—	—
Zombor	54	Oblat Károly ³³	10	—	—	1	—	—	—	8	—	5	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—
	55	Zombor és Vidéke nyomda ³⁴	10	1	—	6	—	—	—	9	—	—	1	—	8	—	—	6	8	?	—	—
Nagyvárad.**																						
Belényes	1	Süssmann Lázár	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margitta	2	Klein Lipót	10	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—
Nagy-Szalonta	3	Adler Jakab	9	1	2	6	—	1	—	3	1	4	—	—	14	?	—	9	12	?	—	—
	4	Reich Jakab ¹	10	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—
	5	Ifj. Berger Sámuel ²	9	—	1	3	—	1	—	2	—	2	1	2	—	10	—	7	12	9	—	—
	6	Freund Lajos	?	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—
Nagyvárad	7	Láng József ³	9	1	2	12	—	1	—	7	1	4	3	4	20	15	—	7	15	11	—	—
	8	Laszky Ármán ⁴	9	1	1	10	—	1	—	8	1	6	2	3	20	10	—	9	15	11.40	—	—
	9	Neumann Vilmos ⁵	9	—	—	2	—	—	—	2	—	1	2	1	—	—	—	10	12	11	—	—
	10	Rosenbaum V. Vilmos ⁶	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

* 8 A művezetői és javítói teendőket az egyik szedő végzi; a segéd munkásnének a könyvkötészetben is kell dolgozni, a segéd munkásoknak ellenben mezei munkákat is végezni. Die Agenden des Faktors und Korrektors versieht der eine Setzer; die Hilfsarbeiterin muss auch in der Buchbinderei arbeiten, die Hilfsarbeiter hingegen auch Feldarbeiten verrichten. — 9 Különóra minden szombaton, de kárpótás nélkül, azonkívül ritkán fordul elő; a nyomónak szedni is kell. Ueberstunden jeden Samstag, doch ohne Entschädigung; sonst kommen solche selten vor; der Drucker muss auch setzen. — 10 1 szedő-nyomó heti 9 forint. 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 9 fl. — 11 A művezetőnek teljes ellátása van. Der Faktor hat ganze Verpflegung. — 12 A művezető korrekturát olvas és szed is. Der Faktor liest Korrektur und setzt auch. — 13 A művezető korrekturát olvas és szed is. Der Faktor liest Korrektur und setzt auch. — 14 Főnök korrekturát olvas; sok különóra, különösen télen, kárpótás mellett. Prinzipal liest Korrektur; viel Ueberstunden, besonders im Winter, bei Entschädigung. — 15 Az

** 1 Főnök (szakember) is dolgozik. Prinzipal (Fachmann) arbeitet auch. — 2 Javitnok nem szakember. Korrektor Nichtfachmann. — 3 A napilap éjjel szedődik; a 2 javítók (az egyik szakember) főként minden második napon olvas; a művezető a nappali munkák korrekturát és revíziót olvassa; a főnök szakember; különórás az igen

egyik szedő nyom is; e nyomdában 5 szedő-nyomótanonc tanul. Der eine Setzer druckt auch; in dieser Druckerei lernen auch 5 Schweizerdegen-Lehrlinge. — 16 E nyomda rövid idő előtt lett berendezve. Diese Druckerei wurde vor kurzer Zeit eingerichtet. — 17 A művezető és nyomó szednek is. Der Faktor und Drucker setzen auch. — 18 A segéd munkásnak teljes ellátása van. Der Hilfsarbeiter hat ganze Verpflegung. — 19 A szedő egyúttal javítók és nyomó. Der Setzer ist zugleich Korrektor und Drucker. — 20 A főnök (nem szakember) egyúttal gépmester. Der Prinzipal (Nichtfachmann) ist zugleich Maschinenmeister. — 21 Főnök nyom. Prinzipal druckt. — 22 Munkaidő a gépeknél 10 órai; a gépmester egyúttal tömöntő; a művezető korrekturát olvas és szed is. Arbeitszeit bei den Maschinen 10stündige; der Maschinenmeister ist zugleich Stereotypur; der Faktor liest Korrektur und setzt auch. — 23 A művezető korrekturát olvas és szed is; a javítók lapkorrekturát olvas és szed; a lapszedőknek, kik bizonyos pénzben vannak, 16 ciceróra 300 garmondsoros deputatjuk van; a gépeknél 10 órai munka-

gyakorl. Das Tagblatt wird bei Nacht gesetzt; die 2 Korrektoren (der eine ist Fachmann) lesen abwechselnd jeden zweiten Tag; der Faktor liest Korrektur und Revision von den Tagarbeiten; der Prinzipal ist Fachmann; Ueberstunden sehr häufig. — 4 A művezető a nappali korrekturát olvassa; a javítók csak a lap korrekturáit olvassa, melyet

Gehaltsangabe der Beschäftigten								Üzemerő Betriebs- kraft	A gépek száma				Folyó szám — Laufende Zahl	A helyiség egészségügyi szempontból Das Lokal vom sanitären Gesichtspunkte		
Gépmesterek Maschineumeister			Nyomók — Drucker			Férfi Männliche	Női Weibliche		Anzahl der Maschinen							
						segédmunkások — Hilfsarbeiter										
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum		Minimum	Maximum	Gyorskajó Schnellpressen	Taposógép Freipressen			Kézi sajtó Handpressen	Nichtvereinsmitglieder Nemgyleti tagok
Gulden österr. Währung																
—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	—	12	tisztátalan — unrein		
—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	?	13	jó — gut		
—	—	—	—	—	—	—	—	?	1	—	—	—	14	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet		
—	8	—	—	—	—	—	2.50	K. H.	1	—	1	2	15	a czélnak megfelelő — zweckentsprechend		
—	7	—	—	—	—	1.20	3.45	K. H.	1	1	—	—	16	meglehető — annehmbar		
—	11	—	8	—	—	—	6	K. H.	2	1	1	1	17	jó — gut		
—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	1	18	tűrhető — erträglich		
—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	1	19	nagyon egészségtelen, sötét — sehr ungesund, finster		
—	—	—	—	—	—	—	3.50	K. H.	1	1	—	1	20	piszkos — unrein		
—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	21	tiszta — rein		
—	10	—	—	—	—	—	4	K. H.	1	—	—	2	22	megfelelő — entsprechend		
—	—	—	—	—	—	—	4	K. H.	1	—	—	1	23	tiszta — rein		
—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	2	24	jó — gut		
—	—	—	—	—	—	—	4	K. H.	1	—	—	3	25	elég világos — genügend licht		
—	—	—	—	—	—	—	3.60	K. H.	1	—	—	2	26	kiegélítő — zufriedenstellend		
—	12	—	—	—	—	—	?	K. H.	1	—	—	1	27	egészséges — gesund		
—	10	—	—	—	—	—	3	K. H.	1	1	1	1	28	tiszta és világos — rein und hell		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet		
—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	2	—	2	30	nagyon szűk — sehr beschränkt		
—	8	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	?	31	egészséges és világos — gesund und hell		
—	9	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	3	32	meglehető — annehmbar		
—	10	—	—	—	—	—	5	K. H.	1	1	—	—	33	világos, piszkos, alacsony — licht, schmutzig, niedrig		
—	—	—	—	—	—	—	4	K. H.	1	1	—	3	34	jó — gut		
—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	—	35	sötét, de tiszta — rein, aber finster		
—	—	—	—	—	—	—	1.50	K. H.	1	1	1	1	36	együttal konyha — zugleich Küche		
—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	37	tiszta — rein		
—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	2	38	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet		
—	14	—	—	—	—	5	8	K. H.	—	—	1	1	40	tűrhető — annehmbar		
—	10	—	—	—	—	—	4	L. G.	4	—	—	2	41	rossz, különösen nyáron — schlecht, besonders im Sommer		
—	16	—	—	—	—	—	5	K. H.	1	1	—	3	42	kényelmes és világos — bequem und licht		
9	14	11.50	—	—	—	—	7	L. G.	2	2	—	—	43	tűrhető — erträglich		
—	10	—	—	—	—	—	6	L. G.	4	2	1	1	44	tűrhető — erträglich		
—	10	—	—	—	—	—	5	K. H.	1	1	—	2	45	sötét és egészségtelen — finster und ungesund		
—	—	—	—	—	—	—	—	L. G.	3	2	—	1	46	megfelel — entspricht		
—	11	—	—	—	—	—	4.50	K. H.	1	1	1	3	47	világos — licht		
—	11	—	—	—	—	—	5	K. H.	1	—	1	3	48	tiszta és világos — rein und licht		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	49	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet		
—	12	—	—	—	—	—	5	K. H.	1	—	—	?	50	tágas — geräumig		
—	8	—	—	—	—	—	?	K. H.	1	—	—	1	51	jó — gut		
7.50	12.25	9.87	—	—	—	—	1.75	K. H.	1	—	—	—	52	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	3	—	1	—	53	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	1	54	—		
—	—	—	—	—	—	—	3	K. H.	1	1	—	—	55	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
—	10	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	1	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet		
—	14	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	2	2	szellős és tágas — luftig und geräumig		
—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	1	—	3	jó — gut		
—	16	—	—	—	—	—	6	K. H.	1	1	—	—	4	kitűnő — ausgezeichnet		
—	—	—	—	—	—	—	2	K. H.	1	1	—	1	5	kiegélítő — ausreichend		
—	16	—	10	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	6	—		
—	20	—	—	—	—	5	6.50	K. H.	2	1	—	1	7	világos és tiszta — licht und rein		
—	—	—	—	—	—	6	7.50	K. H.	2	1	1	—	8	—		
—	—	—	—	—	—	1	5	K. H.	1	1	—	—	9	megfelelő — entsprechend		
—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	?	?	?	—	10	—		

idő. Der Faktor liest Korrektur und setzt auch; der Korrektor liest Blattkorrektur und setzt; die Blattsetzer, welche im gewissen Gelde sind, müssen 300 Garmondzeilen Deputat auf 16 Cicero setzen; bei den Maschinen 10stündige Arbeitszeit. — 24 Gépek-nél 10 órai munkaidő; a művezető korrekturát olvas és szed is. Bei den Maschinen 10stündige Arbeitszeit; Der Faktor liest Korrektur und setzt. — 25 Gépek-nél 10 órai munkaidő; különóra ritka. Bei den Maschinen 10stündige Arbeitszeit; Ueberstunden selten. — 26 Különóra előfordul. Ueberstunden kommen vor. — 27 Gépek-nél 10 órai munkaidő; különóra gyakori. Bei den Maschinen 10stündige Arbeitszeit; Ueberstunden häufig. — 28 A nyomdai munkákat a főnök és a tanoncz végzi. Die Druckereiarbeiten versehen der Prinzipal und der Lehrling. — 29 A művezető korrekturát olvas és szed is; a lap készítésekor előforduló különórákért kárpótlás nem jár, sőt a szedők kötelesek a lapot expedálni is. Der Faktor liest Korrektur und setzt auch; für die bei Herstellung des Blattes vorkommenden Ueberstunden wird keine Entschädigung gezahlt, ja

éjjel szednek; különóra gyakori. Faktor liest Tagkorrektur; der Korrektor liest nur Korrekturen des Blattes, welches bei Nacht gesetzt wird; Ueberstunden häufig. — 3 Főnök (nem szakember) egyúttal gépmester; a második szedő csak kisegítésképpen alkalmazva. Prinzipal (Nichtfachmann) ist zugleich Maschinenmeister; der zweite Setzer

die Setzer sind sogar verpflichtet, das Blatt zu expediren. — 30 A lap készítésekor előforduló különórákért kárpótlás nem jár, egyéb különórát 15 és 20 krral díjaznak; a művezető egyúttal javítok. Für zur Zeit der Herstellung des Blattes vorkommende Ueberstunden wird keine Entschädigung gezahlt; der Faktor ist zugleich Korrektor. — 31 Különóra ritka. Ueberstunden selten. — 32 Főnök fia a művezető, fivére a javítok, miután a nyomda a megye házában van, 4 rabot is alkalmaznak segédmunkásként; a bejegyzett segédmunkásként ellátása is van. Des Prinzipals Sohn ist Faktor, sein Bruder Korrektor; nachdem die Druckerei sich im Komitatshaus befindet, werden als Hilfsarbeiter auch 4 Häflinge verwendet; der oben angeführte Hilfsarbeiter hat auch Verpflegung. — 33 Szedőt csak télen alkalmaznak; ünnepnapokon is dolgoznak, de kárpótlás nélkül. Setzer wird nur im Winter beschäftigt; an Feiertagen wird auch gearbeitet, doch ohne Entschädigung. — 34 A művezető egyúttal gépmester. Der Faktor ist zugleich Maschinenmeister.

ist nur aushilfsweise beschäftigt. — 6 A főnök 2 tanonczczal dolgozik. Prinzipal arbeitet mit 2 Lehrlingen.

Kerület és város Bezirk und Stadt	Folyó szám — Laufende Zahl	A cég neve Name der Firma	Munkaidő — Arbeitszeit	Személyzet száma — Anzahl des Personals										Az alkalmazottak fizetésbemondása								
				Művezetők — Faktoren	Javitók — Korrektoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde	Számolóban levő szedők Setzer im Berechnen	Gépmesterek Maschinenmeister	Nyomók — Drucker	Szabótanoncok Setzerlehrlinge	Nyomótanoncok Druckerlehrlinge	A törvénytudat idő előtt felvett tanoncok Vor der gesetzlichen Zeit aufgenommene Lehrlinge	Segéd- munkások Hilfs- arbeiter		Mű- vezetők Fak- toren	Javit- nokok Korre- ktoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde		Számoló szedők Setzer im Berechnen			
													Férfi — Männliche	Női — Weibliche			Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum
osztárk értékű forint																						
Nagyvárad.*	11	Sonnenfeld Adolf ⁷	9	1	—	2	—	—	—	1	—	—	—	1	4	18	—	—	11	—	—	—
Nagyvárad	12	Szt. László részvénytársaság	9	1	—	11	—	1	—	1	—	—	—	1	2	25	—	12	16	?	—	—
	13	Ungár Jenő ⁸	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Székeltyhid	14	Kohn Sámuel ⁹	10	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szilágy-Somlyó	15	Bölöni Sándor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zilah	16	Seres Samu ¹⁰	10	1	—	4	—	1	—	—	—	—	—	2	1	18	—	7	9	8.25	—	—
Temesvár.**	1	Ullmann Ferenc ¹	10	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—
Buziás	2	Chudy testvérek ²	10	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—
Csákova	3	Heldenwanger József ³	10	—	—	2	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	6	8	7	—	—	—
Detta	4	Wunder Gyula	10	—	—	4	—	2	3	1	—	—	2	1	—	—	8	10	9	—	—	—
Fehértemplom	5	Oróhoja Antal	8	1	—	3	—	1	—	—	—	—	—	—	16	—	12	14	12.70	—	—	—
Karásnébcs	6	Tipografia si libraria diocesana	10	1	—	1	—	—	—	2	—	—	1	1	15	—	—	8	—	—	—	—
Kula	7	Berkovics Márk ⁴	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lippa	8	Zach József ⁵	10	1	—	2	—	—	—	2	—	—	1	—	12	—	8	9	8.50	—	—	—
Lugos	9	Traunfeller Károly	9	—	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	9	11	9.80	—	—	—
Módos	10	Wenczely János és fia ⁶	9	—	—	3	—	1	—	2	1	—	1	—	—	—	—	10	—	—	—	—
Nagy-Bocskerek	11	Staits György ⁷	9	1	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	20	—	—	—	—	—	—	—
	12	Grecsik Szvetozár ⁸	9	1	—	1	—	1	—	4	—	4	1	1	12	—	—	8	—	—	—	—
Nagy-Kikinda	13	Pleitz Fer. Pál ⁹	9	1	—	21	1	1	1	10	—	10	4	5	16	—	10	11	10.45	?	?	?
	14	Scheinberger Ign.	10	—	—	1	—	1	—	4	—	4	1	—	—	—	8	—	—	—	—	—
Nagy-Szt.-Miklós	15	Kiadói könyvnyomda ¹⁰	10	—	—	4	—	—	—	5	—	5	1	—	—	—	7	—	—	—	—	—
	16	Milenkovics István ¹¹	10	—	—	1	—	—	—	4	—	—	1	—	—	—	7	—	—	—	—	—
Német-Bogán	17	Radák János utóda ¹²	10	1	—	1	—	—	—	4	—	3	1	1	15	—	3.50	—	—	—	—	—
	18	König Salamon ¹³	10	1	—	—	—	—	—	4	—	—	—	2	8	—	—	—	—	—	—	—
Német-Pálánka	19	Wiener Nánán ¹⁴	9	1	1	1	—	1	—	3	1	—	1	—	14	?	11	—	—	—	—	—
	20	Zeier A. ¹⁵	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oravicza	21	Kristofek József	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	22	Kehrer C.	10	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—
Orsova	23	Wunder Károly ¹⁶	10	—	—	2	—	1	—	3	—	—	1	—	—	—	8	10	9	—	—	—
	24	Handl József ¹⁷	10	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	8	—	—	—	—	—
Pancsova	25	Tillmann R. ¹⁸	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—
	26	Jovanovics testvérek ¹⁹	10	1	—	1	—	—	—	4	2	—	1	—	20	—	—	7	—	—	—	—
Perjámos	27	Kosanics M. Miklós ²⁰	10	—	—	1	—	—	—	4	—	4	—	—	—	—	?	—	—	—	—	—
	28	Vig-féle könyvnyomda ²¹	10	—	—	3	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	5	9	7	—	—	—
Resicza	29	Wittigschlager Károly ²²	10	1	—	5	—	1	—	3	2	—	2	—	16	—	8	11	?	—	—	—
	30	Pirkmayer Alajos	10	—	—	1	—	1	—	2	—	1	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—
Stájerlak	31	Eisler József ²³	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	32	Hungaria-könyvnyomda	9	—	—	1	—	1	—	2	—	2	1	—	—	—	8	—	—	—	—	—
Temesvár	33	Rose Vincze	10	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—
	34	Csanádegyházmegyei nyomda	9	1	—	7	2	1	—	8	—	—	2	4	25	—	7	14	9.70	9	11	?
Ujvidék	35	Csendes Jakab ²⁴	9	1	1	11	—	1	—	9	1	—	3	2	18	10	7	12	9.63	—	—	—
	36	Délmagyarországi szöv. nyomda ²⁵	9	1	—	4	—	1	—	7	—	4	2	2	16	—	9	11	10	—	—	—
Ujvidék	37	Freund Gyula ²⁶	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	38	Kiss Lőrincz ²⁷	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ujvidék	39	Mangold Sándor és társa ²⁸	9	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—
	40	Posauna-könyvnyomda ²⁹	9 1/2	—	—	—	—	—	—	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ujvidék	41	Rác Mihály ³⁰	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	42	Steger Ernő ³¹	9	1	—	7	—	1	—	6	—	3	2	2	16	—	8	12	10.30	—	—	—
Ujvidék	43	Uhrmann Henrik ³²	9	1	—	13	—	1	—	6	1	—	3	2	17	—	8	14	11	—	—	—
	44	Union-könyvnyomda ³³	9	1	—	11	—	—	—	7	2	—	3	3	?	—	10	12	10.50	—	—	—
Ujvidék	45	Veress Sámuel	9	—	—	1	—	1	—	1	1	—	1	1	—	—	—	10	—	—	—	—
	46	Fuchs Emil és társa ³⁴	10	—	—	4	—	1	1	2	—	2	1	2	—	—	6	12	9	—	—	—
Ujvidék	47	Hirschenhauser Béni ³⁵	10	—	—	3	—	—	—	2	—	2	1	1	—	—	4	11	8.33	—	—	—

* 7 A művezető korrekturát olvas és a gépmesteri teendőket végzi. Der Faktor liest Korrektur und versieht die Agenden des Maschinenmeisters — 8 1 szedő

** 1 A főnök egyúttal gépmester és szedő; szedőt csak szükség esetén alkalmaz; 2 szedőnyomótanonc tanul itt. Der Prinzipal ist zugleich Maschinenmeister und Setzer; nur im Bedarfsfalle beschäftigt er einen Setzer; daselbst lernen 2 Schweizerdegen-Lehrlinge. — 2 A korrektúraolvasást és a gépmesteri teendőket a főnök végzi. Das Korrekturlesen und die Agenden des Maschinenmeisters besorgt der Prinzipal. — 3 A nyomó korrekturát olvas. Der Drucker liest Korrektur. — 4 A főnök leányával és 2 a törvénytudat idő előtt felvett tanonccal dolgozik. Der Prinzipal arbeitet mit seinen Töchtern und 2 vor der gesetzlichen Zeit aufgenommenen Lehrlingen. — 5 A művezető (szedőnyomó) egy hetilap szerkesztője és korrekturát olvas; különórát díjazva lesznek. Der Faktor (Schweizerdegen) ist Redakteur eines Wochenblattes und liest Korrekturen; Ueberstunden werden bezahlt. — 6 A segéd munkások ellátása is van. Der Hilfsarbeiter hat auch Verpflegung. — 7 A művezető egyúttal javítók, gépmester és szedő; ha szedőt alkalmaznak, úgy az heti 9 frttal díjaztatik. Der Faktor ist zugleich Korrektur, Maschinenmeister und Setzer; wenn ein Setzer beschäftigt wird, so wird er mit wöchentlich 9 fl. entlohnt. — 8 A művezető egyszersmind javítók és szedő. Der Faktor ist zugleich Korrektur und Setzer. — 9 A gépeknek 10 órai munkaidő van; a művezető

nyomó heti 10 frttal. 1 Schweizerdegen unit wöchentlich 10 fl. — 9 A gépmester a művezetői és javítók teendőket is végzi; segéd munkások csak nagyobb munkánál jó

korrekturát olvas és szed is; a számoló szedő csak néhány órát dolgozik naponta. Bei den Maschinen 10stündige Arbeitszeit; der Faktor liest Korrektur und setzt auch; der berechnende Setzer arbeitet täglich nur einige Stunden. — 10 A személyzet szombatán éjjeli szed, azután kerekét hajt és lapot expedíál; a kerékajtó a gépmesteri teendőket végzi. Das Personal setzt Samstag Abends bis Mitternacht, treibt Rad und expediert das Blatt; der Raddreher versieht die Agenden des Maschinenmeisters. — 11 Főnök a művezetői és javítók teendőket végzi. Prinzipal versieht die Agenden des Faktors und Korrektors. — 12 A művezető korrekturát olvas; szedőnek különórát 12 krt, művezetőnek 20 krt fizetnek úgy éjjel előtt mint éjjel után; a kerékajtó a gépmesteri teendőket végzi. Der Faktor liest Korrektur; für die Ueberstunden (vor und nach Mitternacht) wird dem Setzer 12 kr., dem Faktor 20 kr. gezahlt; der Raddreher versieht die Agenden des Maschinenmeisters. — 13 Különóra nem díjaztatik; a művezető egyúttal javítók és szedő; a gépmesteri teendőket egy leány (gépész-leány!) végzi. Ueberstunden werden nicht bezahlt; der Faktor ist zugleich Korrektur und Setzer; die Agenden des Maschinenmeisters versieht ein Mädchen (Maschinistin!). — 14 A munkaidő szükség esetén 10 óra; a művezető szed is; a javítók nem szakember. Die Arbeitszeit dauert

Gehaltsangabe der Beschäftigten									Üzemerő Betriebs- kraft	A gépek száma Anzahl der Maschinen				Folyó szám — Laufende Zahl	A helyiség egészségügyi szempontból Das Lokal vom sanitären Gesichtspunkte
Gépmesterek Maschinenmeister			Nyomók — Drucker			Férfi Männliche		Női Weibliche							
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	segédmunkások — Hilfsarbeiter									
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Minimum	Maximum	Gyorsajló Schnellpressen	Taposógép Trenpressen	Kéz sajtó Handpressen	Nemegyleti tagok Nichtvereinsmitglieder		
Gulden österr. Währung															
—	—	—	—	—	—	7	1	4	K. H.	1	1	—	—	11	jó — gut
—	14	—	—	—	—	?	?	?	L. G.	2	—	—	?	12	—
—	9	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	—	13	—
—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	egészséges, de sötét — gesund, aber finster
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	adatok nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet
—	—	—	—	—	—	4	—	2	K. H.	1	1	—	2	16	sötét, szűk, de igen tiszta — finster, eng, aber sehr rein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	2	—	2	—	1	tágas és világos — geräumig und licht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	—	2	jó és tiszta — gut und rein
—	—	—	8	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	2	2	3	világos, de kissé tisztátalan — licht, aber ein wenig unrein
—	10	—	—	—	—	5	6	4	K. H.	2	2	—	5	4	egészséges és világos — gesund und licht
—	15	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	2	1	4	5	—
—	—	—	—	—	—	3.50	—	2	K. H.	1	—	—	—	6	kitűnő — ausgezeichnet
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	7	—
—	—	—	—	—	—	4	—	—	K. H.	1	—	1	2	8	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	—	9	megfelelő — entsprechend
—	10	—	—	—	—	2	—	—	K. H.	1	1	—	1	10	egészséges és világos — gesund und licht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	1	—	11	jó — gut
—	7	—	—	—	—	5	—	4	K. H.	1	1	—	3	12	kivánni valót hagy maga után — lässt zu wünschen übrig
14.50	—	—	10	—	—	6.50	2	4	K. H.	3	1	1	—	13	megfelelő — entsprechend
—	9	—	—	—	—	5	—	—	K. H.	2	—	1	2	14	meglehető — annehmbar
—	—	—	—	—	—	6	—	—	K. H.	2	1	—	—	15	tisztátalan — unrein
—	—	—	—	—	—	4	—	—	K. H.	1	—	—	1	16	megfelelő — entsprechend
—	—	—	—	—	—	4.50	—	4	K. H.	1	1	—	—	17	megfelelő — entsprechend
—	—	—	—	—	—	—	—	3	K. H.	1	1	—	1	18	világos — licht
—	10	—	—	—	—	4.50	—	—	K. H.	1	1	—	—	19	tágas és világos — geräumig und licht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	—	20	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	21	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	—	22	világos és szellős — licht und luftig
—	10	—	—	—	—	4.80	—	—	K. H.	1	—	2	—	23	jó — gut
—	—	—	—	—	—	2	—	—	K. H.	1	1	—	2	24	szűk — beschränkt
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	1	25	jó — gut
—	—	—	—	—	—	6	—	—	K. H.	1	—	—	2	26	tiszta és világos — rein und licht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	4.80	—	—	K. H.	1	1	—	2	28	sötét és nedves — finster und feucht
—	12	—	—	—	—	7	—	—	K. H.	2	1	—	—	29	tiszta és világos — rein und licht
—	?	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	2	30	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	—	31	megfelelő — entsprechend
—	9	—	—	—	—	4.20	—	—	K. H.	2	—	—	2	32	megfelelő — entsprechend
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	világos — licht
—	16	—	—	—	—	6	2	5	K. H.	2	—	—	—	34	kitűnő — ausgezeichnet
—	14	—	—	—	—	6	3	5	K. H.	1	2	—	—	35	sötét, dohos pinczehelyiség — finstereich, dumpfiges Kellerlokal
—	16	—	—	—	—	3	6	3	K. H.	2	1	—	1	36	világos — licht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	37	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	38	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	39	jó és világos — gut und licht
—	—	—	—	—	—	4	—	—	K. H.	1	—	—	—	40	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	41	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	15	—	—	—	—	6	—	5	K. H.	2	—	—	—	42	kissé sötét — etwas finster
—	16	—	—	—	—	6	3	4	K. H.	2	1	—	1	43	megfelelő, de poros — entsprechend, aber staubig
—	—	—	—	—	—	6	2	5	L. G.	2	1	—	7	44	pinczehelyiség — Kellerlokalität
—	12	—	—	—	—	6	—	4	K. H.	1	1	1	—	45	megfelelő — entsprechend
—	12	—	12	—	—	6	2.50	3.50	K. H.	1	1	1	4	46	szűk és sötét — beschränkt und finster
—	—	—	—	—	—	6	—	3	K. H.	1	1	—	1	47	kivánni valót hagy maga után — lässt zu wünschen übrig

alkalmazásba. Der Maschinenmeister versieht auch die Agenden des Faktors und Korrektors; Hilfsarbeiter wird nur bei grösserer Arbeit beschäftigt. — 10 Főnök szak-

im Bedarfsfalle 10 Stunden; der Korrektor ist Nichtfachmann. — 15 A főnök 1 tanonczsal dolgozik. Der Prinzipal arbeitet mit 1 Lehrling. — 16 Főnök (szakember) korrekturát olvas. Prinzipal (Fachmann) liest Korrektur. — 17 A főnök egyáltalán gépmester; a segédmunkások teljes ellátása is van. Der Prinzipal ist zugleich Maschinenmeister; der Hilfsarbeiter erhält auch Verpflegung. — 18 1 szedő-nyomó heti 12 frttal. 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 12 fl. — 19 A művezető szed is. Der Faktor setzt auch. — 20 Főnök szakember. Prinzipal ist Fachmann. — 21 A gépmesteri teendőket egy tanult könyvkötő végzi; különóra gyakori, de nem díjazatik. Die Agenden des Maschinenmeisters versieht ein gelernter Buchbinder; Ueberstunden hängen, doch werden dieselben nicht bezahlt. — 22 A művezető szed is; különóra előfordul és árszabályszerűen lesz díjazva. Der Faktor setzt auch; Ueberstunden kommen vor und werden tarifmässig bezahlt. — 23 1 szedő-nyomó heti 9 frttal. 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 9 fl. — 24 A művezető korrekturát olvas és szed is; a javítónak csak a napilap korrekturáját olvassa. Der Faktor liest Korrektur und setzt auch; der Korrektor liest nur die Korrektur des Tagblattes. — 25 A művezető korrekturát olvas. Der Faktor liest Korrektur. — 26 Főnök 2 tanonczsal dolgozik. Prinzipal arbeitet mit 2 Lehrlingen.

ember; a művezető korrekturát olvas; kíségetés előfordul. Prinzipal ist Fachmann; Faktor liest Korrektur; Aushilfe kommt vor.

— 27 Főnök 1 tanonczsal dolgozik. Prinzipal arbeitet mit 1 Lehrling. — 28 Főnökök is dolgoznak; 1 szedő-nyomó heti 10 frttal. Prinzipale arbeiten auch; 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 10 fl. — 29 1 szedő-nyomó heti 8 frttal. 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 8 fl. — 30 Főnök 1 tanonczsal dolgozik. Prinzipal arbeitet mit 1 Lehrling. — 31 A művezető korrekturát olvas és szed is. Der Faktor liest Korrektur und setzt auch. — 32 A művezető korrekturát olvas. Der Faktor liest Korrektur. — 33 A művezető egyáltalán gépmester; a tanonczokon kívül 2 női szedőtanoncz is tanul e nyomdában; a napilap éjjel szedetik. Der Faktor ist zugleich Maschinenmeister; ausser den Lehrlingen lernen in dieser Druckerei auch 2 weibliche Setzerlehrlinge; das Tagblatt wird bei Nacht gesetzt. — 34 A szedőkön kívül 1 szedőn havi 25 frttal. Ausser den Setzern 1 Setzerin mit monatl. 25 fl. — 35 A főnök egyáltalán gépmester; csak nagyobb ünnepek szünetel a munka. Der Prinzipal ist zugleich Maschinenmeister; nur an grösseren Feiertagen ruht die Arbeit.

Kerület és város Bezirk und Stadt	Folyó szám — Laufende Zahl	A cég neve Name der Firma	Munkaidő — Arbeitszeit	Személyzet száma — Anzahl des Personals										Az alkalmazottak fizetésbemondása									
				Művezetők — Faktoren	Javítók — Korrektoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde	Számolásban levő szedők Setzer im Berechnen	Gépmesterek Maschinenmeister	Nyomók — Drucker	Szedőtanoncok Setzerlehrlinge	Nyomótanoncok Druckerlehrlinge	A törvényt szabta idő előtt felvett tanoncok Vor der gesetzmässigen Zeit aufgenommene Lehrlinge	Segéd- munkások Hilfs- arbeiter		Mű- vezetők Fak- toren	Javit- nokok Korre- ktoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde			Számoló szedők Setzer im Berechnen			
													Férfi — Männliche	Női — Weibliche			Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt
oszlárak értékű forint																							
Temesvár.*																							
Ujvidék..	48	Pajevics Arzén ⁸⁰	9 1/2	—	—	5	—	1	—	4	—	4	5	—	—	—	—	8	13	10.20	—	—	—
	49	Popovics testvérek ⁸⁷	10	—	—	6	2	1	1	3	—	3	1	2	—	—	?	?	?	10	12	11	
	50	Szerb kolostorok nyomdája ⁸⁸	10	—	—	9	—	1	—	2	—	2	1	3	—	—	5	12	8.20	—	—	—	
	51	Szerb könyvnyomda	10	—	—	5	—	1	—	3	—	3	2	2	—	—	6	12	10	—	—	—	
	52	Kassanovics J. ⁸⁰	12	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Vrsece..	53	Kehrer Lajos ⁴⁰	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	54	Kirchner J. E. özvegye ⁴¹	9	—	1	4	—	2	—	6	—	3	2	—	—	16	8	10	9	—	—	—	
Zsombolya..	55	Wettel és Veronics ⁴²	9	—	—	1	—	1	—	3	—	3	1	—	—	—	—	8	—	—	—	—	
	56	Wunder Rezső ⁴⁸	10	—	—	2	—	1	—	2	—	—	1	—	—	—	8	10	9	—	—	—	
Kolozsvár.**																							
Abrudbánya..	1	Politzer Zsigmond	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	2	Gör.-kath. érseki könyvnyomda	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Balázsfalva..	3	Demeter és Kiss ¹	10	1	—	4	—	1	—	2	—	2	1	18	—	7.50	8.50	?	—	—	—	—	
Deés..	8	Hirsch Mór	9	—	—	1	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	
Dicső-Szt.-Márton..	4	Hirsch Mór	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Gyula-Fehérvár..	5	Püspöki lyceumi könyvnyomda	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	6	Voitz H.	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kolozsvár..	7	Ellenzék-könyvnyomda ²	9	1	1	5	—	—	—	6	—	—	2	2	13	5	6	11	?	—	—	—	
	8	Gámán J. örökösei ⁸	9	1	—	7	—	—	1	2	—	—	2	2	25	—	8	11	?	—	—	—	
	9	Gombos és Sztupjár ⁴	9	—	—	7	—	1	—	11	1	—	2	2	—	—	8	12	?	—	—	—	
	10	Közművelődés-könyvnyomda	9	1	—	7	—	1	—	5	1	—	2	2	15	—	7	11	?	—	—	—	
	11	Lehmann V. Sándor ⁵	9	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	9	14	11.50	—	—	—	
	12	Magyar Polgár-könyvnyomda ⁶	9	1	1	15	—	1	—	5	—	1	2	2	18	5	8	11	9.60	—	—	—	
	13	Polcz Albert ⁷	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	14	Zobáts és Fekete ⁸	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	15	Adi Árpád	10	—	—	3	—	1	—	3	1	—	1	1	—	—	8	8.50	?	—	—	—	
	16	Ev. ref. kollegiumi nyomda ⁹	9 1/2	1	—	3	—	1	—	3	1	1	1	2	?	—	9	11	10	—	—	—	
Máros-Vásárhely..	17	Grün Vilmos	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	18	Czirner J. József ¹⁰	10	1	—	3	—	1	—	2	—	1	—	—	12	—	9	10	9.33	—	—	—	
Nagy-Enyed..	19	Aurora-könyvnyomda ¹¹	10	—	—	4	—	1	—	1	—	—	2	1	—	—	7	9	8	—	—	—	
Szamos-Ujvár..	20	Gör.-kath. egyházm. nyomda ¹³	10	1	—	2	—	1	—	1	—	—	—	—	10	—	6	7	6.50	—	—	—	
Szász-Régen..	21	Burghardt Adolf ¹⁸	10	—	—	1	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	9	—	—	—	—	
Szilágy-Somlyó..	22	Bölöni Sándor	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	23	Harmath J.	10	1	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	25	—	8.50	9	8.75	—	—	—	
Torda..	24	Politzer Zs. ¹⁴	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Brassó.***																							
Brassó..	1	Brassó-könyvnyomda ¹	9	1	—	1	3	1	—	3	1	—	2	—	15	—	—	10	—	12	14	12	
	2	Gazeta Transilvaniei-nyomda ²	9	1	1	3	—	1	—	4	—	—	2	1	17.50	15	10	12	11	—	—	—	
	3	Gött János fia ⁸	9	1	—	10	—	1	—	5	—	—	3	5	15	—	7	14	10.50	—	—	—	
Csiksomlyó..	4	Szt. Ferencz-rendiek nyomdája	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Csikszerecsda..	5	Györgyjakab Márton	9	—	—	3	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	
	6	Haladás-könyvnyomda ⁴	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Déva..	7	Hirsch Adolf ⁵	10	—	—	3	—	1	—	3	—	—	2	—	—	—	7	10	8.66	—	—	—	
	8	Kroll és társa ⁶	10	—	—	1	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	12	—	—	—	—	
Ditró..	9	Ditró és Szárhegy közbirt.-ny. ⁷	9	1	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	7.50	—	—	—	—	—	—	—	
Erzsébetváros..	10	Kotzauer Dániel ⁸	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Fogarás..	11	Thierfeld Lipót ⁹	9 1/2	1	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	11	—	—	7	—	—	—	—	
György-Szt.-Miklós	12	Szabó testvérek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Hátszeg..	13	Stern Mór	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kézdi-Vásárhely..	14	Ifj. Jancsó Mózes ¹⁰	10	1	—	2	—	1	—	2	1	2	2	—	13	—	9	10	9.50	—	—	—	
Medgyes..	15	Reissenberger G. A.	10	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	11	10.50	—	—	—	
	16	Drottelf József	10	1	2	12	—	2	—	4	—	—	4	3	16	7-12	—	11	—	—	—	—	
Nagy-Szobon..	17	Érseki könyvnyomda ¹¹	10	1	—	8	—	—	—	5	—	—	4	3	25	—	6	9	?	—	—	—	
	18	Institut tipografic ¹²	10	1	1	9	—	—	—	4	—	—	3	4	13	6.50	5	11	7.50	—	—	—	

* 36 Igen sok különóra, de díjazás nélkül; a segéd munkások minden vasárnap délelőtt is dolgoznak; a gépmester és a segéd munkások könyvkötészeti munkát is végeznek. Sehr viel Ueberstunden, doch ohne Entlohnung; die Hilfsarbeiterinnen arbeiten auch Sonntags Vormittags; der Maschinenmeister und die Hilfsarbeiterinnen verrichten

** 1 A művezető korrekturát olvas és szed is; különóra ritkán fordul elő és kárpótoltatik. Der Faktor liest Korrektur und setzt auch; Ueberstunden kommen selten vor und werden entschädigt. — 2 A művezető egyúttal gépmester. Der Faktor ist zugleich Maschinenmeister. — 3 A művezető egyúttal gépmester. Der Faktor ist zugleich Maschinenmeister. — 4 A főnökök (szakemberek és egyetemi tagok) a művezetői teendőket végzik. Die Prinzipale (Fachmänner und Vereinsmitglieder) versehen die Agenden

*** 1 Főnök szakember; a művezető korrekturát olvas; a tanoncok közül 1 gyakornok; különórák 25 kkal díjaztatnak. Prinzipal ist Fachmann; Faktor liest Korrektur; unter den Lehrlingen 1 Praktikant; Ueberstunden werden mit 25 kr. bezahlt. — 2 Főnök nem szakember; a művezető korrekturát olvas és szed; a gépnél gyakran különórának óránkénti 25 krajczárjával. Prinzipal ist kein Fachmann; der Faktor liest Korrektur und setzt; bei der Maschine häufig Ueberzeitarbeit mit 25 kr. per Stunde. — 3 Külön-

auch Buchbinderarbeiten. — 37 A bejegyzett személyzetet kívül 1 szedő heti 8 frttal és 1 nyomó (nem szakember) heti 10 frttal. Ausser den Setzern 1 Setzerin mit wöchentl. 8 fl. und 1 Drucker (Nichtfachmann) mit wöchentl. 10 fl. — 38 Szerb ünnepeken fél napot dolgoznak. An serbischen Feiertagen wird ein halber Tag gearbeitet. — 39 Különóra gyakori.

des Faktors. — 5 Különóra előfordul; az egyik szedő a gépmesteri teendőket végzi. Ueberstunden kommen vor; der eine Setzer versieht die Agenden des Maschinenmeisters. — 6 A művezető korrekturát olvas és szed is; a javítók nem szakember. Der Faktor liest Korrektur und setzt auch; der Korrektor ist Nichtfachmann. — 7 1 szedő-nyomó heti 13 frttal. 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 13 fl. — 8 1 szedő-nyomó heti 12 frttal. 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 12 fl. — 9 A művezető, ki korrekturát olvas és a gépek-óra ritka; a művezető korrekturát olvas. Ueberstunden selten; der Faktor liest Korrektur. — 4 A két főnök is dolgozik; 1 szedő-nyomó heti 10 frttal. Die zwei Prinzipale arbeiten auch; 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 10 fl. — 5 Kisegítőt gyakran alkalmaznak; az egyik szedő korrekturát olvas; a segéd munkások nincsenek állandóan alkalmazva. Aushilfe wird häufig beschäftigt; der eine Setzer liest Korrektur; die Hilfsarbeiter sind nicht dauernd beschäftigt. — 6 A szedő korrekturát olvas; a tanon-

Gehaltsangabe der Beschäftigten									Üzemerő Betriebs- kraft	A gépek száma				Folyó szám — Laufende Zahl	A helyiség egészségügyi szempontból Das Lokal vom sanitären Gesichtspunkte	
Gépmesterek Maschinenmeister			Nyomók — Drucker			Férfi Männliche		Női Weibliche		Anzahl der Maschinen						
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	segédmunkások — Hilfsarbeiter				Gyorsajátó Schneldrucker	Taposógép Tretmaschinen	Kézi sajtó Handpressen	Nemegyleti tagok Nichtvereinsmitglieder			
						Minimum	Maximum	Minimum	Maximum							
Gulden österr. Währung																
—	14	—	—	—	—	?	?	—	—	L. G.	2	1	—	3	48	megfelelő — entsprechend
—	14	—	—	10	—	—	?	—	1.50	K. H.	2	1	—	3	49	tisztátalan, ezelőtt istálló volt — unrein, war früher Stall
—	12	—	—	—	—	—	7	1	5	G. D.	2	—	—	1	50	világos és egészséges — licht und gesund
—	15	—	—	—	—	—	6	1.60	2.50	K. H.	2	1	—	3	51	kitűnő — ausgezeichnet
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	52	tisztátalan és sötét — unrein und finster
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	1	53	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
10	12	11	—	—	—	5	7	—	—	G. D.	2	1	—	2	54	tiszta és világos — rein und licht
—	10	—	—	—	—	—	5	—	—	K. H.	1	1	1	—	55	jó, de nem tiszta — gut, aber nicht rein
—	9	—	—	—	—	—	?	—	—	K. H.	1	1	1	3	56	megfelelő — entsprechend
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	2	1	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	—	2	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	9	—	—	—	—	—	4	—	1.50	K. H.	1	1	1	—	3	elég világos és szellős — genügend licht und luftig
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	—	4	igen jó — sehr gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	5	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	—	6	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	—	5	1	4	K. H.	1	—	—	2	7	—
—	—	—	—	10	—	—	5	—	5	K. H.	1	1	1	1	8	—
—	?	—	—	—	—	—	4.50	1	4.50	K. H.	2	1	1	1	9	—
—	?	—	—	—	—	—	5	3	5	K. H.	2	1	1	—	10	—
—	—	—	—	—	—	—	5	—	3.50	K. H.	1	—	—	?	11	jó — gut
—	12	—	—	—	—	—	5	2	5	K. H.	2	1	—	—	12	igen jó — sehr gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	1	13	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	14	—
—	10	—	—	—	—	—	4.50	—	2	K. H.	1	1	—	1	15	kitűnő, világos — ausgezeichnet, licht
—	10	—	—	—	—	—	1.75	3	4	K. H.	1	1	1	1	16	kitűnő — ausgezeichnet
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	17	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	2	18	tiszta és világos — rein und licht
—	9	—	—	—	—	—	6	—	6	K. H.	1	1	1	2	19	világos és szellős — licht und luftig
—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	3	20	jó — gut
—	12	—	—	—	—	—	?	—	—	K. H.	1	1	—	?	21	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	—	22	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	2	23	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	24	—
—	10	—	—	—	—	4	4.50	—	—	K. H.	1	1	—	1	1	megfelelő — entsprechend
—	11	—	—	—	—	—	4.50	—	3.50	K. H.	1	—	1	—	2	egészséges és világos — gesund und licht
—	15	—	—	—	—	—	4	1.50	2.40	K. H.	2	1	—	—	3	tűrhető — erträglich
—	?	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	—	4	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	?	5	kitűnő — ausgezeichnet
—	8	—	—	—	—	4.20	4.80	—	—	K. H.	1	—	2	1	6	egészséges és tiszta — gesund und rein
—	—	—	—	—	—	—	4.80	—	—	K. H.	2	1	—	2	7	megfelelő — entsprechend
—	4.16	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	—	8	tágas és világos — geräumig und licht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	1	9	megfelelő — entsprechend
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	?	10	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	—	11	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	—	12	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	—	13	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	10	—	—	—	—	—	4	—	—	K. H.	1	1	—	1	14	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	?	15	világos és szellős — licht und luftig
10	15	12.50	—	—	—	—	5.80	3	4	K. H.	2	2	1	9	16	világos és szellős — licht und luftig
—	—	—	—	—	—	—	4.80	2.40	5	K. H.	2	1	—	6	17	igen jó — sehr gut
—	—	—	—	—	—	3.60	4.20	2	3.60	K. H.	2	1	—	9	18	sok kívánni valót hagy hátra — lässt viel zu wünschen übrig

Ueberstunden häufig. — 40 1 szedő-nyomó heti 12 frrtal. 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 12 fl. — 41 A javítók egyszermind lapszerkesztő; különóra árszabály szerint fizetetik. Der Korrektur ist zugleich Blattredakteur; Ueberstunden werden tarifmässig bezahlt. — 42 Hitenként 4 különóra kárpótlás nélkül; a tanoncok naponta tovább dolgozik, rendes fizetést nem kap, de az üzleti jövedelemből bizonyos százalékot élvez; a segédmunkásnak teljes ellátása is van. Der Faktor, welcher Korrektur liest und auch bei den Maschinen arbeitet, erhält keine bestimmte Bezahlung, genießt aber vom Geschäftseinkommen bestimmte Prozente; der Hilfsarbeiter hat ganze Verpflegung. — 10 A művezető korrekturát olvas és szed, fizetésén kívül lakása is van. Der Faktor liest Korrektur und setzt, auch hat er ausser seiner Bezahlung noch Wohnung. — czok a gépeket kezelik; segédmunkást csak időlegesen alkalmaznak. Der Setzer liest Korrektur; die Lehrlinge bedienen die Maschinen; Hilfsarbeiter wird nur zeitweise beschäftigt. — 7 Különóra ritkán fordul elő; a művezető egyúttal szedő; a javítók tanító, fizetése évi 25 frr. Ueberstunden kommen selten vor; der Faktor ist zugleich Setzer; der Korrektur ist Lehrer und bezieht jährl. 25 fl. — 8 Főnök egyedül dolgozik. Prinzipal arbeitet allein. — 9 A művezető egyúttal gépmester. Der Faktor ist zugleich

goznak (néha éjjeli 3 óráig) és vasárnap délelőtt osztanak. Wöchentlich 4 Ueberstunden ohne Entschädigung; die Lehrlinge arbeiten täglich über die Zeit (manchmal bis 3 Uhr Morgens) und sind Sonntag-Vormittags mit Ablegen beschäftigt. — 43 Különóra árszabály szerint díjaztatnak. Ueberstunden werden tarifmässig bezahlt.

11 Főnök korrekturát olvas. Prinzipal liest Korrektur. — 12 A művezető korrekturát olvas. Der Faktor liest Korrektur. — 13 A segédmunkásnak teljes ellátása is van. Der Hilfsarbeiter hat auch ganze Verpflegung. — 14 Főnök 2 tanonccal dolgozik. Prinzipal arbeitet mit 2 Lehrlingen.

Maschinenmeister. — 10 A művezető korrekturát olvas és szed is; különóra előfordul. Der Faktor liest Korrektur und setzt auch; Ueberstunden kommen vor. — 11 A művezető korrekturát olvas. Der Faktor liest Korrektur. — 12 A művezető egyúttal gépmester; a javítók szed is. Der Faktor ist zugleich Maschinenmeister; der Korrektur setzt auch.

Kerület és város Bezirk und Stadt	Folyó szám — Laufende Zahl	A cég neve Name der Firma	Munkaidő — Arbeitszeit	Személyzet száma — Anzahl des Personals										Az alkalmazottak fizetésbemondása								
				Művezetők — Faktoren	Javítók — Korrektoren	Bizonyos pénzben levő szedők — Setzer im gewissen Gelde	Számolásban levő szedők — Setzer im Berechnen	Gépmesterek — Maschinenmeister	Nyomók — Drucker	Szedőtanoncok — Setzerlehrlinge	Nyomótanoncok — Druckerlehrlinge	A törvényt szabta idő előtt felvett tanoncok — Vor der gesetzlichen Zeit aufgenommene Lehrlinge	Segéd-munkások — Hilfs-arbeiter		Mű-vezetők — Faktoren	Javit-nokok — Korrektoren	Bizonyos pénzben levő szedők — Setzer im gewissen Gelde		Számoló szedők — Setzer im Berechnen			
													Férfi — Männliche	Női — Weibliche			Átlag — Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag — Durchschnitt	Minimum	Maximum
osztrák értékű forint																						
Brassó.*																						
Nagy-Szeben	19	Krafft V. ¹³	10	1	2	18	—	2	—	2	1	—	6	7	16	11—15	9	12	10	—	—	—
	20	Reissenberger Adolf	10	—	1	9	—	1	—	3	—	—	2	1	—	18.46	6	8	7	—	—	—
Petrozsény	21	Figuli Antal	9	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—
	22	Haladás-könyvnyomda ¹⁴	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Segesvár	23	Horeth Frigyes	9½	—	—	3	—	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—
	24	Jördens testvérek	9½	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—
Szász-Sebes	25	Stegmann János	10	—	—	2	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	9	—	—	—	—
	26	Winkler Gusztáv ¹⁵	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szászváros	27	Minerva-könyvnyomda r.t.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szekely-Udvárhely	28	Becsek Dániel ¹⁶	9	—	—	3	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	9	—	—	—	—
Sepsi-Szt.-György	29	Jókai-könyvnyomda	10	1	—	3	—	1	—	5	—	3	1	2	16	—	—	8	—	—	—	—
Pozsonyi egyesület.** Pressburger Verein.																						
Besztercze	1	Botschar Tódor	10	1	—	2	—	1	—	2	1	—	1	—	16	—	9	12	10.50	—	—	—
	2	Orendi Károly	10	1	1	3	—	1	—	2	—	—	1	1	16	14	10	12	?	—	—	—
Csoma	3	Neumann Samu ¹	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Duna-Szerdahely	4	Adler O. Netti	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Érsekújvár	5	Winter Zsigmond	9	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	12	—	—	—	—
Felső-Eőr	6	Schodisch Lajos	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Galántha	7	Első galánthai könyvnyomda ²	10	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	15	—	—	3	—	—	—	—
Galgóc	8	Sternier Adolf ³	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Győr	9	Győr egyházmegyei nyomda ⁴	9	1	—	5	—	1	—	7	1	—	1	2	20	—	—	10	—	—	—	—
	10	Nitsmann József ⁵	10	1	—	4	—	1	—	4	—	—	1	2	16	—	7.50	10	8.25	—	—	—
	11	Pannonia-könyvnyomda ⁶	10	—	—	3	—	—	—	8	2	—	1	1	—	—	7	9	?	—	—	—
	12	Surányi János	10	1	1	4	—	1	—	7	1	—	2	3	20	11	6	9	?	—	—	—
Győr-Sziget	13	Gross Gusztáv és testvérei ⁷	11	1	1	1	—	1	—	5	1	—	1	2	15	?	—	5.54	—	—	—	—
Holics	14	Hotasche J.	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kabold	15	Deutsch Mózes	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kapuvár	16	Buxbaum József ⁸	10	—	—	2	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—
Kis-Marton	17	Id. Dick Ede ⁹	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kis-Czell	18	Monyhárt Julia ¹⁰	10	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	?	—	—	8	—	—	—	—
Körmend	19	Könyvnyomda-részvénytársaság	11	1	—	1	—	1	—	1	—	1	1	—	?	—	—	8	—	—	—	—
Kőszeg	20	Feigl Frigyes	10	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—
	21	Feigl Gyula	10	—	—	—	—	—	—	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Magyar-Óvár	22	Czéh Sándor ¹¹	9½	—	—	3	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	9	11	10.33	—	—	—
Malaczká	23	Wiesner Alfred	9½	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	2	—	—	—	13	—	—	—	—
Muraszombat	24	Grünbaum Márk ¹²	10	—	—	1	—	—	—	1	—	1	1	1	—	—	—	8	—	—	—	—
Nagy-Bittse	25	Spiegel Samu ¹³	10	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	?	—	—	6	—	—	—	—
	26	Goldmann Miksa ¹⁴	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nagy-Szombat	27	Horovitz Adolf ¹⁵	10	—	—	1	—	—	—	2	—	—	1	1	—	—	—	9	—	—	—	—
	28	Özv. Winter Zsigmondné	10	—	—	2	—	1	—	4	—	2	1	2	—	—	8	11	9.50	—	—	—
Nagy-Tapolcsány	29	Platzko Gyula ¹⁶	?	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nezsider	30	Reich Fáni	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	31	Huszár István ¹⁷	11	1	—	2	—	1	—	2	—	2	1	2	15	—	—	8	—	—	—	—
Nyitra	32	Iritz Zsigmond	9	—	—	3	—	—	1	3	—	3	—	—	—	—	10	14	?	—	—	—
	33	Neugebauer Nándor ¹⁸	9	—	—	—	—	1	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ó-Széplak	34	Reicheles L.	9	—	—	2	—	1	—	4	1	4	1	—	—	—	9	10	9.50	—	—	—
	35	Nyitrai polgári gazdasági egyesület ny. ¹⁹	10	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	10	—	—	—	—
Pöstyén	36	Gipsz H. ²⁰	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	37	Alkalay Adolf ²¹	9	1	—	11	—	2	—	10	1	—	1	2	14	—	7	12	10	—	—	—
	38	Angermayer Károly ²²	9	1	—	12	—	2	—	7	—	—	2	4	20	—	10	15	11.50	—	—	—
	39	Bick Ábrahám	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pozsony	40	Brég János	9½	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	9	12	?	?
	41	Eder István ²³	9	1	—	6	1	1	—	5	—	—	2	2	14	—	—	9	?	?	?	10
	42	Freistadt Mór	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	43	Grünfeld Lipót	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	44	Schönberger Bernát	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	45	Westungarischer Grenzbote ²⁴	9½	1	—	8	—	1	—	7	—	—	2	2	15	—	8	15	11.20	—	—	—

* 13 Negyed óra reggelizési idő és negyed óra oszonna-idő; a bejegyzett nemegyleti tagok közül 7 a nagyszombati könyvnyomdászok egyesületének tagja. Eine Viertelstunde

** 1 A főnök egyedül dolgozik. Der Prinzipal arbeitet allein. — 2 Hetenként 3–6 külön-óra; a művezető korrekturát olvas; a szedőnek és gépmesternek teljes ellátása is van. Wöchentlich 3–6 Ueberstunden; der Faktor liest Korrektur; der Setzer und Maschinenmeister haben auch Verpflegung. — 3 1 szedő-nyomó és 1 tanonc. 1 Schweizerdegen und 1 Lehrling. — 4 A művezető korrekturát olvas. Der Faktor liest Korrektur. — 5 Különóra ritkán fordul elő; a művezető korrekturát olvas. Ueberstunden kommen selten vor; der Faktor liest Korrektur. — 6 A főnök korrekturát olvas. Der Prinzipal liest Korrektur. — 7 Szombaton nem dolgoznak; a javítók nem szakember, évi fizetése van; a művezetőnek évi 60 fl. lakbéré is van. Samstag wird nicht gearbeitet; der Korrektur ist Nichtfachmann und sein Gehalt ein jährliches; der Faktor hat auch 60 fl. jährl. Quartiergeld. — 8 A szedőnek ellátása is van. Die Setzer haben auch Verpflegung. — 9 1 szedő-nyomó heti 5 frttal és teljes ellátással; különóra (szeptembertől

Frühstückszeit und eine Viertelstunde Vesperzeit; von den eingetragenen Nichtvereinsmitgliedern sind 7 Mitglieder des Vereins der Hermannstädter Buchdrucker. —

dezemberig) előfordul és 15 krral díjaztatik. 1 Schweizerdegen mit wöchentlich 5 fl. und ganzer Verpflegung; Ueberstunden (September–Dezember) kommen vor und werden mit 15 kr. per Stunde bezahlt. — 10 A művezető korrekturát olvas, nyom és szed is, fizetésül százalékot kap az üzlet jövedelméből. Der Faktor liest Korrektur, druckt und setzt auch; als Bezahlung erhält er vom Geschäftseinkommen Prozente. — 11 A főnök (szakember) is dolgozik; az egyik szedő korrekturát olvas. Der Prinzipal (Fachmann) arbeitet auch; der eine Setzer liest Korrektur. — 12 Októbertől márciusig egy szedővel többet alkalmaznak heti 8 frttal fizetéssel; a főnök egyúttal gépmester. Vom Oktober bis März wird ein Setzer mit wöchentlich 8 fl. mehr beschäftigt; der Prinzipal ist zugleich Maschinenmeister. — 13 A szedőnek teljes ellátása is van. Der Setzer hat auch ganze Verpflegung. — 14 5 szedő-nyomótanonc. 5 Schweizerdegen-Lehrlinge. — 15 A szedőn kívül 1 szedő-nyomó heti 9 frttal. Ausser dem Setzer 1 Schweizerdegen

Gehaltsangabe der Beschäftigten									Üzemerő Betriebs- kraft	A gépek száma Anzahl der Maschinen					Folyó szám — Laufende Zahl	A helyiség egészségügyi szempontból Das Lokal vom sanitären Gesichtspunkte
Gépmesterek Maschinenmeister			Nyomók — Drucker			Férfi Männliche		Női Weibliche								
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	segédmunkások — Hilfsarbeiter										
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Minimum	Maximum	Gyorsajtó Schnellpressen	Táposógép Tretpressen	Kézi sajtó Handpressen	Nemgyeleti tagok Nichtvereinmitglieder			
Gulden österr. Währung																
12	15	13.50	—	—	—	5	6.50	2.80	4	K. H.	3	1	1	11	19	világos és tiszta — licht und rein
—	12	—	—	—	—	—	5	—	4	K. H.	2	1	1	2	20	megfelelő — entsprechend
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	1	21	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	1	22	világos és tiszta — licht und rein
—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	—	23	—
—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	—	24	—
—	—	—	8	—	—	—	3.60	—	—	K. H.	—	1	1	?	25	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	1	—	26	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet
—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	K. H.	2	—	—	3	28	jó — gut
—	10	—	—	—	—	—	4.50	2	3	K. H.	1	1	—	4	29	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	12	—	—	—	—	—	5	—	—	K. H.	2	—	—	—	1	megfelelő — entsprechend
—	12	—	—	—	—	—	5	—	3	K. H.	2	—	—	3	2	egészséges — gesund
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	?	3	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	?	T. T.	—	1	—	—	4	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	világos és egészséges — licht und gesund
—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	—	6	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	2	—	3	7	jó és tiszta — gut und rein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	1	8	jó — gut
—	12	—	—	—	—	—	6	3.50	4	L. G.	2	2	—	—	9	egészséges — gesund
—	12.50	—	—	—	—	—	6	3	5	K. H.	2	1	—	—	10	megfelel — entspricht
—	—	—	—	—	—	—	6	—	4.50	K. H.	2	1	—	1	11	sötét, egészségtelen — finster, ungesund
—	10	—	—	—	—	—	6.50	2	4.50	K. H.	1	1	1	1	12	a gépterem egészségtelen — Maschinensaal ist ungesund
—	6.50	—	—	—	—	—	6	2.50	3	K. H.	1	1	1	1	13	egészségtelen — ungesund
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	14	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	?	—	?	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	15	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	—	16	tiszta, egészséges — rein, gesund
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	17	jó — gut
—	8	—	—	—	—	—	4	—	—	K. H.	—	1	1	2	18	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	1	19	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	1	—	20	egészséges, tiszta és világos — gesund, rein und licht
—	12	—	—	—	—	—	5	—	—	K. H.	1	1	—	?	21	tiszta és világos — rein und licht
—	16	—	9	—	—	—	—	—	4	K. H.	1	—	1	—	22	világos és tiszta — licht und rein
—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	G. D.	2	—	—	—	23	világos és száraz — licht und trocken
—	?	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	—	—	—	24	tiszta és világos — rein und licht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	—	25	egészséges — gesund
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	—	26	—
—	—	—	—	—	—	—	7.50	—	1	K. H.	1	1	—	1	27	megfelelő — entsprechend
—	8	—	—	—	—	—	5	1	2.50	K. H.	1	1	2	1	28	megfelel — entspricht
—	—	—	—	—	—	—	?	—	—	K. H.	1	1	1	—	29	magas és szép — hoch und schön
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	30	több adat nem küldetett be — mehr Daten sandte man nicht ein
—	14	—	—	—	—	—	5	—	2.50	K. H.	1	1	—	—	31	jó — gut
—	8	—	14	—	—	—	4	—	—	K. H.	—	1	1	2	32	rossz — schlecht
—	11	—	—	—	—	—	2	—	—	K. H.	1	—	1	—	33	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.80	K. H.	—	—	2	—	34	rossz, sötét — schlecht, finster
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	—	—	—	35	magas, tiszta és világos — hoch, rein und licht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	36	—
9	18	13.50	—	—	—	—	8	3	5	L. G.	2	1	1	—	37	szűk és piszkos — beschränkt und unrein
12	22	17	—	—	—	—	8	4.50	6	L. G.	3	1	—	—	38	szellőztetés rossz — Ventilation schlecht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	3	1	1	40	igen jó — sehr gut
—	20	—	—	—	—	—	7	9	3	L. G.	2	—	—	—	41	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	adatokat nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet
—	20	—	—	—	—	—	7.50	3	6	K. H.	1	—	—	—	45	sötét, szellőztetlen — finster, keine Ventilation

14 A két főnök (szakemberek) 1 tanonczzsal dolgozik. Die 2 Prinzipale (Fachmänner) arbeiten mit 1 Lehrling. — 15 Időnként napszámost alkalmaznak. Zeitweise

mit wöchentl. 9 fl. — 16 1 szedő-nyomó heti 12 frttal. 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 12 fl. — 17 A művezető korrekturát olvas és szed is. Der Faktor liest Korrektur und setzt auch. — 18 A főnök korrekturát olvas és szed. Der Prinzipal liest Korrektur und setzt. — 19 A nyomda csak a gazdasági egyesület rendelkezésére áll és magánmunkát nem vállal el; a korrekturát az egyesület alelnöke olvassa; a gépmesteri teendőket egy gyakornok végzi. Die Druckerei steht nur dem landwirtschaftlichen Institut zur Verfügung und übernimmt keine Privatarbeiten; Korrektur liest der Vizepräsident des Vereins; die Agenden des Maschinenmeisters versieht ein Praktikant. — 20 Télen 1, nyáron pedig 2–3 szedő-nyomó heti 8–9 frttal alkalmaznak. Im Winter wird 1 Schweizerdegen, im Sommer 2–3 mit wöchentl. 8–9 fl. beschäftigt. — 21 A művezető magyar korrekturát olvas és szed is; a német korrekturát a főnök olvassa; az egyik gépmester rendszeren a tönörítődében van foglalkoztatva; a segédmunkás a motort kezeli

beschäftigt man einen Tagelöhner. — 16 Az egyik szedő a gépeket is kezeli. Der eine Setzer bedient die Maschinen.

és egyúttal házi szolga is. Der Faktor liest ungarische Korrektur und setzt auch; der Prinzipal liest die deutsche Korrektur; der eine Maschinenmeister ist gewöhnlich in der Stereotypie beschäftigt; der Hilfsarbeiter bedient den Motor und ist zugleich auch Hausdiener. — 22 Különörök csak ősszel a hatósági munkáknál fordulnak elő; a művezető egyúttal javítók és hirdetéskezelő; a gépmesterek felváltva dolgoznak éjjel a napilap nyomásánál. Ueberstunden kommen nur im Herbst bei den behördlichen Arbeiten vor; der Faktor ist zugleich Korrektur und Inseraten-Administrator; die Maschinenmeister arbeiten abwechselnd Nachts beim Druck des Tageblattes. — 23 A művezető korrekturát olvas és szed is; a számolásban gyakran árszabállyértés fordul elő. Der Faktor liest Korrektur und setzt auch; im Berechnen kommt häufig Tarifverletzung vor. — 24 Újságyomda, nincs accidens-munka; a napilap mellékletét a tanoncok szedik. Zeitungsdruckerei, keine Accidensarbeit; die Beilage des Tageblattes setzen Lehrlinge.

Kerület és város Bezirk und Stadt	Folyó szám — Laufende Zahl	A cég neve Name der Firma	Munkaidő — Arbeitszeit	Személyzet száma — Anzahl des Personals										Az alkalmazottak fizetésbemondása								
				Művezetők — Faktoren	Javitnokok — Korrektoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde	Számolásban levő szedők Setzer im Berechnen	Gépmesterek Maschinenmeister	Nyomók — Drucker	Szedőtanoncok Setzerlehrlinge	Nyomótanoncok Druckerlehrlinge	A törvény szabta idő előtt felvett tanoncok Vor der gesetzlichen Zeit aufgenommene Lehrlinge	Segéd- munkások Hilfs- arbeiter		Mű- vezetők Fak- toren	Javit- nokok Korre- ktoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde			Számoló szedők Setzer im Berechnen		
													Férfi — Männliche	Női — Weibliche			Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum
osztrák értékű forint																						
Pozsonyi egyesület.* Pressburger Verein.																						
Pozsony	46	Wigand C. F. ²⁵	9	1	—	6	7	1	—	6	—	—	2	2	22	—	8	14	?	7	14	?
Sárvár	47	Jacoby Bálint ²⁶	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Sopron	48	Blum Armin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	49	Breiner E. és fia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	50	Litfass Károly ²⁷	9 1/2	—	—	8	3	1	—	3	2	—	3	1	—	—	10	12	10.50	9	12	?
Szakolcza	51	Reininger Armin	10	—	—	3	—	1	—	4	—	—	1	—	—	—	7	10	?	—	—	—
	52	Romwalter R. és fia ²⁸	9	1	—	8	—	1	—	4	2	—	1	2	20	—	8	15	11	—	—	—
	53	Skarnitzl József örökösei ²⁹	9 1/2	1	—	5	—	1	—	1	—	—	1	1	18	—	—	—	—	?	?	9
Szempecz	54	Fischer Náthán ³⁰	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Szenicz	55	Bezso János és társa ³¹	10	—	—	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	12	—	—	—	
Szt.-Gotthard	56	Ifj. Wellisch Béla ³²	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	57	Bertalanffy József	10	—	—	5	—	1	—	5	—	1	1	2	—	—	5	8	6.40	—	—	
	58	Özv. Fekete Istvánné ³³	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Szombathely	59	Gábor Agoston ³⁴	10	—	—	3	1	1	—	4	1	3	1	—	—	—	5	11	?	?	?	
	60	Pannonia-könyvnyomda	10	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	
	61	Özv. Seiler Henrikné ³⁵	10	1	—	3	—	1	—	3	1	2	1	1	?	—	6	10	?	—	—	
Troncsén	62	Gansel Lipót ³⁶	10	—	—	1	—	1	—	1	1	2	3	1	—	—	8	8	—	—	—	
	63	Skarnitzl Ferencz ³⁷	10	—	—	2	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	8	12	10	—	—	
	64	Könyvnyomda-részv.-társaság ³⁸	9 1/2	1	—	6	—	1	—	1	—	—	2	2	18	—	7	13	11.66	—	—	
Turócz-Szt.-Márton	65	Magyar-nyomda ³⁹	10	1	—	—	—	—	—	3	—	—	1	—	14	—	—	—	—	—	—	
Vág-Szered	66	Sztern Dávid ⁴⁰	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Vág-Ujhely	67	Brück Samu	10	—	—	1	—	1	—	4	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	
	68	Horovitz Adolf	9	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	
Zsolna	69	Aldori Manó ⁴¹	9	—	—	1	—	1	—	2	2	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	

* 25 A művezető korrektrát olvas. Der Faktor liest Korrektur. — 26 A főnök is dolgozik; 1 szedő-nyomó heti 9 fttal. Der Prinzipal arbeitet auch; 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 9 fl. — 27 Délelőtt és délután negyed órai oszonnaldó. Vor- und Nachmittags vierteilstündige Vesperpause. — 28 A művezető egyúttal javitnok; a gyors-sajtók közt 1 kettős gép. Der Faktor liest Korrektur; unter den Schnellpressen 1 Doppelmaschine. — 29 A gépmester nem szakember. Der Maschinenmeister ist Nichtfachmann.

— 30 1 szedő-nyomó heti 8 fttal. 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 8 fl. — 31 A főnök egyúttal gépmester és javitnok. Der Prinzipal ist zugleich Maschinenmeister und Javitkorrektur. — 32 1 szedő-nyomó heti 12 fttal és 3 szedő-nyomótanonc. 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 12 fl. und 3 Schweizerdegen-Lehrlinge. — 33 1 szedő-nyomó heti 7 fttal. 1 Schweizerdegen mit wöchentl. 7 fl. — 34 Az egyik szedő korrektrát olvas. Der Setzer liest Korrektur. — 35 A gépmester egyúttal művezető és javitnok. Der Maschinen-

Kerületenkénti összesítés.

Kerület — Bezirk	Könyvnyomdák száma Anzahl der Buchdruckereien	Személyzet száma — Anzahl des Personals										Segéd munkások Hilfsarbeiter		Művezetők fizetése mini- mumban és maximumban Besetzung der Faktoren in Minimum und Maximum	Javitnokok fizetése mini- mumban és maximumban Besetzung der Javitnokok in Minimum und Maximum	
		Művezetők — Faktoren	Javitnokok — Korrektoren	Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde	Számolásban levő szedők Setzer im Berechnen	Szedőtanoncok Setzerlehrlinge	Gépmesterek Maschinenmeister	Nyomók — Drucker	Nyomótanoncok Druckerlehrlinge	Szedő-nyomók Schweizerdegen	Szedő-nyomótanoncok Schweizerdegen-Lehrlinge	A törvény szabta idő előtt felvett tanoncok Vor der gesetzlichen Zeit aufgenommene Lehrlinge	Férfi			Női
													Männliche			Weibliche
forint — Gr.																
Központ (Budapest):																
a) Nappali személyzet — Tagpersonal	97*	60	58	910	314	590	158	81	179	—	—	142	354	797	14—45	12—20
b) Lapszemélyzet — Zeitungspersonal	—	49†	27	78	256	48	19	—	—	—	—	—	42	36	14—45	13—19
Központ (vidék) — Zentrale (Provinz)	72	20	1	143	3	119	38	7	26	9	15	44	37	33	10—25	10—16
Arad	9	4	5	31	—	38	4	2	2	—	—	6	10	15	13—25	8—10
Debreczen	39	9	3	90	6	79	19	2	13	4	5	24	34	10	10—16	10—12
Kassa	44	14	4	111	4	91	15	3	11	5	5	39	29	22	10—24	14—17
Pécs	44	12	2	65	7	78	21	2	14	2	3	34	34	24	12—22	14—17
Szeged	55	18	6	103	—	121	27	6	16	5	6	38	32	33	8—19	8—15
Nagyvárad	16	6	6	53	—	31	8	1	3	1	—	17	12	17	13—25	10—15
Temesvár	56	17	3	161§	6	148	27	4	14	4	10	65	53	37	9—25	10—16
Kolozsvár	24	9	2	66	—	45	10	1	5	2	—	5	18	15	10—25	5—10
Brassó	29	11	8	95	3	49	15	1	6	2	2	5	35	26	11—25	7—18
Pozsony	69	21	3	133	19	136	35	3	23	13	8	25	44	43	14—22	11—14
Összesen	554	250	128	2034	618	1573	396	113	312	47	54	444	734	1108	—	—

* A Budapesten fennálló könyvnyomdák tételében a kizárólag csak a «Magyar Hírlap» előállítására berendezett könyvnyomda is befoglalatik. — In die Zahl der in Budapest
† A «Művezetők» című rovatba a napilapok tördelői is felvették. — Die Metteurs der Tageblätter sind in die Rubrik «Faktoren» aufgenommen.

Gehaltsangabe der Beschäftigten									Üzemerő Betriebs- kraft	A gépek száma Anzahl der Maschinen				Folyó szám — Laufende Zahl	A helyiség egészségügyi szempontból Das Lokal vom sanitären Gesichtspunkte	
Gépmesterek Maschinemeister			Nyomók — Drucker			Férfi Männliche	Női Weibliche	Gyorsajtó Schnellpressen		Táposajó Tiefpressen	Kézi sajtó Handpressen	Nemegyleti tagok Nichtvereinsmitglieder				
						segédmunkások — Hilfsarbeiter										
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum						Minimum			Maximum
Gulden österr. Währung																
—	16	—	—	—	—	—	7	—	5	?	3	1	—	1	46	megfelelő — entsprechend
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	?	?	?	—	—	47	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	adatok nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	adatok nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet
—	13	—	—	—	—	—	5	—	4	K. H.	2	—	—	—	50	jó — gut
—	10	—	—	—	—	—	5	—	—	K. H.	1	1	—	2	51	pinceszahelyiség — Kellerlokal
—	15	—	—	—	—	—	6	3	4	L. G.	3	2	—	—	52	jó — gut
—	9	—	—	—	—	—	4	—	2.50	K. H.	1	—	—	6	53	jó, világos — gut, licht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	1	54	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	1	—	55	tágas, világos és tiszta — geräumig, licht und rein
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	—	1	1	—	56	tiszta — rein
—	10	—	—	—	—	—	3	1.50	2	K. H.	2	1	—	4	57	megfelel — entspricht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	1	58	megfelel — entspricht
—	14	—	—	—	—	—	5	—	—	K. H.	1	1	—	3	59	jó — gut
—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	T. T.	—	1	—	—	60	egészséges — gesund
—	14	—	—	—	—	—	5	—	2	K. H.	1	1	—	—	61	megfelelő — entsprechend
—	11	—	—	—	—	—	—	—	3	K. H.	1	1	1	—	62	szép, de poros — schön, aber staubig
—	—	—	—	—	—	—	?	—	—	K. H.	1	1	1	3	63	jó — gut
—	13	—	—	—	—	—	4.60	5	1.80	K. H.	2	—	1	—	64	igen jó — sehr gut
—	—	—	—	—	—	—	—	3.50	—	K. H.	1	1	—	—	65	nem felel meg — entspricht nicht
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	?	?	?	?	?	66	adatok nem küldtek be — Daten wurden nicht eingesendet
—	?	—	—	—	—	—	?	?	—	K. H.	1	2	1	2	67	jó — gut
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	?	68	—
—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	K. H.	1	1	—	—	69	jó — gut

meister ist zugleich Faktor und Korrektor. — 36 Két segédmunkás a könyomdában (segéd nélkül) dolgozik; a harmadik segédmunkásnak teljes ellátása is van; a gépmester szed is. Zwei Hilfsarbeiter arbeiten (ohne Gehilfen) in der Steindruckerei; der dritte Hilfsarbeiter hat auch ganze Verpflegung; der Maschinenmeister setzt auch. — 37 1 szedő-nyomó. 1 Schweizerdegen. — 38 A művezető korrekturát olvas. Der Faktor liest Korrektur. — 39 A művezető egyúttal szedő, gépmester stb., valamint a papírkeres-

kedésben előadó is; a gép a konyhában áll, a hol az összes házi teendőket végzik; vasár- és ünnepnap délelőtt dolgoznak kárpótás nélkül. Der Faktor ist zugleich Setzer, Maschinenmeister u. s. w., sowie auch Verkäufer im Papiergeschäft; die Maschine steht in der Küche, woselbst die gesammten häuslichen Verrichtungen besorgt werden; an Sonn- und Feiertagen Vormittags wird ohne Entschädigung gearbeitet. — 40 1 szedő-nyomó. 1 Schweizerdegen. — 41 A főnök szed is. Der Prinzipal setzt auch.

Resumé nach Bezirken.

Az alkalmazottak fizetésbemondása — Gehaltsangabe der Beschäftigten														A gépek száma Anzahl der Maschinen			
Bizonyos pénzben levő szedők Setzer im gewissen Gelde			Számoló szedők Setzer im Berechnen			Gépmesterek Maschinemeister			Nyomók — Drucker			Férfi — Männliche		Női — Weibliche			
Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Átlag Durchschnitt	Minimum	Maximum	Minimum	Maximum	Körforgógép Rotationsmaschinen	Gyorskajátó Schnellpressen
osztályok értéke forint — Gulden österr. Währung														Táposajátó Tiefpressen	Kézi sajtó Handpressen	Nemegyleti tagok Nichtvereinsmitglieder	
5	25	12.60	4	37.—	13.50	10	42	18.—	7	16.—	10.50	6.50	14.—	1.—	9.—	4	348
10	17	13.80	17	30.50	23.50	20	35	28.—	—	—	—	—	—	—	—	26	5
5	25	8.62	10	12.—	11.—	6	16	10.80	5	10.50	8.50	2.50	9.—	1.50	9.—	—	52
4	14	9.50	—	—	—	9	18	15.—	8	8.—	8.—	4.—	6.—	2.—	6.—	—	10
5	14	9.—	10	20.—	15.—	7	15	11.—	3	9.—	6.—	3.—	6.50	1.20	4.—	—	34
6	18	9.80	—	—	—	5	18	10.80	5	12.—	8.—	4.—	10.—	1.25	4.50	—	37
3	18	9.65	6	15.—	11.—	8	16	11.80	—	10.—	—	3.—	6.25	1.—	3.50	—	37
5	17	9.—	—	—	—	7	16	10.50	8	11.—	9.50	3.—	8.—	1.50	5.50	—	56
7	16	10.85	—	—	—	9	20	13.60	—	10.—	—	1.—	7.50	1.—	7.—	—	14
7	14	9.70	9	12.—	10.—	7	16	11.50	8	10.—	9.30	4.—	7.—	2.—	5.—	—	64
6	14	10.—	—	—	—	7	12	10.—	—	10.—	—	3.—	6.—	1.—	6.—	1	22
6	14	9.50	12	14.—	13.—	10	15	11.—	8	8.—	8.—	3.60	6.50	1.50	5.—	—	29
5	15	9.—	7	14.—	10.—	8	22	12.—	9	14.—	11.50	3.—	7.50	1.—	4.50	—	59
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	767
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	522	232
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	750	—

bestehenden Buchdruckereien ist auch die ausschliesslich nur zur Herstellung des «Magyar Hirlap» eingerichtete Buchdruckerei enthalten.

§ Ujvidéken 1 szedő és két női szedőtanoncz. — In Ujvidék (Neusatz) 1 Setzerin und 2 weibliche Setzerlehrlinge.

A budapesti napilap-könyvnyomdák és betűöntődék statisztikája.

A rendes háztartás alapfeltételét a bevételek és a kiadások lelkiismeretes följegyzése képezi; a milyen jelentőséggel ez a gazdaságra nézve bir, épp oly fontos tényező minékünk a statisztika. Mert ha rendezett viszonyokat akarunk teremteni, azt is tudnunk kell, mi a szabályozni való, s e tekintetben a számok nyujtanak legbiztosabb felvilágosítást. E tekintet vezette a budapesti hírlapszedők, valamint a betűöntők körét, midőn a statisztikai bizottság felhívásának engedett, s ma abba a hely-

zetben vagyunk, hogy oly adatokkal szolgálhatunk, melyek talán hiányokban is bővelkednek, de a melyek azért nagyjában mégis megfelelnek az igényeknek. Ennek konstataciója annál öröndetesebb, mert a munkának rövid idő alatt és gyorsan kellett megtörténni, dacára hogy az adatok gyűjtése nem a leggyorsabban ment végbe, s az egyes kérdésekre adott feleletek elég kívánni valót hagynak fenn, a miről a sok helyen előforduló kérdőjel tanuskodik.

a) A budapesti napilap-könyvnyomdák statisztikája.

Könnyebb áttekintés céljából helyén valónak találtuk a főbb adatokat összegezni a következőkben:

Budapesten 23 napilap jelenik meg, és pedig 17 magyar, 5 német és egy zsidó nyelven. Ezek közül három lap naponta kétszer, a többi naponta egyszer jelenik meg. A táblázatban kimutatott 22 napilap 443 segédet foglalkoztat, és pedig 256 számolásban és 73 bizonyos-pénzben álló szedőt, 19 gépmestert, 46 javítókot (ezek közül 25 nem szakember) és 49 tördelőt, ezeken kívül 78 segédmunkás (42 férfi és 36 nő) és 48 szedőtanoncz van alkalmazásban. A segédek közül 58 nem egyleti tag és 132 nem tartozik a «Budapesti Hírlapszedők Köre» kötelékébe. A tömöntők számával, biztos adatok híján, nem szolgálhatunk. A lapokat 32 gépen nyomják, és pedig 27 körforgó-gépen és 5 gyorsajtón. A hajtás 12 lapnál légszesszel, 5-nél gözzel, 3-nál villanyossággal és 1 lapnál kézi erővel történik. A szedők munkaideje 2 lapnál 12¹/₂ órá, egy-nél 12 órá, kettőnél 11¹/₂ órá, kettőnél 11 órá, egy-nél 10¹/₂ órá,

négynél 10 órá, kettőnél 9¹/₂ órá, ötnél 9 órá, kettőnél 8¹/₂ órá és egy lapnál 8 órá. E munkaidőbe a várók nincsenek beleszámítva. Az általános heti kereset átlaga számolásban egy lapnál 27 frt, egy-nél 26 frt, háromnál 25 frt, négynél 24 frt, egy-nél 23 frt, négynél 22 frt, egy-nél 20 frt, egy-nél, mely nappal lesz előállítva (Magyarország) és egy árszabályon alul fizetett lapnál (Pesti Hírlap) 18 frt. A kereset átlagos maximuma (l. a táblázat maximum-rovatát) 12¹/₂ órai munkaidőnél 30 frt 50 kr., 9 órai munkaidőnél 22 frt; az átlagos minimum (l. a táblázat minimum-rovatát) 12¹/₂ órai munkaidőnél 23 frt 50 kr., 8 órai munkaidőnél (nappal) 15 forint.

A kereseti viszonyokra vonatkozó egyéb adatok, valamint a munkahelyiségek minőségének leírása a táblázaton könnyen található; ezért is fölmentve érezzük magunkat a további részletezéstől. Ez a következő lapon található, a budapesti öntődékekkel foglalkozó táblázatra is vonatkozik.

Nyomda és lapok neve <i>Name der Druckerei und der Blätter</i>	Folyó szám — <i>Laufende Zahl</i>	Megjelenik <i>Erscheint</i>		Munkaidő a politikai (tömött) résznél <i>Arbeitszeit beim politischen (kompressen) Theil</i>										Nem tagjai <i>Nicht-mitglieder</i>		Személyzet száma — <i>Anzahl des Personals</i>									
		Naponta — <i>täglich</i>	Hetenként — <i>wöchentlich</i>	Esti lap <i>Abendblatt</i>		Reggeli lap <i>Morgenblatt</i>		Hétfői esti lap <i>Montag-Abendblatt</i>		Munkaidő a várásnak <i>Ende des Wartens</i>	Munkaidő osztással <i>Arbeitszeit mit Ablegen</i>	Várók hetenként <i>Warter wöchentlich</i>	Munkaidő a hirdetések <i>Arbeitszeit bei den Inseraten</i>	az anyageyletnek <i>des Mutterzeits</i>	a Hírlapszedő-körnek <i>des Zeitungssetzer-Körns</i>	Tördelők <i>Setzer</i>	Javitokok <i>Korrektoren</i>	Szedők számolásban <i>Setzer im Berechnen</i>	Szedők bizonyosban <i>Setzer im gewissen Gelde</i>	Gépmesterek <i>Maschinenmeister</i>	Lehűzők <i>Abzieher</i>	Tömöntők <i>Sterotypen</i>	Szedőtanoncok <i>Setzer-lehrlinge</i>		
				Kezdet <i>Anfang</i>	Vége <i>Ende</i>	Kezdet <i>Anfang</i>	Vége <i>Ende</i>	Kezdet <i>Anfang</i>	Vége <i>Ende</i>															Kezdet <i>Anfang</i>	Vége <i>Ende</i>
Athenaeum: Budapesti Közlöny ¹	1	1	6	—	—	—	—	—	—	9	—	—	9	2	9	3	3	—	7	2	1	—	3		
» Fővárosi Lapok ²	2	1	7	—	—	7	2	6	?	3	10	—	9	3	10	3	2	—	10		—	—	4		
» Pesti Napló ³	3	2	12	10 ³ / ₄	2 ³ / ₄	8	1 ¹ / ₂	6	?	3	12	2	?	1	6	3	3	23	1		—	3	2		
» Nemzet ⁴	4	2	12	1	4	8	3	10 ¹ / ₂	3	3	12 ¹ / ₂	1	?	9	2	6	1	3	16		1	—	—	2	
Budapesti Hírlap ⁵	5	1	7	—	—	6	1	6	8	2 ¹ / ₂	9	3	?	9	—	—	2	3	18	6	2	?	—	—	
Corvina: Neues Politisches Volksblatt ⁶	6	1	7	—	—	6 ¹ / ₂	2	6	7 ¹ / ₂	—	9 ¹ / ₂	—	—	9	5	7	3	1	8	2	1	1	3	7	
Europa: Budapesti Tagblatt ⁷	7	1	7	—	—	5 ¹ / ₂	1	6	8	2	8 ¹ / ₂	—	—	9	1	3	1	1	8	1	1	1	?	—	
» Nemzeti Ujság ⁸	8	1	7	—	—	8	2	6	?	—	8 ¹ / ₂	—	—	9	12	2	2	13	—	?	—	?	—	—	
Hungaria: Neues Pester Journal ⁹	9	1	7	}	}	6	1 ¹ / ₂	6	9	2 ¹ / ₂	9	1	?	—	16	3	3	22	6	2	1	4	6		
» Politisches Volksblatt	10	1	7																						
Hunyadi Mátyás: Magyar Állam ¹⁰	11	1	6	6 ¹ / ₂	3	—	—	—	—	—	10 ¹ / ₂	—	—	—	2	1	1	—	5	1	—	—	6		
Kosmos: Magyarország ¹¹	12	1	7	11 ¹ / ₂	5 ¹ / ₂	—	—	6	9	—	8	—	—	9	8	5	3	4	20	1	1	—	3	1	
» Szabad Szó ¹²	13	1	7	—	—	5 ¹ / ₂	1	6	8	3	10	1	?	?	—	2	3	1	9	1	1	—	2	—	
Légrádi testvérek: Pesti Hírlap ¹³	14	1	7	—	—	?	?	6	?	—	11	—	—	10	17	24	3	3	5	17	1	1	3	6	
Magyar Hírlap ¹⁴	15	1	7	—	—	8	2	6	8	3 ¹ / ₂	9	2	?	9	6	9	3	2	19	2	1	—	2	1	
Nemeyer Ede: Egyetértés ¹⁵	16	1	7	—	—	7 ¹ / ₂	3	6	9 ¹ / ₂	—	9 ¹ / ₂	—	—	10	1	8	3	3	23	2	1	1	?	2	
Országgy. Értesítő: Magyar Esti Lap ¹⁶	17	1	6	}	}	12	2 ¹ / ₂	8	2	6	9	—	11 ¹ / ₂	—	9	—	1	3	3	18	1	1	1	?	—
» Magyar Ujság	18	1	7																						
Patria: Hazánk ¹⁷	19	1	7	—	—	6	2	6	9	3	11	?	?	?	1	5	3	3	18	5	1	1	?	—	
Pester Lloyd ¹⁸	20	2	12	12	3	7	2	10	3	3	12 ¹ / ₂	1	?	9	1	2	3	3	25	3	1	1	4	3	
Wodianer Fülöp: Budapest ¹⁹	21	1	7	—	—	8	2	6	?	—	10	—	—	?	1	2	2	1	7	1	1	—	?	3	
» Kis Ujság ²⁰	22	1	7	—	—	6 ¹ / ₂	2	6	?	—	10	—	—	?	—	3	1	1	4	1	1	—	?	2	

«אלג. ייר. צייטונג» (Ált. Zsidó-Ujság.) E lapot négy szedő nappal a rendes munkaidő alatt bizonyosban szedi.

1 E lap a nappali rendes 9 órai munkaidő alatt készült bizonyos pénzben; a javítókot nem szakemberek; 1 harmadik tördelő heti 14 frt. Dieses Blatt wird bei Tag in der regelmässigen 9stündigen Arbeitszeit hergestellt; die Korrekturen sind Nichtfachmänner; 1 dritter Metteur mit wöchentlich 14 fl. — 2 E lap hétköznapi számai bizonyos pénzben szedetik, hétfőn reggel és ünnepnapokon pedig számolnak; a javítókot nem szakemberek; 1 tanoncz lehúzó. Dieses Blatt wird an Wochentagen im gewissen Gelde gesetzt, Montags Früh und an Feiertagen aber berechnet man; die Korrekturen sind Nichtfachleute; 1 Lehrling ist Abzieher. — 3 Az esti lapnál csak a személyzet fele szed, ennek folytán a naponkénti rendes 7 váró az esti lapról elmarad; a javítókot közül 2 nem szakember; 2 tanoncz lehúzó; az esti lap reviziója 1 frt, a reggeli lap reviziója 1 frt 66 krt kap kárpótlásul. Beim Abendblatt arbeitet nur die Hälfte des Personals, weshalb die ordentlichen täglichen 7 Warter zum Abendblatt nicht erscheinen. Von den Korrekturen sind 2 Nichtfachmänner; 2 Lehrlinge sind Abzieher; der Revisionär beim Abendblatt erhält 1 fl., der beim Morgenblatt 1 fl. 66 kr. Entschädigung. — 4 A javítókot nem szakemberek; a várókot kívül 1 reviziós, kárpótlása esti lapnál 70 kr., reggeli lapnál 1 frt; nyáron gyengébb lapnál naponként 5 kimenős. Die Korrekturen sind Nichtfachmänner; ausser den Wartern 1 Revisionär, derselbe erhält beim Abendblatt 70 kr., beim Morgenblatt 1 fl. Entschädigung; im Sommer bei schwachen Blättern täglich 5 Ausgeher. — 5 A javítókot nem szakemberek; a várókot kívül 2 reviziós,

kik kárpótlásul 1—1 frtot kapnak; hétfői esti lapnál a szedést kétszeresen számolják; szombai kivételével naponként 1 kimenős. Die Korrekturen sind Nichtfachmänner; ausser den Wartern 2 Revisionäre, welche je 1 fl. Entschädigung erhalten; beim Montag-Abendblatt wird doppelt berechnet; ausgenommen Samstag täglich 1 Ausgeher. — 6 A tömöntők közül 2 nem szakember; várókat nem fizetnek; a reviziót a lehúzó végzi. Von den Stereotypen sind 2 Nichtfachmänner; Wartern werden nicht bezahlt; die Revision macht der Abzieher. — 7 Csak 1 reviziós 1 frtnyi kárpótlással. Nur 1 Revisionär mit 1 fl. Entschädigung. — 8 A javítókot nem szakemberek; csak 1 reviziós 1 frtnyi kárpótlással; a második tördelő egyúttal lehúzó. Die Korrekturen sind Nichtfachmänner; nur 1 Revisionär mit 1 fl. Entschädigung; der zweite Metteur ist zugleich Abzieher. — 9 A regényt 2 bizonyos pénzben levő szedő és 4 tanoncz, kiknek 220 sor napi deputátjuk van, szedik; hirdetéseknek átalány-munka; a számoló szedők 150 frt biztosíték és 6 beti felmondási idő mellett vannak alkalmazva. Den Roman setzen 2 Setzer im gewissen Gelde und 4 Lehrlinge, welche 220 Zeilen tägliches Deputat haben; bei den Inseraten ist Pauschalarbeit; die Setzer im Berechnen stehen bei 150 fl. Kautions u. sechswöchentlicher Kündigungszeit in Kondition. — 10 A javítókot közül 1 nem szakember; e lap nappal lesz szedve. Von den Korrekturen ist 1 Nichtfachmann; dieses Blatt wird bei Tag gesetzt. — 11 A javítókot és tömöntők közül 1—1 nem szakember; 1 reviziós 1 frtnyi kárpótlással; e lap nappal lesz szedve. Von den Korrekturen und Stereotypen

Statistik der Budapester Tagblatt-Druckereien und Schriftgiessereien.

Die Grundbedingung eines geordneten Hauswesens ist gewissenhafte Aufzeichnung der Einnahmen und Ausgaben; was dies der Wirtschaft, das ist für uns die Statistik. Denn will man an die Schaffung geregelter Zustände schreiten, so ist es vor Allem nothwendig zu wissen, wo es etwas zu regeln gibt und darüber geben Ziffern die beste Aufklärung. Aus diesem einleuchtenden Grunde haben die Klubs der Budapester Zeitungsetzer und Schriftgiesser bereitwilligst der Aufforderung des sta-

tistischen Komités Folge geleistet und konnten eine Arbeit liefern, die wohl manche Lücke aufweisen mag, im Grossen und Ganzen aber ihrem Zwecke entspricht. Das dies konstatiert werden kann, ist umso erfreulicher, als diese Arbeit wegen der Kürze der Zeit eine rasche sein musste, das Sammeln der Daten aber nicht besonders flott vor sich ging und die Beantwortungen der gestellten Fragen Manches zu wünschen übrig liessen, daher das Fragezeichen an nicht wenigen Stellen.

a) Statistik der Budapester Tagblatt-Druckereien.

Der leichteren Uebersichtlichkeit wegen bringen wir hier eine summarische Zusammenstellung des Ganzen.

Es erscheinen in Budapest 23 Tagesblätter, wovon 17 in ungarischer, 5 in deutscher und 1 in jüdischer Sprache. Drei Blätter erscheinen zweimal täglich, die übrigen einmal. Die in der Tabelle angeführten 22 Blätter beschäftigen 443 Gehilfen (256 im Berechnen, 73 im gewissen Gelde, 19 Maschinenmeister, 46 Korrektoren, von welchen 25 Nichtfachleute, und 49 Metteure), ausserdem 78 Hilfsarbeiter (42 männliche und 36 weibliche) und 48 Setzerlehrlinge. Von den Gehilfen gehören 58 dem Mutterverein nicht an und 132 sind keine Mitglieder des Klubs der Budapester Zeitungsetzer. Die Anzahl der Stereotypeure ist lückenhaft. Gedruckt wird auf 32 Maschinen, wovon 27 Rotationsmaschinen und 5 Schnellpressen. Bei 12 Blättern ist die Betriebskraft Gas, bei 5 Dampf, bei 3 Elektrizität und bei 1 Blatt ist Handbetrieb. Die Arbeitszeit für das Setzerpersonal ist bei 2 Blättern ein 12¹/₂stündige, bei 1 eine 12stündige, bei 1 eine 11¹/₂stündige, bei 2 eine 11stündige, bei 2 eine 10¹/₂stündige, bei 4 eine 10stündige, bei 2 eine 9¹/₂stündige, bei 5 eine 9stündige,

bei 2 eine 8¹/₂stündige und bei 1 Blatt eine 8stündige. In diese Arbeitszeit ist das Warten nicht mit einbezogen. Der allgemeine Durchschnitts-Wochenverdienst im Berechnen ist bei einem Blatte 27 fl., bei einem 26 fl., bei dreien 25 fl., bei viere 24 fl., bei einem 23 fl., bei viere 22 fl., bei einem 20 fl. und bei einem bei Tag hergestellten Blatte (Magyarország) und bei einem nicht tarifmässig gezahlten Blatte (Pesti Hirlap) 18 fl. Der Maximal-Durchschnittsverdienst (siehe Tabelle Rubrik Maximum) ist 30 fl. 50 kr. bei 12¹/₂stündiger Arbeitszeit, 22 fl. bei 9stündiger Arbeitszeit; der Minimal-Durchschnittsverdienst (siehe Tabelle Rubrik Minimum) ist 23 fl. 50 kr. bei 12¹/₂stündiger Arbeitszeit, 15 fl. bei 8stündiger Arbeitszeit (bei Tag).

Die übrigen Gehaltsangaben sind aus der Tabelle leicht ersichtlich, ebenso die sanitäre Beschaffenheit der Lokale, weshalb wir uns der Aufgabe enthoben fühlen, dieselben hier zu reassumieren. Das Gleiche gilt von der auf der folgenden Seite sich befindlichen Tabelle der Budapester Schriftgiessereien.

Segéd- személyzet száma <i>Anzahl des Hilfs- personals</i>		Az alkalmazottak fizetésbmondása <i>Gehaltsangabe der Beschäftigten</i>										Gépek <i>Maschinen</i>		Folyó szám — <i>Laufende Zahl</i>			
Férfi <i>Männliche</i>	Női <i>Weibliche</i>	Első tördelő <i>Erster Metteur</i>	Második tördelő <i>Zweiter Metteur</i>	Hirdetés-tördelő <i>Inseraten-Metteur</i>	Szedők számolás-ban <i>Setzer im Be- rechnen</i>			Szedők bizonyos-ban <i>Setzer im gewissen Gelde</i>			Gépmesterek <i>Maschinenmeister</i>	Javitások havi fizetése, <i>Monatsgehalt der Korrektoren</i>	Javitások heti bére <i>Wochenlohn der Korrektoren</i>		Üzemerő <i>Betriebs- kraft</i>	Gyorsajátók <i>Schnellpressen</i>	Körforgó-gépek <i>Rotationsmaschinen</i>
					Minimum	Maximum	Átlag <i>Durchschnitt</i>	Minimum	Maximum	Átlag <i>Durchschnitt</i>							
—	—	20	18	—	—	—	—	12	13	—	30	?	?	L. G.	2	2	1
2	6	27	18	16	—	—	—	—	—	17	24	40	—	G. D.			2
?	?	36	30	25	—	—	24	—	—	—	24	70	—	L. G.	2	2	3
4	6	35	—	—	—	—	24	—	—	—	24	66	—	G. D.			2
?	—	40	26	?	22	30	25	?	?	?	25	60	—	L. G.	2	2	
1	2	30	14	14	22	29	24	—	—	—	30	100	—	L. G.			2
2	1	30	—	—	22	29	24	—	16	—	—	100	—	L. G.	2	2	
?	?	30	18	?	—	—	23	—	—	—	—	80	—	?			2
4	—	40	30	24	—	—	26	12	15	—	35	107	—	L. G.	2	2	
—	—	19	—	—	—	—	—	10	15	13	20	?	?	K. H.			2
4	3	28	20	14	15	20	18	—	—	—	—	57 ¹ / ₂	—	G. D.	2	2	
?	—	33	16	22	18	25	22	—	—	—	24	—	20	G. D.			2
3	1	?	?	20	—	—	18	10	15	13	—	50	—	L. G.	2	2	
3	1	30	20	18	17	22	20	—	—	14	30	100	—	L. G.			2
4	4	30	12	26	18	29	22	—	13	—	25	—	18	L. G.	2	2	
3	10	45	16	16	—	—	25	—	—	—	25	50	—	V. E.			2
3	—	35	26	20	20	24	22	—	17	—	25	60	13 ¹ / ₂	V. E.	2	2	
4	2	42	32	24	23 ¹ / ₂	30 ¹ / ₂	27	—	15	—	30	—	30	G. D.			2
3	—	26	—	18	—	—	22	—	14	—	—	?	—	L. G.	2	2	
2	—	16	—	—	—	—	25	—	—	—	25	?	—	L. G.			2
															2	2	
																	2

A helyiség egészségügyi szempontból

Das Lokal vom sanitären Gesichtspunkte

- tűrhető — erträglich
- nem a legkielégítőbb — nicht am zufriedenstellendsten
- meglehető jó — ziemlich gut
- teljesen megfelelő — vollkommen entsprechend
- tömöntöde által egészségtelen — durch die Stereotypie ungesund
- meglehető — annehmbar
- kielégítő — zufriedenstellend
- egészséges — gesund
- egészségtelen pinczehelyiség — ungesundes Kolleralokal
- kielégítő — zufriedenstellend
- egészséges — gesund
- egészségtelen — ungesund
- egészségtelen — ungesund
- tűrhető — erträglich
- egészséges — gesund
- tűrhető — erträglich
- teljesen megfelelő — vollkommen entsprechend
- világos — licht
- sötét — dunkel

«אלג. יוד. צייטונג» (Allg. jüd. Zeitung.) Dieses Blatt wird von 4 Setzern bei Tag innerhalb der regelmässigen Arbeitszeit gesetzt.

ist je 1 Nichtfachmann; 1 Revisionär mit 1 fl. Entschädigung; dieses Blatt wird bei Tag gesetzt. — 12 A tömöntök közül 1 nem szakember. Von den Stereotypeuren ist 1 Nichtfachmann. — 13 E lapnál az árszabályt nem fizetik; a javítók és a tömöntök nem szakemberek; egy volt fűtő gépmester. Bei diesem Blatt wird der Tarif nicht gezahlt; die Korrektoren und die Stereotypeure sind Nichtfachleute; ein gewesener Heizer ist Maschinenmeister. — 14 I tanonc lehúzó; a várás esetleg reggel 4¹/₂ óráig tart; a számoló szedők ünnepnapokon a kétszeres számításon felül még külön kárpótlást élveznek, mely 1 frt 50 kr.-tól 3 frt 50 kr.-ig terjed; a személyzet a neki felajánlott kimenőt visszautasította. 1 Lehrling ist Abzieher; das Warten dauert event. bis 4¹/₂ Uhr Morgens; die Setzer im Berechnen geniessen an Feiertagen ausser der doppelten Berechnung noch eine von 1 fl. 50 kr. bis 3 fl. sich steigernde Entschädigung; das Personal wies den ihm angebotenen Ausgeher zurück. 15 A második tördelő a lapnál szedi; a lehúzó (nemszakember) egyúttal szolga; 1 revíziós 1 frtnyi kárpótlással. Der zweite Metteur setzt beim Blatt; der Abzieher (Nichtfachmann) ist zugleich Diener; 1 Revisionär mit 1 fl. Entschädigung. — 16 E két különféle lapot egy személyzet általányban szedi; hétfőn három lapot készítenek el kárpótlás nélkül; várás nem fizetnek. Diese zwei verschiedenen Blätter setzt ein Personal im Pauschale; Montags werden drei Blätter ohne Entschädigung hergestellt; Warten zahlt man nicht. — 17 I javítók és a lehúzó nem szakemberek; a revíziót a második tördelő végzi. A hirdetés-szedők a hetilapok hir-

detéseit is szedik; a várókat 2 órától kezdve fizetik. 1 Korrektor und der Abzieher sind Nichtfachmänner; die Revision besorgt der zweite Metteur. Die Inseratensetzer setzen auch die Inseraten der Wochenblätter; die Warten werden von 2 Uhr ab bezahlt. — 18 A három tanonc egyike nappal az idegenek névsorát szedi; ha a hétfői esti lapot 10 óra előtt kezdik szedni, úgy óránként 50 kr. kárpótlást kapnak; ünnepnapokon 3 frtnyi kárpótlás mellett egyszerűen számolnak; naponként 1 kimenős; gyengébb lapnál 6 elmenős; a tömöntök nem szakemberek. Einer der drei Lehrlinge setzt bei Tag die Fremdenliste; wenn mit dem Setzen des Montag-Abendblattes vor 10 Uhr begonnen wird, so entschädigt man die Stunde mit 50 kr.; an Feiertagen wird bei einer Entschädigung von 3 fl. einfach berechnet; täglich 1 Ausgeher; bei schwächerem Blatt 6 Fortgeher; die Stereotypeure sind Nichtfachleute. — 19 A javítók nem szakember; a nagy tözsdét, a többi gazdasági részt és a könyvalakú regényt 1 bizonyos pénzben levő szedő készíti el; revízióért és várásért hetenként 13 frtot fizetnek. Der Korrektor ist Nichtfachmann; die grosse Börse, den übrigen volkswirtschaftlichen Theil und den buchförmigen Roman stellt 1 Setzer im gewissen Gelde her; für Revision und Warten werden wöchentlich 13 fl. gezahlt. — 20 A javítók nem szakember; a tördelő a regényt szedi; revízióért és várásért hetenként 11 frtot fizetnek. Der Korrektor ist Nichtfachmann; den Roman setzt der Metteur; für Revision und Warten werden wöchentlich 11 fl. gezahlt.

b) A budapesti betűöntődék statisztikai kimutatása.

Statistischer Ausweis der Budapester Schriftgiessereien.

A cég neve Name der Firma	Munkaidő — Arbeitszeit	Alkalmazottak száma Anzahl der Beschäftigten							A segédek és művezetők fizetésbemondása Lohnangabe der Gehilfen und Faktoren					Tagok Mitglieder		Üzemerő Betriebskraft	A helyiség egészségügyi szempontból Das Lokal vom sanitären Gesichtspunkte								
		Művezetők — Faktoren	Öntők — Gieser	A betűgyalunál Beim Restsetzen	Betű-egyengető Zurichter	Egyengető Zurichter	Tömöntők és galvan. Stereotypen u. Galvan.	Összesen — Zusammen	Tanoncok — Lehrlinge	Segéd- munká- sok Hilfs- arbeiter	Számolás- ban			Bizonyos- ban				az anyagegyetnek des Muttereins	a Betűöntő-körnek des Schriftgiesser-Kör	Kézi öntőgépek Handmaschinen	Komplet-öntőgépek Komplettmaschinen	Olvasztó-kemenczék Schmelzöfen	Betűgyaluk — Restsetzenge		
											im Berechnen	im Gewissen	Minimum	15 frt — 13 ft.	15 frt bis 15 ft.									15 frt bis 15 ft.	
																									13 frt bis 13 ft.
Athenaeum*	9	1	5	1	—	2	9	3	1	7	—	—	—	3	2	1	8	7	6	2	1	3	K. H. L. G.	—	
Első Magy. Betűöntőde r.-t. 1	9	2	20	3	2	3	1	31	8	3	10	5	6	13	—	—	2	28	26	5	19	2	6	L. G.	világos — licht
Fischer és Mika 2	9	1	4	1	1	1	—	8	3	1	6	—	—	—	1	1	5	7	6	8	—	1	2	K. H. L. G.	világos — licht
Franklin-Társulat* 3	10	1	5	1	1	—	—	8	4	—	2	3	1	1	1	1	1	5	4	6	1	2	3	L. G.	—
Magyar királyi államnyomda*	9	1	2	1	1	—	3	8	—	2	4	—	—	—	1	2	5	8	2	2	—	1	2	K. H.	—
M. kir. egyet. könyvnyomda*	9	1	2	1	—	—	1	5	3	1	3	—	—	—	2	2	1	5	2	3	—	1	2	K. H.	világos, tiszta — licht, rein
Pallas, könyvnyomda-r.-t.*	9	1	3	1	1	—	1	7	4	—	6	—	—	—	2	3	2	7	6	3	3	1	1	L. G.	sötét, — finster
Pesti könyvnyomda-r.-t.*	9	1	3	1	—	—	1	6	3	3	4	—	—	—	2	2	2	6	6	3	—	1	2	K. H.	világos — licht

A *gal megjelölt betűöntődék házi öntődék. — Die mit * bezeichneten Schriftgiessereien sind Hausgiessereien.

1 Az egyengetők nem tanult betűöntők; 1 szedő raktárnok. Die Zurichter sind keine gelernten Schriftgiesser; 1 Setzer als Lagerist.

2 Az egyengetők nem tanult betűöntők. Die Zurichter sind keine gelernten Schriftgiesser.

3 A bizonyos pénzben levő személyzetnek a 10-dik órát kárpótolják; a számolásban levő személyzetnek 1/2 órai reggeli és szonna-idő van. Dem Personal im gewissen Gelde wird die 10. Stunde entschädigt; das Personal im Berechnen hat 1/2stündige Frühstück- und Vesperpause.

2 betűöntő két könyvnyomdában mint tömöntő van alkalmazva. 2 Schriftgiesser sind in zwei Buchdruckereien als Stereotypeure beschäftigt.

Részletes kimutatás a munkaidőről.

Detaillirter Ausweis über Arbeitszeit.

Kerület Bezirk	Munkaidő — Arbeitszeit	Személyzet száma — Anzahl des Personals														Segéd- munkások Hilfs- arbeiter	Férfi — Männliche	Női — Weibliche	Kerület Bezirk	Munkaidő — Arbeitszeit	Személyzet száma — Anzahl des Personals														Segéd- munkások Hilfs- arbeiter	Férfi — Männliche	Női — Weibliche
		Nyomdák száma Anzahl der Druckereien	Művezetők — Direktoren	Javítók — Korrektoren	Bizonyos pénzben levő szedők Sedter im gewissen Gelde	Számolásban levő szedők Sedter im Berechnen	Szedőtanoncok Sedterlehrlinge	Gépmesterek Maschinenmeister	Nyomók — Drucker	Nyomótanoncok Druckerlehrlinge	Szedő-nyomók Schneiderdingen	Szedő-nyomótanoncok Schneiderdingen-Lehrlinge	A törvénytábla idő előtt felvett tanoncok Vor der gestammigten Zeit aufgenommene Lehrlinge	Férfi — Männliche	Női — Weibliche						Nyomdák száma Anzahl der Druckereien	Művezetők — Direktoren	Javítók — Korrektoren	Bizonyos pénzben levő szedők Sedter im gewissen Gelde	Számolásban levő szedők Sedter im Berechnen	Szedőtanoncok Sedterlehrlinge	Gépmesterek Maschinenmeister	Nyomók — Drucker	Nyomótanoncok Druckerlehrlinge	Szedő-nyomók Schneiderdingen	Szedő-nyomótanoncok Schneiderdingen-Lehrlinge	A törvénytábla idő előtt felvett tanoncok Vor der gestammigten Zeit aufgenommene Lehrlinge	Férfi — Männliche	Női — Weibliche			
Közp. (Zentrale) ¹ (Budapest)	6 9 9 1/2 10 8 8 1/2	1 71 57 23 1	— 56 — 3 —	3 802 — 44 —	— 309 — 5 —	— 536 — 53 —	1 143 — 14 —	— 66 — 13 —	— 153 — 24 —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— 18 — 24 —	1 338 760	— — —	Pécs ⁵	9 10 11 9 10 10 1/2	9 22 5 13 28 2	4 8 — 3 — —	1 1 — 3 — —	21 38 6 42 50 4	— — — — — —	— 24 39 40 65 2	8 9 11 2 14 1	— 1 3 — — —	2 2 3 8 7 —	8 12 — 10 6 —	— — — — 20 —	— — — — 3 —	— — — — — —	10 16 4 12 18 —	9 15 — 26 9 —					
Közp. (Zentrale) ² (Vidék — Provinz)	9 9 1/2 10 11 ?	11 3 35 5 9	5 2 11 1 1	— 11 — — —	28 — — — —	— 22 — — —	8 — — — —	— — — — —	— 5 — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	6 — — — —	6 3 2	2	Nagyvárad ⁷	9 10 8 17 9 1/2	7 4 1 10 1	5 6 — 3 —	6 — — — —	44 — — — —	— 25 5 1 —	— 6 3 — —	1 3 — — —	3 1 — 9 —	— — — — —	— — — — —	17 — — — —	10 16 2 1 —	16 — — — —							
Arad	9 1/2 10 9	4 5 2	4 5 —	21 10 3	29 9 2	3 1 2	3 1 2	1 1 2	1 1 —	— — —	— — —	— — —	— — —	8 2 —	13 2 —	Kolozsvár ⁹	10 9 10 9 9 1/2	28 9 7 5 6	6 4 2 5 —	63 24 22 — —	3 30 15 — —	3 1 7 — —	5 3 5 — —	4 10 — — —	10 30 2 — —	30 3 — — —	— — — — —	31 — — — —	27 21 11 7 8	22 15 10 5 —							
Dobroczen ⁸	10 10 1/2 11 9	31 2 1 13	8 2 — 6	3 7 — 2	6 — — 4	63 9 — 31	17 1 — 6	2 3 — 2	10 3 — 3	— — — —	— — — —	— — — —	— — — —	15 9 — 15	9 1 — 17	Brassó ¹⁰	10 9 9 1/2 10 9 1/2	11 7 3 6 12	6 4 1 6 6	74 — — — —	36 — — — —	10 4 2 — —	1 1 7 — —	2 2 — — —	2 — — — —	5 — — — —	27 11 9 2 8	20 15 8 — —									
Kassa ⁴	9 1/2 10 11 15	3 18 1 1	— 8 — —	4 2 — —	— 47 — —	— 57 — —	— 9 — —	1 1 — —	7 — — —	— — — —	— — — —	— — — —	24 — — 4	17 — — —	5	Pozsony ¹¹	10 11 — — ?	27 6 2 — 8	3 — — — —	48 — — — —	1 — — — —	69 16 3 — —	13 6 2 — —	1 13 — — —	7 2 1 5	14 3 — —	22 18 2 —	2 2 — —									

Lakberek és élelmiszerek árai statisztikai kimutatása.

Statistischer Ausweis der Mieth- und Lebensmittelpreise.

Polgár szám Lokale Zahl	Város — Stadt	A nyomdák száma Zahl der Druckereien	Segédok száma Zahl der Gehilfen	Minimum forintokban Minimum in Gulden	Évi lakbér Jährliche Miethe		Havi lakbér Monatliche Miethe	Heti teljes ellátás Ganze Ver- pflegung per Woche	Élelmi szerek árai — Preise der Lebensmittel							Fa Holz	Köszén Stein- kohle
					1 szoba és konyha 1 Zimmer und Küche	2 szoba és konyha 2 Zimmer und Küche	bütorozott szoba möblirtes Zimmer		Liszt Mehl	Kenyer Brod	Marha- hús Rind- fleisch	Disznó- hús Schwein- fleisch	Disznó- zsir Schwein- fett	Burgonya Kartoffel	Tej Milch	m ³	q
					forintokban — in Gulden			forintokban in Gulden	kilogrammonként és krajczárokbán per Kilogramm und in Kreuzern							forintokban in Gulden	
1	Arad...	8	40	9	75—100	100—150	8—16	5—7	12—16	10—12	56	56	60	4	8—10	3.25	1.50
2	Békés-Csaba...	3	6	8	60—80	90—120	6—10	5	8—14	10	44	42	56	3	7—9	3.00	1.50
3	Brassó...	3	21	10	80—120	120—180	7—14	4.50—7.00	10—12	—	48	48—56	60	80—100*	10—12	3.00	—
4	Budapest...	97	2034	12	140—220	220—300	10—15	7—10	10—14	10—16	72	60—72	58—64	4	10—14	4.00	1.50
	*Külváros—Vorstadt	—	—	—	50—90	90—120	5	—	10—14	—	56	52—60	56	—	10	4.00	1.50
5	Csikszereda...	2	5	9	40	60—80	8—10	4.50	9	—	36	42	—	—	8	2.00	—
6	Debreczen...	7	36	9	60—80	140—160	5—7	5	8—14	12—16	50—52	48—54	70	120*	8—10	3.00	1.80
7	Eperjes...	2	10	10	80	110	10—15	6	10	14	46	—	70	160*	6	2.50	1.80
8	Esztergom...	4	10	9	50—80	100—150	6—8	4—5	9—13	10	52	48	64	150*	8—10	3—4	1.30
9	Fiume...	5	40	10	160—180	220—240	10—15	12	—	16	45—60	60—80	60	6	10—12	4.00	2.00
10	Győr...	4	20	8	60	110	7	5	12	10—12	56	58—60	72—80	100*	8	2—4	1.30
11	Hódmező-Vásárhely...	4	4	9	40	60	5	4.50	9—13	9	48	52	56	4	8	3.25	1.20
12	Kaposvár...	5	11	6	70—90	140—150	8—10	3—5	5—9	12	52	48	70	3	8	3.00	1.10
13	Kassa...	6	35	9	100—120	140—170	5—8	5—8	9—13	10	52	56	68	3	10	3.00	1.50
14	Kézdi-Vásárhely...	1	3	9	40	60—70	8—9	4.50	9	—	40	40	—	—	8	2—3	—
15	Kolozsvár...	8	51	7	60	160	10—15	5—6	14—16	12	44	48	62	4	12	3.00	—
16	Komárom...	4	7	6	60	100	6—10	4.50—6.00	5—14	8—10	58—60	44	58	80*	8	3.50	1.50
17	Lugos...	2	7	9	60	100	8	4.50	10	9	48	56	68	3	8	2.50	—
18	Magyar-Óvár...	1	4	9	50	90	8	5.50	9—12	—	56—60	60	60	140*	10	3.50	1.60
19	Máramaros-Sziget...	4	13	8	—	150	10	5	11	12	40	48	78	3 1/2	10	2.75	—
20	Medgyes...	1	2	10	36—40	100—110	4—5	5	8—12	—	40—45	48—50	60—65	200*	8	3.00	1.35
21	Miskolcz...	3	10	10	100—120	150—180	10—12	6—8	10—12	10—12	56	56	70	4	8—10	2.70	—
22	Mohács...	2	4	11	60	100	6	5—6	6—15	10	52	42	40	100*	7	3.50	1.16
23	Nagy-Becskerek...	3	28	10	60	100	6—8	5	12	10	50	58	70	4	8	3.00	—
24	Nagy-Ényed...	1	4	10	70—80	100—130	8—10	4	8	—	36	40	—	—	9	3.00	1.40
25	Nagy-Kanizsa...	4	14	10	80	120	8—9	4.50—5.00	10—14	10—12	52	52	64	2	7—8	3.50	1.00
26	Nagy-Szeben...	5	67	8	60—84	96—132	5—10	5	11—14	10	45—60	48	54	150**	12	3.25	—
27	Pancsova...	4	11	7	36—72	72—144	6—10	4—6	8—18	—	48	44	50	70—300*	8	2—4	1.80
28	Pécs...	4	25	10	50—80	90—120	9—10	5	9—16	12	52	48	60	150*	8—10	—	1.00
29	Pozsony...	10	60	10	70—90	120—160	5—10	5—6	12—16	10	56—70	68	60	3—5	10	3—5	1.50
30	Sopron...	5	25	10	80—90	120—140	8—10	5.00—5.50	8—14	—	64—68	70—72	60—64	6—8	8—10	3—5	1.10
31	Szeged...	6	43	10	72—84	120—150	6—8	5—6	8—15	9	52—56	44—52	56	—	9	4.00	2.00
32	Szegszárd...	2	6	10	60	120	6—10	5—6	6—15	12	40—52	56	60	120*	8	2—4	1.30
33	Székesfehérvár...	7	26	8	80	120—160	8—14	5—7	10—14	10	56—60	52—58	60	3	8	4.60	1.40
34	Temesvár...	12	70	10	80	120	10	5	8—16	10	52	60	70	4	8—10	2.50	—
35	Trencsén...	2	6	6	100	150	6—8	5.00—5.50	12—14	12	60	52	72	3	8—9	3.00	1.40
36	Újvidék...	6	40	8	72	120	8	6	9—18	8—10	50	50	52	6	10	2—4	1.20
37	Újpest...	2	2	12	70—100	140—170	7—10	—	10—14	—	58—60	46—50	58—60	4	10	4.00	1.50
38	Ungvár...	4	12	9	80	120	12	5	16	10	44	60	80	8	—	2.50	—
39	Vác...	3	3	6	50—80	80—120	6—10	3—5	8—14	6—8	56	40—44	55—60	3	6—10	3.25	1.45
40	Vesecz...	4	9	9	60	80	5	6	8—14	9	48	46	54	4	8	3.00	1.80
41	Veszprém...	3	6	8	45	70	6—8	4.50	9—16	8	52	48	60	100*	6—8	—	—
42	Zala-Egerszeg...	2	2	9	60	100	5—6	5	10—18	10	44	52	72	—	6	3.20	1.80

* Zsákonként — per Sack. — ** Hektoliterenként — per Hektoliter.

Habár a lakbér és részben az élelmiszerek Budapest környezeti községekben olcsóbbak is, a legtöbb szaktárs mégis kényszerítve érzi magát a fővárosban való lakásra, mert az előhelyekre való közlekedés a munkások igényeinek kevéssé felel meg s hozzá még drága is. A közlekedés költség Budapestet környező bármely községre felé, naponta csak kétszeri forgalom mellett, évenként átlag 70—80 frtba kerül. — Obwohl die Miethen und zum Theil auch die Lebensmittel in den Vororten Budapests billiger sind, fühlen sich die meisten Kollegen dennoch gezwungen, in der Hauptstadt zu wohnen, da der Verkehr nach den Vororten Arbeiterbedürfnissen nur sehr wenig entspricht und dazu noch theuer ist. Der Verkehr nach irgend einem Vorort Budapests kostet bei täglich nur zweimaliger Fahrt per Jahr im Durchschnitt 70—80 fl.

Zárszó.

Statisztikánk 554 könyvnyomdát foglal magában (a «Magyar Hirlap»-könyvnyomdával együtt), ezek közül 67 (12%) semmi vágy csak igen hiányos adatot küldött be. Kimutatunk tehát: 201 üzletvezetőt, 49 hirlaptördelőt, 147 javítnokot, 2652 betűszedőt, 396 gépmestert, 113 nyomót, 47 szedő-nyomót, 1939 tanonczot (ezek közül felvétellek 14 éves életkoron alul 444-en), 734 férfi segéd munkást és 1108 női segéd munkást. A nyomógépek száma: 31 körforgógép, 767 gyorsajtó (a duplagépekkel együtt), 522 taposó-sajtó és 232 kézi sajtó.

A 67 (hiányosan beküldött) könyvnyomda és a «Magyar Hirlap»-könyvnyomdája levonása után a fennmaradó 486 könyvnyomda adatait következőleg összegezzük:

Kilencz órai munkaidő mellett foglalkozva volt 175 könyvnyomdában 110 üzletvezető, 75 javítnok, 1298 betűszedő bizonyos fizetésben, 327 betűszedő számolásban, 847 szedőtanoncz, 219 gépmester, 76 nyomó, 196 nyomótanoncz, 1 szedő-nyomó, 448 férfi- és 875 női segéd munkás. 204 tanoncz 14 éves életkor betöltése előtt vétetett fel. Továbbá 8 betűöntőben 9 üzletvezető, 71 betűöntő, 28 betűöntő-tanoncz, 11 férfi- és 42 női segéd munkás.

Kilencz órán felüli munkaidő mellett 311 könyvnyomdában 91 üzletvezető, 27 javítnok, 668 betűszedő bizonyosban, 35 betűszedő számolásban, 677 betűszedő-tanoncz, 158 gépmester, 36 nyomó, 115 nyomó-tanoncz, 38 szedő-nyomó, 46 szedő-nyomótanoncz, 228 férfi- és 197 női segéd munkás volt alkalmazásban. Tanonczul 14 éves életkor betöltése előtt 165-en vétettek fel.

Vonatkozással a 23 budapesti napilapra, melyek 14 könyvnyomdában állítatnak elő s melynek személyzetei nem birnak határozott munkaidővel, utalunk a «Budapesti hirlapnyomdák statisztikája» nevezetű táblázatban felsorolt összegezésre.

Mint fentebbiekből látható, a 9 órai munkaidő Magyarország jelentékenyebb könyvnyomdaiban érvényben van és csakis a kisebb könyvnyomdákban hosszabb a munkaidő 9 óránál. Jellemző e körülményre, hogy ez utóbbiakban a segédek átlagos létszáma nagyon csekély, holott a tanonczok létszáma aránylag szerfölött nagy. Ennek bizonyítékaul szolgáljanak következő adatok: Kilencz órán túli munkaidőnél jut egy-egy könyvnyomdára 3 segéd és 3 tanoncz; a hetenkénti átlagkereslet 9 frt 50 kr.; kilencz órai munkaidő mellett jut átlag egy-egy könyvnyomdára 12 segéd, 6 tanoncz és 12 frt átlagkereslet hetenként.

Szikszo nyomdavaros, a mely Kassa kerületéhez tartozik, tévedésből a központ vidéki kerületében lett felvéve. Felemlítjük továbbá, hogy Kolozsvárott fennáll egy papirgyárral egybekötött könyvnyomda is, mely körforgógéppel van felszerelve. Rövidebb adatok e könyvnyomdáról hiányoznak.

Schlusswort.

Unsere Statistik umfasst 554 Buchdruckereien (inklusive der Buchdruckerei des «Magyar Hirlap»), von diesen haben 67 (12%) entweder keine oder nur sehr mangelhafte Daten eingesendet. Wir zählen: 201 Faktoren, 49 Zeitungsmetteure, 147 Korrektoren, 2652 Setzer, 396 Maschinenmeister, 113 Drucker, 47 Schweizerdegen, 1939 Lehrlinge (von diesen sind 444 vor dem 14. Lebensjahre in die Lehre aufgenommen worden), 734 männliche und 1108 weibliche Hilfsarbeiter. Die Zahl der Druckmaschinen beträgt: 31 Rotationsmaschinen, 767 Schnellpressen (inklusive der Doppelmaschinen), 522 Tretpressen und 232 Handpressen.

Nach Abzug der 67 (mangelhaft eingesendeten) Buchdruckereien und der Zeitungsdruckerei «Magyar Hirlap» resumiren wir aus den verbleibenden 486 Buchdruckereien folgende Daten:

Bei *9stündiger Arbeitszeit* waren in 175 Buchdruckereien beschäftigt 110 Faktoren, 75 Korrektoren, 1298 Setzer im gewissen Gelde, 327 Setzer im Berechnen, 847 Setzerlehrlinge, 219 Maschinenmeister, 76 Drucker, 196 Druckerlehrlinge, 1 Schweizerdegen, 448 männliche und 875 weibliche Hilfsarbeiter. 204 Lehrlinge wurden vor dem 14. Lebensjahre in die Lehre aufgenommen. Ferner waren in 8 Schriftgiessereien 9 Faktoren, 71 Schriftgiesser, 28 Schriftgiesserlehrlinge, 11 männliche und 42 weibliche Hilfsarbeiter beschäftigt.

Bei einer *Arbeitszeit über 9 Stunden* waren in 311 Buchdruckereien beschäftigt: 91 Faktoren, 27 Korrektoren, 668 Setzer im gewissen Gelde, 35 Setzer im Berechnen, 677 Setzerlehrlinge, 158 Maschinenmeister, 36 Drucker, 115 Druckerlehrlinge, 38 Schweizerdegen, 46 Schweizerdegen-Lehrlinge, 228 männliche und 197 weibliche Hilfsarbeiter. 165 Lehrlinge wurden vor dem 14. Lebensjahre in die Lehre aufgenommen.

Bezüglich der 23 Budapester Tageblätter, welche in 14 Buchdruckereien hergestellt werden und deren Personale keine festgesetzte Arbeitszeit haben, verweisen wir auf das der Tabelle «Statistik der Budapester Zeitungsdruckereien» angefügte Resumé.

Wie aus Vorstehendem ersichtlich, ist die 9stündige Arbeitszeit in den bedeutenderen Druckereien Ungarns eingeführt und nur in den kleineren Buchdruckereien ist die Arbeitszeit eine längere als 9 Stunden. Charakteristisch ist es für diesen Umstand, dass in den letzteren die durchschnittliche Anzahl der Gehilfen eine sehr geringe, während die Anzahl der Lehrlinge in denselben eine verhältnissmässig grosse ist. Als Beweis hierfür mögen folgende Daten dienen: Bei einer Arbeitszeit über 9 Stunden entfallen auf je 1 Buchdruckerei 3 Gehilfen und 3 Lehrlinge; der Durchschnittsverdienst per Woche ist 9 fl. 50 kr. Bei 9stündiger Arbeitszeit entfallen im Durchschnitt auf je 1 Buchdruckerei 12 Gehilfen, 6 Lehrlinge und 12 fl. Durchschnittsverdienst per Woche.

Der Druckort Szikszo, welcher dem Bezirk Kassa angehört, wurde aus Versehen in den Provinzrayon der Zentrale aufgenommen. Ferner registriren wir, dass bei Kolozsvár eine Papierfabrik verbunden mit einer Buchdruckerei existirt, in welcher letzterer eine Rotationsmaschine in Betrieb steht. Weitere Daten über diese Druckerei fehlen.

